APARTMAN KONUTLARININ SALON MEKÂNLARINDA EĞRİSEL FORMUN KULLANICI MEMNUNİYETİNE ETKİLERİ

Mehmet Lütfi HİDAYETOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MOBİLYA VE DEKORASYON EĞİTİMİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAYIS 2006
ANKARA

M. Lütfi HİDAYETOĞLU tarafından hazırlanan APARTMAN KONUTLARININ SALON MEKÂNLARINDA EĞRİSEL FORMUN KULLANICI MEMNUNİYETİNE ETKİLERİ adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA

Üye :Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM

Üye :Yrd. Doç. Dr. Cevdet SÖĞÜTLÜ

Tarih: ...../……/……

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Mehmet Lütfi HİDAYETOĞLU

APARTMAN KONUTLARININ SALON MEKÂNLARINDA EĞRİSEL FORMUN KULLANICI MEMNUNİYETİNE ETKİLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Lütfi HİDAYETOĞLU

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2006

ÖZET

Bu çalışmada, apartman konut salonlarında bulunan eğrisel hacimlerin, konumlarına göre kullanım şekilleri ve mekânın algısal kalitesine etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla, Ankara'nın Çukurambar ve Çiğdem mahallelerinde bulunan ve üst sosyo-ekonomik düzeye hitap ettiği düşünülen eğrisel hacimli mekânlara sahip blok-konutlar araştırma kapsamına alınmıştır. İncelenen blok konutların kullanıcılarına; eğrisel hacimlerin kullanım şekilleri, kullanıcıların memnuniyet ve istek durumları ile mekânın algısal kalitesini tespit etmek için ayrıntılı bir anket uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre eğrisel hacimlere sahip iç mekânlarda, eğriselliğin konumunun; mekânın kullanımını, algısal kalitesini ve kullanıcı memnuniyetini etkilediği tespit edilmiştir. Eğrisel biçimlenmenin salonun ana köşesinde olduğu durumlarda, kullanıcıların bir kısmının mekâna uygun mobilya düzenlemesi yapamadığı ve bu nedenle eğrisel hacme çiçek-saksı koyarak ya da boş bırakarak değerlendirme yoluna gittiği görülmüştür. Eğriselliğin salon duvarının ortasında olduğu durumlarda ise mekân yerleşiminin daha fonksiyonel ve çekici olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Bilim Kodu **:711.3.023**
Anahtar kelimeler **:Apartman konut, Salon, İç mekân tasarımı, Eğrisel hacim**
Sayfa Adedi **:117**
Tez Yöneticisi **:Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM**

THE EFFECTS OF CURVED FORM IN MAIN LIVING ROOM OF APARTMENT HOUSING ON USER SATISFACTION

(M.Sc. Thesis)

Mehmet Lütfi HIDAYETOGLU

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCES AND TECHNOLOGY
May 2006

ABSTRACT

The objective of this study was to determine relative with the location of curvilinearity ways of use of curvilinear volumes in main living room of apartment housing and the effects of this curvilinear volume on the perceptive quality of spaces. To this end, apartment housing with curvilinear volumes in the Cukurambar and Cigdem district of Ankara that are believed to appeal to Upper Socio-Economic Status (SES) were included in the study. A detailed questionnaire was administered to the users of these apartment houses in order to determine ways of use of curvilinear volumes, the users' level of satisfaction and desire and the perceptive quality of spaces. According to the data obtained, it was found that in the interior spaces with curvilinear volumes, the location of curvilinearity affected the use of the space, its perceptive quality and user satisfaction. It was observed that in cases where curvilinear formation occurred in the main corner of the main living room, the furniture could not be positioned in accordance with the space and therefore some users either placed flowers-vases in the curvilinear volume or left it empty. If curvilinearity was in the center of maing living room, then the settlement in the space was more appropriate and attractive.

Science Code : 711.3.023
Key Words : Apartment housing, Living room, İnterior design, Curved form
Number of Pages : 117
Advisor : Asisst. Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca benden yardımını esirgemeyen ve bilgilerini benimle paylaşan danışman hocam Yrd. Doç Dr. Kemal YILDIRIM'a, bu çalışmanın geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayan değerli hocam Doç Dr. Aysu AKALIN-BAŞKAYA'ya, idari konularda ve izinlerin alınmasında yardımcı olan sayın hocam Prof. Dr. Abdullah SÖNMEZ'e, araştırma kapsamına alınan konut yönetici ve görevlilerine, ankete katılan, evlerini açan konut sakinlerine ve ayrıca tezin oluşturulmasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen yakınlarıma çok teşekkür ederim.

Bu çalışma Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Fonu tarafından desteklenmiştir.
Proje Kodu: 07/2005-21

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ ix

ŞEKİLLERİN LİSTESİ x

RESİMLERİN LİSTESİ xii

HARİTALARIN LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xiv

1. GİRİŞ 1

2. İÇ MEKÂN ÇEVRESEL FAKTÖRLERİ 13

2.1. Mekân Kavramı 13

2.2. Ortam Faktörleri 14

2.3. Tasarım Faktörleri 16

2.4. Sosyal Faktörler 19

2.5. İç Mekân Çevresel Faktörlerinin Algılanması 20

2.5.1. Duyum 22

2.5.2. Algı 26

2.5.3. Algı ve duyum arasındaki ilişki 28

2.4.4. Çevresel (imaj) algı 29

2.4.5. Mekânsal algılamayı etkileyen faktörler 35

2.4.6. İç mekân tasarımında formun görsel etkisi 41

İçindekiler **Sayfa**

2.4.7. İç Mekân tasarımında formun algılanması ..... .53

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ..... .66

3.1. Araştırma Sınırları ..... .66

3.2. Verilerin Elde Edilmesi ..... .76

3.2.1. Anket uygulama ve sistematik gözlem yapma ..... .76

3.2.2. Mekân ölçülerini belirleme 77

3.2.3. Fotoğraflarla belgeleme 77

3.3. İstatistikî Değerlendirme 77

4. BULGULAR 79

4.1. Kullanıcılarla ilgili bilgiler 79

4.2. Salondaki Eğrisel Hacmin Kullanımı 80

4.3. Salondaki Eğrisel Hacmin Algısal Kalitesi 84

5. SONUÇ VE TARTIŞMA 89

KAYNAKLAR 92

EKLER 99
EK–1: Anket Formu 100

ÖZGEÇMİŞ 103

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Duyuların sınıflandırılması 23

Çizelge 4.1. Kullanıcılara ait genel bilgiler 79

Çizelge 4.2. Eğrisel hacimlerde karşılaşılan problemlere ilişkin Tukey HSD sonuçları 82

Çizelge 4.3. Eğrisel hacimlerde karşılaşılan problemlere ilişkin ANOVA testi sonuçları 82

Çizelge 4.4. Salonda yapılan eylemler 84

Çizelge 4.5. Eğrisel hacimli salonların algısal kalitesine ilişkin Tukey HSD testi sonuçları 85

Çizelge 4.6. Eğrisel hacimli salonların algısal kalitesine ilişkin ANOVA testi sonuçları 85

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1.1. Mutfak, yemek yeme ve yaşama mekanları arasında değişik düzenleme biçimleri 9

Şekil 2.1. Duyum ve algının Karşılaştırılması 29

Şekil 2.2. Rapoport'un filtreleme modeli 34

Şekil 2.3. Bir çemberin perspektif görünüşü 42

Şekil 2.4. Karenin Merkezine Doğru Çabalayan, Daireler 42

Şekil 2.5. Gözün boşlukları tamamlayarak bütünü algılama çabası 43

Şekil 2.6. Daralan çizgiler sayesinde kaçış noktası işaretlenmese bile varmış gibi algılanması 44

Şekil 2.7. Birbirleri ile ilişkili şekiller 45

Şekil 2.8. Birbirlerinden bağımsız şekiller 45

Şekil 2.9. Enerjisi az olan, düz bir yüzey 47

Şekil 2.10. Enerjisi fazla olan yüzey 47

Şekil 2.11. Dairenin düşey konumunun algılamaya etkisi 48

Şekil 2.12. Cismin mekân içerisindeki konumunun algılamaya etkisi 49

Şekil 2.13. Formun yatay ve dikeyde dengelenmesi 50

Şekil 2.14. Kare mekânların algı üzerine etkisi 55

Şekil 2.15. Dikdörtgen iç mekânların algı üzerine etkisi 56

Şekil 2.16. Kare içinde daire ve normal bir daire iç mekân 57

Şekil 2.17. Diğer mekânlarla birleştirilmiş dairesel iç mekânlar 59

Şekil 2.18. Oval mekânlarda algı 60

Şekil 2.19. Çeşitli formlara sahip mekânların birbirini eklenmesiyle oluşturulan iç mekânlar 61

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.20. Belli bir şekle sahip olmayan mekânların algı üzerine etkisi 62

Şekil 2.21. Belli bir biçime sahip olmayan mekânların algı üzerine etkisi..... 63

Şekil 2.22. Sekizgen mekânların algı üzerine etkisi..... 63

Şekil 2.23. Çapraz mekânların algı üzerine etkisi 64

Şekil 2.24. Çapraz mekânların algı üzerine etkisi 65

Şekil 2.25. Üçgen mekânlarda algı 65

Şekil 3.1. Görkem sitesi normal kat planı..... 72

Şekil 3.2. Seymen Seley sitesi normal kat planı..... 73

Şekil 3.3. Menekşe sitesi kat planı..... 74

Şekil 3.4. Çağrı sitesi normal kat planı..... 75

Şekil 3.5. Açelya sitesi normal kat planı..... 76

Şekil 4.1. Eğrisel hacmin kullanımı..... 81

Şekil 4.2. Mobilya yerleşiminde karşılaşılan problemler 83

Şekil 4.3. Eğrisel hacimli salonların algısal kalite ölçek ortalamaları..... 86

Şekil 4.4. Uygun yerleşim / Kötü yerleşim ve Çekici mekan / İtici mekan unsurlarının algılanması 87

Şekil 4.5. Ferah mekan / Sıkıcı mekan ve Düzenli / Düzensiz unsurlarının algılanması..... 87

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 1.1. Geleneksel Türk Konutunda odanın gündüz (a) ve gece (b) kullanımı 2

Resim 1.2. Apartman konut üretiminde yaygın olarak kullanılan bazı temel formlar 4

Resim 1.3..Bir apartman konut salonu..... ..8

Resim 1.4. Yemek takımının bulunduğu blok-konut salonu..... 10

Resim 2.1.Charles Rennie Mackintosh' un tasarladığı "Willov Tea Room"..... 50

Resim 3.1. Çukurambar Mahallesinin planlı bir yapıya dönüşümü 69

Resim 3.2. Çukurambar Mahallesinden genel görünüm..... 70

Resim 3.3. Çukurambar mahallesinde bulunan bazı apartman konutlar 71

Resim 3.4. Görkem sitesi cephe görünüşleri..... 71

Resim 3.5.Seymen Seley sitesi cephe görünüşleri 72

Resim 3.6.Menekşe sitesi cephe görünüşleri 73

Resim 3.7.Çağrı sitesi cephe görünüşleri..... 74

Resim 3.8.Açelya sitesi cephe görünüşleri 75

Resim 4.1.Eğrisel hacmin çiçek/saksı koyularak değerlendirilmesi 80

Resim 4.2.Eğrisel hacmin oturma – sohbet için kullanımı 81

Resim 4.3. Eğrisel hacim minderlerle değerlendirilmeye çalışılması 83

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 3.1. Çiğdem ve Çukurambar mahallelerinin konumu 66

Harita 3.2. Çiğdem Mahallesi..... 67

Harita 3.3. Çukurambar Mahallesi..... 68

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklama**
ÜSED	Üst Sosyo-Ekonomik Düzey,
HG	Homojenlik grubu,

Simgeler	**Açıklama**
F	Frekans sayısı,
%	Yüzdelik değer,
x	Ortalama Değer,
P	Önemlilik derecesi

1. GİRİŞ

Aile bireylerinin beslenme, dinlenme ve yaşama ihtiyaçlarının yanı sıra ailenin toplumsal, ekonomik, fizyolojik ve estetik gereksinimlerini karşılamada konut daima önemli bir yere sahip olmuştur [Karpuz, 1984]. Konut; iletişim, etkileşim, mekân, zaman ve anlamın örgütlü bir örüntüsüdür. Bir yandan ait olduğu kültür ya da etnik bir gurubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman ve mekân sınıflandırılmasını yansıtırken, öte yandan kullanıcısının özüyle ilgili imgelerini, böylece tasarım ve donatımı ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtır [Gür ve Geçkin, 1996].

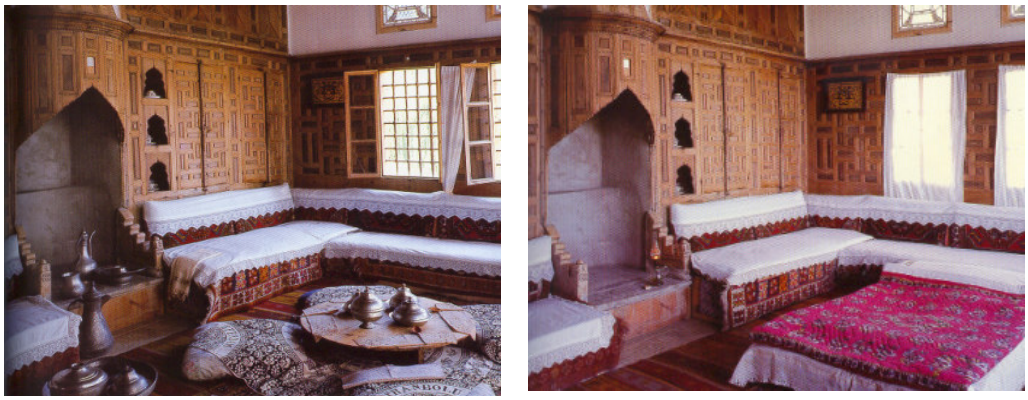
İlk insandan 21. yüzyıl insanına gelinceye kadar, insanoğlu beyinsel ve fiziksel birçok değişime uğramıştır. İnsan yaşantısının doğal gereği olarak konutun evrimi de, insanoğlunun evrimiyle orantılı olarak gelişmiştir [Aksu, 1987]. İnsanın dünya üzerindeki ilk önemli faaliyeti kendisini, doğal ve çevresel etkilerden koruyacak bir barınak geliştirmesidir. Yapılaşma - mekân yaratma eylemi, içinde geliştiği toplumun dünya görüşü, inançları, gereksinimleri, gününün teknolojisi, bulunulan yerin coğrafyası, iklim verileri ve elde edilebilen malzemeleri doğrultusunda oluşmuştur [Özcan, 1995]. Mağara, çadır, kulübe, ev, apartman vb. gibi isimler altındaki çeşitli konutlar insanların yaşadıkları çağın teknik, kültürel ve toplumsal özelliklerini yansıtmışlardır [Arcan ve Evci, 1992].

İnsanların barınma ihtiyaçları, gelişen yaşam koşulları sonucunda göçebelik döneminden günümüze kadar pek çok değişim göstermiştir. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmelerinden önceki göçebelik döneminde çadırlar, yaşama mekânı olarak gelişmiş ve biçimlenmiştir [Küçükerman, 1985].

Türkler, Anadolu'ya geldikten sonra göçebelikte kullandıkları çadırlar, zaman içinde geniş aileyi barındıracak şekilde odalara dönüşmeye başlamıştır [Işık, 1992]. Göçerlik döneminden gelen alışkanlıklarla, oda çadır ile sofa da ortak dış kullanım alanı ile eşdeğerdedir. Oda tek başına bir evdir. Aile bireylerinin hep beraber yaşadığı, ısındığı, yemek pişirdiği, yemek yediği, dinlendiği, banyo yaptığı, uyuduğu

bir mekândır. Bu işlevleri yerine getirecek her türlü sabit ve hareketli donatıya sahiptir [Hacıbaloğlu, 1989].

Geleneksel Türk Evi iç donatım elemanlarında büyük bir tasarruf dikkati çeker. Sabit bir sedir odanın tek mobilyasını oluşturmaktadır. Diğer araç ve gereçler gömme dolabın içindedir. Gerektiğinde çıkarılır, kullanıldıktan sonra tekrar dolaba koyulur.

(a) (b)

Resim 1.1. Geleneksel Türk Konutunda odanın gündüz (a) ve gece (b) kullanımı [Günay, 1998]

Bu göçerlik döneminden kalma bir gelenektir. Çabuk toparlanabilen, katlanıp kıvrılabilen, denk yapılabilen, taşınabilen özelliklere sahiptir [Hacıbaloğlu, 1989].

Tarihsel süreç içerisinde; tarıma dayalı geleneksel yaşam koşullarının yerini, Endüstri Devrimi ile başlayan teknolojik, ekonomik, kültürel ve sosyolojik gelişmelerin dinamizmi ile çağdaş yaşam koşulları almıştır [Yıldırım, 1999].

Çağdaş yaşam işlev ayrımını öngörmektedir. Yemeğin mutfakta pişmesi, yemek odasında yenmesi, yatak odasında yatılması ve günlük yaşantının yaşama mekânında geçirilmesi gerekmektedir [Hacıbaloğlu, 1989]. Her bölüm çeşitli mekânları, her mekânda eylem ve eylem alanlarını gerektirmiştir. Eylemlere göre oluşturulan mekânlar; özel, yarı özel ve dışa açık olarak planlanmış ve konutun bünyesinde bu şekilde yer almıştır [Yıldırım ve Hacıbaloğlu, 2000].

Türk toplumunda aile yapısı değişmiştir. Ataerkil aile yapısı, yerini bireysel aile yapısına terk etmiştir. Dede, büyükanne, oğullar, kızlar, gelinler, damatlar ve torunlar ile birlikte oturulan Geleneksel Türk Ailesi parçalanmıştır. Bu nedenle, çok nüfuslu aileye göre inşa edilmiş geleneksel konutlar, günümüz küçük aile modeli için lüks olmaya başlamıştır. Plan şemaları itibariyle bölünmeye de müsait olmayan Türk Evi bir kaç odası dışında kullanılamaz duruma gelmiş [Hacıbaloğlu, 1989], daha çok ailenin barınması için yapılan bölme ve eklentiler ile yetersiz mekânlar oluşturulmuştur [Işık, 1992].

Çekirdek aile düzeninin getirdiği yaşama, dinlenme ve servis alanları şeklindeki üç farklı grupta toplanan bu gereksinimlere rasyonel çözümler aranırken minimum yapı alanı kullanımı çok katlı ve bitişik düzende bir yapı sisteminin uygulanışını gerektirmiştir. Burada ki önemli bir husus mekânları çevreleyen yapı kabuğunun, gerekli iç konfor koşullarını sağlayıcı nitelikte, süratli ve kaliteli bir yapı teknolojisi ile üretilebilmesidir [Eriç ve ark., 1986].

Apartman konut

Çeşitli konut uzmanlarının konutları sınıflandırma biçimleri, birbirinden farklılıklar gösterebilir. Sınıflandırmadaki farklılıklar tipoloji temelindeki çıkış noktalarına ya da kriterlerine göre değişmektedir. Bu kriterlerin, aile bireylerinin yaş ve dönemleri, konuttaki oda sayısı, konutu paylaşan aile sayısı, konut-arsa, konut-bahçe ilişkisi, konuttaki kat sayısı, koridorun yeri vb. şeklinde olması, konut tipolojisinin literatürdeki gelişim sürecini sergilemektedir [Dülgeroğlu, 1995]. Bu değişkenlerin çokluğu sınıflamada da farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada sözü edilen apartman konut kavramını; çok sayıda ailenin oturduğu, dört tarafı tamamen açık, dikeyde gelişen nokta blok şeklinde ifade etmek mümkündür.

Apartman konut üretiminde yaygın olarak kullanılan bazı temel formlardan bahsedilebilir. Bunlar; düzgün köşeli hacimlerden oluşan ve mekânlarda farklı açılar ya da eğrisellikler olmayan köşeli bloklar (Resim 1.2 – a), eğrisel dış forma sahip ancak bu eğriselliğin iç mekânlara yansıtılmadığı eğrisel bloklar (Resim 1.2 – b) ve

eğrisel formun iç mekânlara yansıtıldığı eğrisel bloklar (Resim 1.2 – c) vb. olarak sıralanabilir. Bu çalışmada eğriselliğin iç mekânlara, özellikle konut ana yaşama mekânına yansıdığı durumda bir çalışma gerçekleştirilecektir. Fakat bu çalışmanın aktarımından önce Ankara'daki konut yapılanma sürecinden özetle bahsedilecektir.

(a) (b) (c)

Resim 1.2. Apartman konut üretiminde yaygın olarak kullanılan bazı temel formlar

Ankara'daki konut üretimi ve rant endişesi

Ankara, başkentlik kararını karşılayacak alt yapı ve hatta üst yapı olanaklarından yoksun bir durumdayken 13 Ekim 1923 tarihinde başkent olmuş ve çeşitli dönemlerde değişen konut anlayış ve problemleriyle karşılaşmıştır. Tekeli, Ankara'nın konut alanında geçirdiği bu değişimi dört dönemde incelemektedir [Tekeli, 1996]:

1923–1950 yılları arası; kentleşme hızı yavaştır ve konut sunum biçimleri henüz çeşitlenmenin başındadır [Tekeli, 1996]. Ankara'da 1923–1930 yılları arasında özel girişim eliyle üretilen konutlar, bahçeli evler ve apartmanlar olmak üzere, farklı amaçlarla yapılan konutlardır. Bahçeli evler üreticinin kendi kullanımı için inşa ettiği konutlardır. Apartmanlar ise kira geliri elde etmek amacıyla yapılan konutlardır [Özmen, 1995]. 1930'lu yıllara gelindiğinde yaşanan ekonomik kriz sebebiyle devlet konut üretiminden çekilmiştir. Diğer taraftan konut üretimi için kredi de sağlayamadığı için bireysel üretim de sıkıntıya girmiş bunun sonucu olarak ise

gecekondu yapımı başlamıştır [Tekeli, 1982]. 1941'de Ucuzevler Yapı Kooperatifi kurulmuş, 1946'ya gelindiğinde kurulan kooperatif sayısı 22'yi bulmuştur. 1947 yılında çıkarılan 4626 sayılı yasa ile devlet lojman yapımına başlamıştır [Tekeli, 1996].

1950–1965 yılları arası; yükselen kentleşme hızına karşın konut sunum biçimleriyle kurumsal yapılar ihtiyacı karşılayamamaktadır. Dönem sonuna doğru uygulamanın kendi içinden gelişen çözümler (yap-sat, gecekondu) kurumsallaşmıştır [Tekeli, 1996]. Ankara, 1950'lerden sonra gittikçe artan nüfusu, genişlemekte olan kentsel yerleşimi ve ülkenin merkezi olma işleviyle, planı olmasına rağmen plansız gelişme gösteren bir kent durumundadır. Bu durum, yeni koşullar altında yeni bir plan hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda 1955 yılında açılan yarışmayı Raşit Uybadin ve Nihat Yücel'in hazırladığı proje kazanarak, 1957 yılında uygulamaya konmuştur [Göksu, 1994]. 1950–1960 yılları arasında kalan zaman diliminde kentleşme hızı yükselmiş, konut sorunu kronikleşerek devam etmiştir [Özmen, 1995]. 1960'lara gelindiğinde konut mimarisinde genel olarak bölgelere göre dağılmış bir tek düzelik ve benzerliklerin oluşmaya başladığı gözlenmektedir [Aksu, 1987]. Bu durumun sebebini sosyal yapının değişmesine bağlayan Sedad Hakkı Eldem, sınıf farklılıklarının keskinleşmesiyle, köşklerin, konakların ve mütevazı konutların bir arada bulunduğu eski Türk sokak yapısının da farklılaştığını belirtmektedir [Eldem, 1973].

1965–1980 yılları arası; yap-satçı ve gecekondu tipi konut üretim biçimleri hızlanmış, bunların sunduğu sağlıksız yapılaşmaya karşılık toplu konut sunum biçimlerinde ilk denemeler görülmeye başlamıştır [Tekeli, 1996]. Hazineye ait topraklar üzerine gayri resmi yollarla, kişinin kendi emeğini kullanarak oluşturduğu gecekondular yerini, 1970'lere gelindiğinde hisseli tapuların satın alındığı ve işçi çalıştırılarak yapılan inşaat faaliyetleri almıştır. Yap-satçılığın yanında yasal olmasa da gelişen bu üretim biçimi bile konut sorununun çözümünde yeterli olmamış, farklı üretim biçimi arayışlarına gidilmiştir. 1967'lerden itibaren çözüm olarak toplu konut üretimi gündeme gelmiş fakat bu sürecin işlemesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması 1980'li yılları bulmuştur [Gür, 1989].

1980 sonrası dönemde; toplu konut üretim biçimleri artmış dolayısıyla piyasaya sunulan konut miktarında ciddi bir artış gözlenmiştir [Tekeli, 1996]. 1981 yılında uzun zamandır üzerinde çalışılan Toplu Konut Kanunu çıkarılmış fakat kanun kapsamına alınmayan büyük sermaye grupları dolayısıyla eleştirilere maruz kalmıştır. Özel sermayeye toplu konut yolunun açılması 1984 yılında çıkarılan 2985 sayılı yasa ile sağlanmış, dolayısıyla toplu konut üretim sistemi, yapı kooperatifleri ve konut yapım şirketleri tarafından yapılan üretimler olmak üzere iki yönden gerçekleşmiştir [Tekeli, 1995].

Ankara'da, bir taraftan kooperatifler eliyle çok sayıda konut üretilirken, büyük inşaat şirketleri kentin imar planı kapsamında olmayan dolayısıyla maliyeti düşük arsalarını satın aldıktan sonra imar planı kapsamına aldırarak konut üretimine başlamışlardır. Üst sosyo-ekonomik gruba hitabeden yerleşimlerde sunulan konutların fiyatlarının yüksekliği, bir arada yaşama eğiliminde olan üst gelir grubunun tercihleri, şehrin içindeki diğer semtlere kıyasla daha homojen sosyal grupların oluşmasına sebep olmaktadır [Şenyapılı, 1985].

1980'lerde Özal Hükümeti'nin dışa açılma ve serbest ekonomi politikaları halkı tüketime yöneltmiştir. Yaşanan bu değişim ortamında konutun kullanım değeri geri planda kalmış, bir yatırım aracı haline gelmesiyle piyasada satış değeri ön plana çıkmıştır. Ayrıca, alım gücü yüksek kesim için, kimlik/farklılık gösterme aracı olarak da, komşu yapılardan daha nitelikli, daha 'farklı' biçimlenişle sunulmaya başlanmıştır [Özmen, 1995]. Bu biçimleniş özellikle son yıllarda eğriselliklerle ön plana çıkmaktadır. Genellikle kullanım ve algılama özellikleri ikinci plan atılarak sadece estetik öngörülerle ve rant endişeleriyle, tasarlanan eğriselliğin bazı durumlarda mekânların içine de dâhil edildiği görülmektedir. Post modern bir tavır olarak da adlandırabileceğimiz bu tutum tüketim toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilmek kaygısı ve acelesiyle sürekli olarak kendini yenilemekte, tasarımcı-müteahhit işbirliği ile yeni malzemeler ve farklı formlar birlikteliğinde yeni apartman konutlar tüketicinin beğenisine sunulmaktadır.

Bir yaşama mekânı olarak Salon

Günümüz konut anlayışında yaşama mekânı olarak oturma odası, salon ve yemek odası kullanılmaktadır. Bir yaşama mekânı olarak salon işlevi itibariyle geleneksel konutta başodanın yerini almış durumdadır. Salonun öncelikle çevreye egemen olacak şekilde köşeye ya da yol, cadde, sokak gibi canlı hareketli ortamlara bakıyor olması geleneksel Türk evinin başoda mantığının yaşam tarzı ile ilintili olarak sürdüğünü göstermektedir [Aslan, 2000]. Ancak salonlar kullanıcıların gelişen kültürü, beklentileri ve istekleri doğrultusunda farklılaşmıştır. Salonların günümüzde yine misafir için ayrıldığı, fakat günlük kullanımlar için pek tercih edilmediği görülmektedir [Yıldırım ve Başkaya, 2006]. Ayata (1996) çalışmasında salonları, ailenin yakın olmayan konuklarını kabul ettiği, pahalı eşyaları yığdığı fakat yoğun kullanılmayan mekânlar olarak nitelemektedir [Ayata ve Ayata, 1996]. Salonlardaki mobilyaların eskimesinin istenmemesi, mekânın temiz kalmasının istenmesi fikri bu mekânların günlük kullanım oranlarına azaltıcı etki yapmaktadır. Salonların konut planında en büyük hacimde ve egemen yönde planlanmış olması salona verilen önemi ortaya koymaktadır. Ancak salonun günlük olarak fazla kullanılmaması dikkat çekicidir [Yıldırım ve Başkaya, 2006].

Türk toplumunun konuk konusunda gösterdiği duyarlılık, kullandıkları mekânlara da yansımaktadır. Doğaldır ki konuk yemeğini de bu iş için ayrılmış bir mekânda ve donatıda yiyecektir. Bu durumda, ailenin özel günlerde kullanımı için bir yemek yeme mekânı gerekmekledir [Ertürk, 1992]. Günümüz toplu konut plan şemaları incelendiğinde, konut tasarımcılarının yemek yeme eylemi için genellikle salonun bir bölümünü ayırdığı görülmektedir. Ancak gözlenen şudur ki; kullanıcılar genellikle salonda yemek yememekte, konuğu geldiğinde bu mekânı kullanmaktadır. Bunun pek çok nedeni olabilir, bu mekânın toplumumuzda önemli bir olgu olan konuk için ayrılması isteği, günlük kullanımı halinde eşyaların eskiyeceği, kirleneceği kaygısı, ısıtılma ve buna benzer sorunlar, salon mekânının yemek amacıyla çok seyrek kullanılmasına neden olmaktadır [Ertürk, 1992].

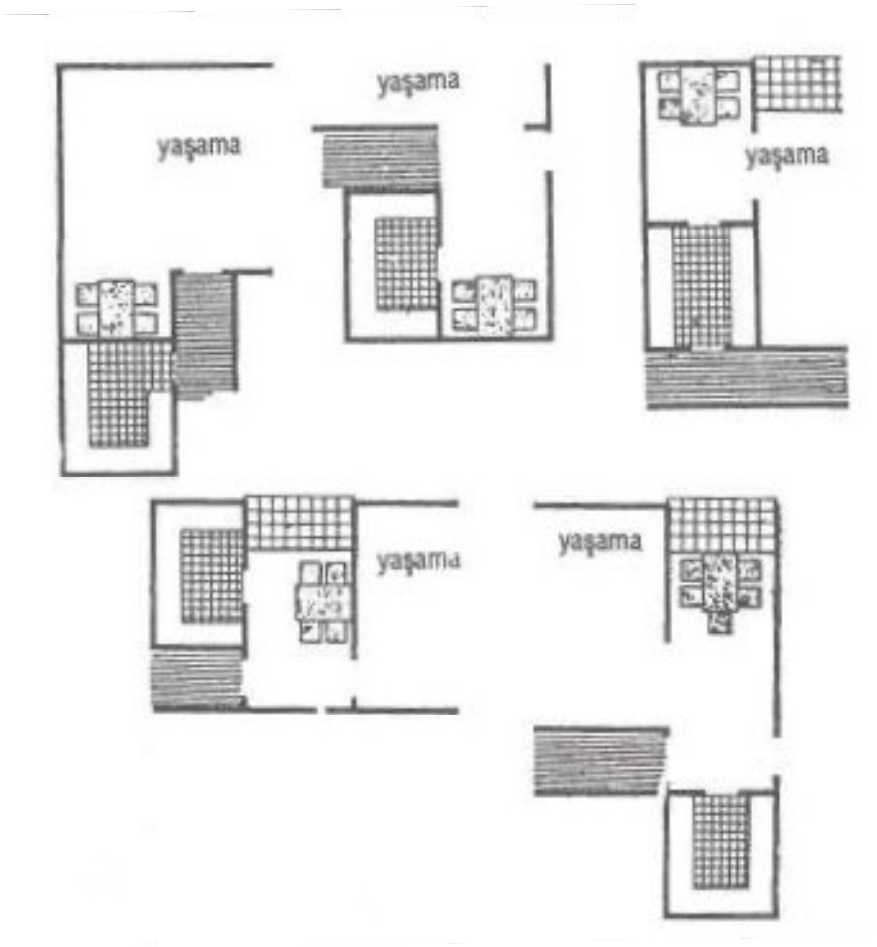

Resim 1.3. Bir apartman konut salonu

Günümüzde yapılan konutlarda yemek odası olarak özellikle ayrılan bir mekân pek yoktur. Bu mekân çoğunlukla büyük metrekareli konutlarda bulunmaktadır. Yemek yeme eylemi genellikle mutfakta, misafir geldiğinde ise yemek için salonda ayrılan kısımda bulunan donatılarla gerçekleştirilir. Yemek yeme mekânının düzenlenmesinde en önemli noktalardan biri mutfak ile olan ilişkisidir. Yemek yeme mekânı ile mutfak arasındaki mesafenin 3.5m den fazla olmaması önerilmektedir. Yemek yeme mekânı, yaşama mekânı, giriş holü ve dışa açılan teras balkon gibi mekânlarla doğrudan ilişkili olmalıdır [Arcan ve Evci, 1992].

Yemek yeme eylem alanları da oturma yaşama eylem alanı gibi konutun dışa açık alanlarından olduğundan, konut dışından da gelen bireylerle -yemek öncesi ve sonrası bireyler arasında- bir sohbet ilişkisi de vardır. Bu nedenle, yemek ve oturma alanlarının birbiriyle doğrudan ilişkili alanlar veya mekânlar olması yararlıdır. Böylelikle yemek öncesi ve sonrası yemek alanından oturma alanına geçişte, konukların konutun özel alanlarına girmeden iki hacim arasındaki geçişi sağlanmış olacaktır [Arcan ve Evci, 1992].

Günümüzde salon ile aynı mekânda bulunan yemek odası, eylemler ve donatılar bakımından salon eylem donatıları ile kısmen örtüşmektedir. Yemek odası yapılan eylemlere göre salon donatılarına ek olarak; yemek masası, sandalyeler, büfe, vitrin ve servis arabası sayılabilir.

Şekil 1.1. Mutfak, yemek yeme ve yaşama (salon) mekanları arasında değişik düzenleme biçimleri [Arcan ve Evci, 1992]

Resim 1.4. Yemek takımının bulunduğu apartman konut salonu

Problemin tanımlanması

Konut mekânlarının kullanılabilir olmasının birinci koşulu mekânın kullanıldığı amaca uygun biçimde yapılmasıdır. Bu nedenle, kullanım amacını belirleyen gereksinimler kapsamında mekânların işlevine uygun olarak tasarlanması gerekir. Arslan (2000) konut biçiminin, iç mekânın ve donatıların ilişkilerini ve sonuçta kullanıcılara etkisini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

"Mekân kabuğu ile iç mekân ve tamamlayıcı öğeleri (donatı) birbirleriyle ilişkili, birbirlerini etkileyen bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. Konutun iç düzen özellikleri yapının oluşturulmasındaki ilkelere ve kullanıcının kişiselleşen istek ve amaçlarıyla uyum içinde olan, bir sistem bütünlüğünde ele alındığında son üründeki başarı oranı artmaktadır." [Aslan, 2000].

Mekânların beklentileri karşılayacak özellikte planlanması mekânların kullanımını etkileyebilecek bir diğer faktördür. Bunun yapılabilmesi içinde mimar ve iç mekan tasarımcısı ile kullanıcının iletişime girmesi gerekmektedir. Bu durum geleneksel Türk konutunun yapımında görülmektedir. Bektaş (1991), bir ustanın ağzından kullanıcı ile ilişkisini anlatmış ve ustanın kullanıcının özelliklerine ve isteklerine göre planlama yaptığını ortaya koymuştur [Bektaş, 1991]. Günümüzde ise artan konut ihtiyacına cevap verebilmek için yapılan konutlarda bu duruma rastlamak pek mümkün değildir. Bunun başlıca nedenlerinden bazıları hızlı nüfus artışı, ekonomik koşullar ve sosyo-kültürel değişimle ilgili sınırlamalardır. Bu nedenle özellikle apartman konutlarda her kullanıcı için bir tasarım mümkün olmamakta, varsayılan ihtiyaçlar doğrultusunda genel bir tasarım yapılmaktadır.

Yapılan bu genel tasarım sırasında mimar, hacimleri oluştururken, içereceği fonksiyona göre çeşitli formlar kullanabilir. Bu sayede planda yapılabilecek girinti veya cumbalarla hacim içerisinde çeşitli aktiviteler için daha iyi tanımlanmış veya özelleşmiş alanlar yaratmak mümkün olabilir. İç mekân formunun (kare, dikdörtgen, daire, vb.) kullanıcı algılamasında farklı etkiler yaptığı ve kullanıcıya mekânın kullanımı hakkında yol gösterdiği farklı çalışmalarla [Arslan, 2000; Sadalla ve Oxley, 1984; Yıldırım ve Akalın-Başkaya, 2006; Adalı, 1999] ortaya konulmuştur. Alp (1993) mimarinin fiziksel ve niteliksel özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, dikdörtgen, üçgen ve dairesel formlarla düzenlenen ofis mekânlarının bir karşılaştırmasını yapmıştır. Çalışmasının sonucunda farklı mimari formdaki mekânların etkili bir estetiğe sahip olduğunu, özellikle üçgen ve dairesel planların, alışıla gelen dik açılı mekân organizasyonlarına göre daha çok tercih edildiğini belirtmiştir [Alp, 1993]. Sadalla ve Oxley (1984) çalışmalarında odanın büyüklüğünün algılanmasında, geometrik şeklinin önemli olduğunu belirtmektedir. Yapılan deneyler sonucunda, aynı fiziksel büyüklükte fakat farklı geometrik biçimlerde tasarlanan odaların, algılama büyüklüklerinin değişik olduğu saptanmıştır [Sadalla ve Oxley, 1984]. Yıldırım ve Akalın-Başkaya'nın (2006) yaptığı çalışmada, eğrisel forma sahip apartman konutların yaşama mekânlarının kullanıcıların algısal performansına ve fonksiyonel kalite değerlendirmelerine olumlu ya da olumsuz etki yaptığı ileri sürülerek, yaşama mekânındaki eğrisel formun büyüklüğünün; mekânın

kullanımını ve kullanıcıların algısal performansını etkilediği, eğriselliğin küçük olduğu durumlarda algısal ve fonksiyonel kalite değerlendirmelerinin olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir [Yıldırım ve Akalın-Başkaya, 2006]. Aile araştırma kurumunun (1999) Türkiye genelinde yapmış olduğu çalışmada ise, kullanıcıların özellikle konut salonlarının küçüklüğünden ve mekân şeklinin mobilya yerleşimini zorlaştırdığından şikâyet ettiği ifade edilmiştir [Adalı, 1999]. Bu araştırmalardan; mimari biçimin mekânın algılanmasında bilinçli olarak seçilen bir tasarım girdisi olabileceği gibi, bilinçsizce uygulandığında biçimden kaynaklanan sorunları da ortaya çıkarabileceği anlaşılmaktadır.

Araştırma hipotezi

Günümüzde artan konut ihtiyacını karşılamak amacıyla, özellikle üst-sosyo ekonomik düzey (ÜSED) kullanıcılara hitap eden konutların üretimi hızla devam etmektedir. Gelişen inşaat yapım teknolojisinin yardımı ve günün estetik eğilimleri ile apartman konut üretiminde eğrisel biçimlenmelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu eğriselliğin iç hacimlere yansıtıldığı konutların kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olup olmadığının ve kullanıcıların bu eğrisel mekânları kullanım şekillerinin belirlenmesinin, konut içerisindeki yaşam standardını yükseltmede önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Buna göre;

1. Kullanıcılar eğriselliği, mekân içerisindeki konumuna göre farklı algılayabilir ve yorumlayabilir.
2. Eğrisellik estetik açıdan olumlu algılansa da, kullanışlılık ve fonksiyonellik açısından sıkıntıları da beraberinde getirebilir.

Bu çalışmada, yukarıda ileri sürülen hipotezleri test etmek için Ankara'nın Çukurambar ve Çiğdem mahallelerinde bulunan toplam beş apartman konut salonlarının farklı konumlarında bulunan (kenarda, köşede ve ortada) ve yaklaşık aynı büyüklükteki bu eğriselliklerin kullanım şekilleri ve mekânın kullanıcılarının algı-davranışsal performansına etkisi belirlenmeye çalışılacaktır.

2. İÇ MEKÂN ÇEVRESEL FAKTÖRLERİ

Mekânların sınırlandırılması ve fonksiyonuna yönelik olarak anlam kazandırılmasında ortam faktörleri (sıcaklık, ses, koku, ışık vb.), tasarım faktörleri (mimari plan, renk, malzeme, mobilyaların düzeni vb.) ve sosyal faktörlerden (kullanıcı yaş ve cinsiyeti vb.) meydana gelen iç mekân çevresel faktörlerinin etkisi çok büyüktür [Baker, 1986]. Çevresel faktörlerin yerinde ve doğru kullanılması mekânın verimliliğini ve dolayısıyla da kullanıcı memnuniyetini beraberinde getirecektir. Yukarıda da belirtildiği gibi iç mekân çevresel faktörlerini ortam faktörleri, tasarım faktörleri ve sosyal faktörler olarak üç ana gruba ayırmak mümkündür.

2.1. Mekân Kavramı

Mekânın sözlük karşılığı; 'boşluk, yer'dir. Tasavvuftaki anlamı ise; 'oluş eyleminin gerçekleştiği yer, varlıkların görünüş alanı'dır [Dede, 1997].

Kuban, mimarinin, içinde yaşanan ve insanı doğal çevreden ayıran bir özel boşluğun ortaya çıkması ile başladığını, 'mekân' diye adlandırılan bu özel boşluğun ise mimariyi diğer yapı eylemlerinden ayırdığını ifade etmiştir [Kuban, 1990]. İnsan ve mekân çok yakın bir ilişki içindedir.

Wright şöyle demektedir;

"İç mekân, binanın ruhu olan mekânın kendisidir. İçinde yaşadığımız oda veya salon bu mekânın bir parçasıdır, ona aittir, onunla beraberdir, ondan doğmadır. İçinde yaşanılan mekân bir bütün olarak bu şekilde düşünüldüğü zamandır ki, bu mekân mimarinin ta kendisidir denilebilir" [Bozkurt, 1962].

İnsan içinde yaşadığı boşluğu tanımlanabilir kılar. İnsanın boşluğu tanımlayıp biçimlendirmesi mümkün olabileceği gibi, bunun tam tersi, yani mekânın insanın yaşantısını biçimlendirmesi de mümkündür. İnsan aktiviteleri bu boşluk içinde gerçekleşir. Bir mekânın fonksiyonel olması, insan yaşantısını kolaylaştırabileceği

gibi zorlaştırması da mümkündür. Mekân, insanın içinde yaşadığı bir 'yaşamsal çevre'dir. Eldem, 'yaşamsal çevre' yi şöyle tanımlamıştır;

"Yaşamsal çevre, birbirine takılı irili ufaklı, doğal ve yapay boşluklardan oluşan süngersi bir kurgudur. Odadan sokağa, meydandan stadyuma ve şehirlerarası alanlara uzanan..." [Eldem, 1991].

İnsanın boşluğu tanımlayabilmesi, çeşitli sınırlar yardımıyla mümkün olabilir. Scott, mekânı 'boşlukların sınırlandığı yer' olarak tanımlamış ve mekânın mimarlıkta malzeme olarak kullanıldığını eklemiştir [Zevi, 1990].

Ancak boşluğu sınırlayan öğelerin tek başına, bir yapının gerçeğini oluşturduğu düşünülmemelidir. Sadece sınırlarla veya sadece Lao Tzu'nun ifade ettiği gibi boşluk değerleri ile mekânsal gerçeğe ulaşılamayacağı söylenebilir [Tzu, 1946].

Meiss, Aristotle mekânının, nesneleri içinde bulunduran bir kap olarak tanımlandığını ve mekânın, dışta sınırlı, içte dolu bir boşluk olduğunu savunduğunu ifade etmiştir [Meiss, 1992].

2.2. Ortam Faktörleri

Ortam faktörleri mekânın; ışık, ısı ve ses gibi duyu organları tarafından algılanan özellikleri ile ilgilidir. Işıklı bir ortam biçimlerin, insanların ve objelerin birbiri ile ilişkilendiği bir çevredir. Bir mekânın içindeki ışık ortamı, ışık sistemine, kullanılan malzemeye ve yaşam tarzına bağlı olarak da değişiklik gösterir. Bir şekilde oluşturulan bu ışık ortamının kişilerin davranışlarında etken rol oynadığı açıktır [de Bruyne, 1993].

Mekânların kullanılış amacına göre aydınlatma yöntemleri ve özellikleri değişiklik göstermektedir. Salon ve oturma odalarının aydınlatılmasında mümkün olduğunca doğal ışıktan faydalanılmalı, kitap okuma, televizyon izleme gibi özel eylemler içinde bölgesel aydınlatmalar yapılmalıdır. Farklı aydınlatmalarla mekân içerisinde

ilgi merkezleri yaratılabilir. Doğru aydınlatma uygulamaları kullanıcıların yönlendirilmesini ve mekân içerisinde rahat olmalarını sağlayabilir.

Mekân havasının uygun koşullarda olması kullanıcıların rahat ve verimli çalışması – yaşaması için önemlidir. İnsanın normal vücut sıcaklığının dengelenmesini beyin kontrol eder ve sıcaklığı 37ºC' de tutar. İnsan vücudu iletim, ışıma, ısı yayma ve buharlaşma yöntemleriyle ısı kaybeder. Bu durum vücutla temas eden malzemelerin sıcaklık özellikleriyle, bulunan mekândaki hava sıcaklığıyla, hava hareketleriyle, duvarların yüzey sıcaklığıyla ve havadaki nem oranıyla değişiklik gösterir [Grandjean, 1978].

Pencereler iç mekân iklimlendirmesi için çok önemlidir. Günümüzde mimari yapılarda büyük pencere yapımı yaygın olarak görülmektedir. Bu uygulamalar yapılırken sonuçları da çok iyi bir şekilde değerlendirilmelidir. İç mekân havası; dış hava kirliliğinden, insanların solunumlarından, mutfak, banyo ve tuvaletlerden kaynaklanan buhar ve kokulardan kirlenir ve taze havaya ihtiyaç duyulur. Genel olarak her insan için saatte 30 m³ havaya ihtiyaç duyulur. Bu gerekliliği yerine getirebilmek için iç mekânın havası düzenli olarak değiştirilmelidir [Grandjean, 1978].

İç mekân atmosferinin konfor sınırları içinde tutulması gerektiği kabul edilmektedir. Fakat bu limitler bir ülkeden diğerine, giyinme alışkanlıklarına vb. nedenlere göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenler içerisinde en önemlisi kişisel değişimlerdir. Giyinme alışkanlıkları, davranışlar, yaş, cinsiyet konfor şartlarını değiştirmektedir. Metabolizması yavaş, yaşlı insanlar genellikle daha çok sıcağa ihtiyaç duyarlar. Bununla beraber kadınlar ise erkeklere göre daha sıcak ortamları tercih ederler [Grandjean, 1978]. Bunun gibi birçok özellik mekân iklimlendirmesi için dikkate alınmalıdır. Bu şekilde ihtiyaçlara uygun olarak düzenlenebilen ortamlar kullanıcıların beklentilerine cevap verebilir.

Mekânlardaki ses izolasyonunun önemi kullanıcının mekânda gerçekleştirdiği eylemlere göre değişiklik gösterir. Çalışma ve dinlenme mekânlarında, dışardan

gelen sesin önlenmesi çok önemli görülürken, mahremiyetin önemli olduğu banyo ve tuvalet gibi mekânlarda da sesin dışarıya çıkması önlenmelidir. Salon ve oturma odalarında sokak gürültüsünün önlenmesi pencere ve dış duvarların yeterli yalıtımı yapabilmesine bağlıdır. Kullanıcı mekânı rahat ve verimli kullanabilmesi için aydınlatma, ısı ve ses gibi ortam faktörlerinin uygun sınırlar içerisinde düzenlenmesi gereklidir.

2.3. Tasarım Faktörleri

Tasarım faktörleri; plan, strüktür, malzeme, renk ve donatı düzeni gibi tasarımcı tarafından planlanan fiziki durumları içerir. Tasarım faktörleri, mekânı sınırlandırır ve tanımlanabilir kılar. Boşluğun biçimini ve boyutlarını açıklayan ve herkes tarafından aynı şekilde algılanan objektif öğelerdir. Bu öğelerin, mekânın görsel öğeleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu öğelerin renk, doku, biçim gibi özellikleri, mekân içinde kuşatma, örtme, birleşme, bölünme, devamlılık gibi ilişkileri kurabilir [Dede, 1997].

Hoogstad, mekân tiplerini tasarım faktörlerini göz önüne alarak, 1. Çizgisel (linear) 2. Merkezi (Concentric) 3. İkisinin bir arada olması şekilde üç grupta ele almıştır [Hoogstad, 1990].

Çizgisel mekânlar, geçiş mekânları olarak tanımlanabilir. Aks olabilir, olmayabilir, düz, eğri, spiral şeklinde, S biçimli vs. olabilirler. İç mekândan örnek olarak merdivenleri ve koridorları verebiliriz. Dış mekândan örnek olarak ise yollar ve sokakları verebiliriz. Çizgisel mekânlar, merkezi mekânların her yöne açılmasına karşılık tek yönde daha karakteristiktir.

Merkezi mekânlar, insanların durdukları, oyalandıkları, oturdukları yerlerdir. Her yöne açılabilme özellikleri vardır yani geçiş mekânlarında olduğu gibi tek bir yön vurgulanmamıştır. Dış mekân örneği olarak meydanları, parkları verebiliriz. İç mekân örneği olarak da salonları, odaları, vb. verebiliriz.

Üçüncü grup, belirlediğimiz çizgisel ve merkezi mekânın kaynaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu mekânlar, insanların durabildikleri ulaşım mekânları veya içinden geçilebilen odalar olabilir. Örnek olarak giriş mekânları verilebilir. İşlev açısından çizgisel mekân olsa da biçim merkezi mekânı çağrıştırabilir. Çizgisel ve merkezi mekânın işlevleri bir arada bu mekân içinde bulunabilir. Ancak ortaya çıkan bu mekânın biçimi, merkezi mekânın biçiminden farklıdır. Merkezi mekânı sınırlayan duvarlar oldukça kapalıdır. Ancak çizgisel ve merkezi mekânın bir arada bulunduğu durumda sınırlayıcı duvarlar mecburen daha açık kalmıştır. Çünkü çizgiselliği sağlamak için gerekli ulaşım yolları bu mekâna bağlanmalıdır. Bu mekânı C. Sitte "eklem mekân" olarak tanımlamıştır [Ataç, 1990].

"Eklem mekân" işlevsel olarak yolun ayrımını veya dönüşünü belirleyen bir mekândır. Aslında tipik olmayan bir oyalanma mekânıdır." [Ataç, 1990].

Eklem mekân, çizgisel ve merkezi mekânın bileşimi olarak tanımlanabilir. Bu bileşimi gösteren birçok örnek vardır. Bunlardan biri de, müze yapılarında bulunan ve bir sonraki teşhir salonuna geçişi sağlayan mekânlardır [Dede, 1997].

Biçimi mekân tipi belirlediğinden, mekân tipini de mekânın işlevi ortaya koyduğundan, biçim ile kullanım arasındaki yakın ilişki açıktır. Biçim;

- Mekân tanımlayıcı bir elemandır; kullanımla ilişkilidir,
- İşarettir (göstergedir); üç yönde (düzen, anlam, etki) bağlantılıdır.
- Yapıdır; statik ve kuvvet kurallarına bağımlıdır [Jeodicke, 1985].

Ancak mekân tipi, biçim tarafından saptanamaz, sadece mekânın işlevi tarafından saptanabilir. " ... bir meydanın geçiş yeri olma işlevi olabilir, buna karşılık burada oyalanma, durup oturma işlevleri de bulunabilir. Bununla beraber bu işlevler geçiş işlevini hiçbir zaman bozamaz. O halde mekân tipi sadece işlevi ile saptanabilir." [Ataç, 1990].

Mekânı oluşturan elemanların mekânı sınırlandırma dereceleri, mekân türlerini ortaya koyar. Mekân türlerinin mekân biçimi ile ilgisi yoktur. Mekân, sınırlandırılma derecesine göre 4 grupta ele alınabilir [Ataç, 1990];

Her tarafı kapalı mekân: Sınırlayıcı duvarlar mekânı çevreden kesin şekilde ayırmaktadır. Komşu mekânlarla bağlantısı ya hiç yoktur; ya da en aza indirgenmiştir. İç mekândan örnek olarak perdesi inik bir tiyatro sahnesi veya bir sinema salonu verilebilir [Ataç, 1990].

Yer yer açılan mekân: Bu mekân, kapalı mekânı anımsatır. Sınırlayıcı duvarlar yer yer kesintiye uğratılarak komşu mekânlarla veya yapılarla bağlantı kurulması sağlanmıştır. İç mekân örneği olarak Türk evindeki odalar verilebilir. Dışa penceresi açılan iç mekânların çoğu 'yer yer açılan mekân' sınıfındandır [Ataç, 1990].

Çok açılan mekân: Birçok küçük veya az sayıda büyük açılmalarla kesintiye uğratılmış ya da saydam bir biçimde sınırlandırılmıştır. Çevreyle ilişki güçlü bir şekilde kurulmuştur. Mekânın her tarafının açık olması şart değildir. İki ya da üç tarafında açılma olması yeterlidir [Ataç, 1990].

Serbest mekân: Bu tür mekânlarda sınırlama söz konusu değildir. Mekânın iki veya üç kenarı serbest bir biçimde düzenlenmiştir. Mekân çeşitli mobilyalar, Korkuluklar, yaya kaldırımları, küçük yapılar, kentsel mobilyalar, vb. ile belirgin hale getirilmiştir. Serbest iç mekâna örnek olarak, seyircilerle çevrili bir tiyatro sahnesi verilebilir [Ataç, 1990].

Objektif gerçek mekân, insanın ölçülerine göre düzenlenir. İçinde yaşayacak olan insan için tasarlanmış olan gerçek mekân, insanın gereksinmelerine cevap vermeli ve hareket özgürlüğü sağlamalıdır [Eldem, 1991].

Tasarım faktörlerinin bir diğer önemli elemanı da renktir. Porter 1997 deki çalışmasında; çevremizde uygulanmakta olan yüzey rengi ve dokusunun bilinçli

tasarlanmaktan çok, kazara veya birtakım tutkular sonucu bilinçsiz bir şekilde kullanıldığını belirtmiştir [Porter, 1997].

Fakat renklerin anlamlarına ilişkin tahmin ve sırlar halen karmaşık bir durumdur. Örneğin kütüphane ve sınıflar için zekâyı artırıcı olduğu inancıyla uygun görülen renk sarıdır. Fakat sanat terapistleri kendini öldürmeye kalkışan kişilerin resimlerinde daha çok sarı rengi kullandıklarını gözlemlemişlerdir. Kırmızı güçlü, aktif bir renk olarak görülürken, yeşil sakinleştirici özelliğiyle bilinmektedir. Bu nedenle hapishane hücrelerinde ve hastanelerde kullanılır. Mavi hafif durgun bir renk olarak görülür ve kırmızı ağırlıklı renklere kıyasla daha az algılanır. Bu etki ilk kez Leonardo da Vinci tarafından fark edildi ve böylece sonradan gelen ressamlar farklı renk alanlarının, mekânda farklı etkilere neden olabileceğini anladılar [Porter, 1997]. Kullanılan malzemeler de renk, dokularıyla, kullanıcıları etkiler. Dokunarak hissedilen duyumlar, objenin pürüzlü ve düz olması, sıcak yumuşak ya da soğuk çelik olması gibi farklılıklar sunabilir. Bu dokunsal duyumlar acı, mutluluk, huzur ya da sıkıntı gibi hisler uyandırabilir [Porter, 1997].

Mobilyaların düzenlenme biçimi de kullanıcı üzerinde farklı etkiler yapmaktadır. Bu etki özellikler çalışma mekânlarında ve bürolarda görülmektedir. Uygun donatı yerleşimi çalışanların verimliliğini artırırken, ihtiyaçlara cevap veremeyen düzenlemelerin de verimi düşürdüğü görülebilir. Aynı şekilde mobilya düzeni konut içerisinde de önemlidir. Mobilya düzeni mekân içerisinde düzenlilik - düzensizlik, rahatlık – sıkıcılık hissi verebilir. Ayrıca donatıların mekânda yapılan eylemlere göre belirli açıklıklara ve geçiş alanlarına izin verecek şekilde düzenlenmesi de çok önemlidir.

2.4. Sosyal Faktörler

Sosyal faktörler; kullanıcıların bulundukları toplum yapısı, kullanıcıların yaş ve cinsiyeti gibi durumlarla ilgilidir. Kişinin yaşı, zekâ düzeyi ve cinsiyeti yanı sıra duyu organlarının kapasiteleri kişiden kişiye göre değişen faktörlerdir. Bu tür değişkenler kişinin nesneye olan bakışını ve dolayısıyla onu algılamasını

etkilemektedir. Yaş kişilerin beğenilerini, estetik değerlerini değişken kılan önemli bir faktördür. Cinsiyet mekânların algılanmasında ve değerlendirilmesinde farklılıklara neden olmaktadır. Bununla beraber farklı kişilik yapılarının, değişik ruhsal ve psikolojik durumlar mekânın algılanmasını etkilemektedir.

Kişinin bulunduğu kültür düzeyi ve kültür yapısı insanların birbirleri ile ilişkilerini, aktivitelerini ve olaylar karşısındaki tutumlarını belirler. Aynı şekilde bir mekânın tasarım ve ortan özelliklerinin kişiden kişiye farklılık göstermesi, bireyin bulunduğu kültür düzeyine göre de değişiklik gösterebilir. Buna göre de mekânın yorumlanması farklılaşır.

2.5. İç Mekân Çevresel Faktörlerinin Algılanması

Henri Poincare mekânı; Deneyimlenilen Mekân (Experiencing Space) ve Geometrik (Fiziksel) Mekân olarak gruplandırmış ve farkı ilk ortaya koyan kişi olmuştur. Hoogstad'da bu iki mekân arasında önemli farklar olduğunu ifade etmiştir [Hoogstad, 1990].

1. Deneyimlenilen Mekân:
   a) Görsel olarak algılanan mekân
   b) Dokunarak algılanan mekân
   c) İçinde hareket edilen mekân
2. Geometrik (Fiziksel) Mekân:
   a) Sürekli
   b) Sonsuz
   c) Üç boyutlu
   d) Homojen
   e) İzotropik [Hoogstad, 1990].

Deneyimlenilen mekân, insanın içinde bulunduğu ve hareket ettiği mekânı duyuları vasıtasıyla algılaması ve anlaması sonucu ortaya çıkan mekân olarak tanımlanabilir.

Fiziksel mekân ise somut ve katı bileşenlerden oluşan mekânın bize ilettiği üç boyutlu bilgi olarak tanımlanabilir.

Ayrıca güncel gerçeğin mekânının, ölçülebilen değerler vasıtası ile analiz edilebileceğini öne sürmüştür. Hoogstad'ın bu konudaki yorumları şöyledir;

"Yüzyıllar boyunca mimarlık, mistik mekân kavramıyla ilgilenmiştir, Örneğin; Mısır mitolojisinde tapınak sonsuzluğu simgeliyordu. Günümüzde ise 'sonsuzluk' daha çok, sonsuz çokluktaki ölçülebilen gerçeklerdir. Güncel gerçeğin temel aldığı mekân kavramı, mekânın uzunluğu, genişliği ve yüksekliğinin, milim milim ölçülebileceğini ifade eder. Artık bu mekân, mistik sonsuzluk ile uğraşmaz, tartışılabilen mekânlara indirgenmiştir. İşte bu noktada, güncel bir sorunla karşı karşıya kalınır; Bir yükseklik ne zaman ferahlık veya basıklık hissi uyandırır? Veya uzunluk x genişlik x yükseklik, ne zaman özgürlük hissi uyandırır? [Hoogstad, 1990].

Uzunluk, bir kısaya göre uzun hale gelebilirken, her kısa da uzun olanın uzun görünmesini sağlamayabilir. Uzun olan hakkında uzun kararı verilmesi, karşılaştırma yapılan kısa ile bir ilişki halinde bulunduğunda mümkün olabilir. Eğer uzun ve kısa arasında hiç bir ortak nokta bulunmuyorsa, birbirlerine etki edemezler, böylece de oransal bir ilişki içinde bulunamazlar [Hoogstad, 1990].

Önemli olan şudur; oranlar rölatiftir ancak ölçüler kesindir. Mimarideki ölçülebilirlik kavramı, kesin bir içeriğe sahip değildir. Fakat kategorilerle yapılan ayırım bizi sonuca götürebilir. Bu noktada, rölatif farklılıklar önem kazanır. Örneğin; kısa bir yol, eğer karşılaştırma yapılabilecek uzun bir yol varsa kısa olarak algılanabilir. Böylelikle kısa ve uzun aynı kategori içinde yer alır. Ancak kısa bir yol, uzun bir kanal ile karşılaştırıldığında, kısa olarak düşünülmeyebilir" [Hoogstad, 1990].

İnsanlar bir çevre içinde yaşayabilmek, yaşamını sürdürebilmek için o çevreyi tanımak zorundadır. Çevreyi tanımak, kavramak algılama olayı ile başlayan bir sürecin sonucudur. Çevrenin nasıl kavrandığı ve bu bilinen çevrenin gerçek çevreyle ilişkisinin nasıl olduğu konusu, tartışılan felsefi sorunlardan biri olmaktadır. Ancak, algılama olayının, algılayan ve çevresi arasındaki etkileşimi kapsayan bir süreç olduğu birçok yazar tarafından vurgulanmaktadır [Ertürk, 1984]. Bu süreç iki aşamada ele alınabilir. Bunlardan birincisi; Duyum (İlk imaj): İmge düzeyindeki birinci boyut, fiziksel boyut olarak değerlendirilebilir. Bu grubu, insanın duyuları ile mekânın fiziksel boyutu üzerinde yoğunlaşan çalışmalar oluşturur. İkinci grubu ise Algı (Gerçek imaj): Duyumların anlamlandırılması olarak değerlendirilebilir. Bu grup ise algılayarak anlamlandırma, geçmiş deneyim ve bilgi birikimlerinin birleşiminden oluşmaktadır.

2.5.1. Duyum

Algılama sürecinin başlangıcı olan duyum, nesnel çevrenin insanın duyu organları üzerindeki etkisinin yalın sonucudur ve duyumlar nesnelerde odaklanmıştır. Duyu ise duyum'u gerçekleştiren psiko-fizyolojik işlevdir [Hançerlioğlu, 1993].

1830'lardan 1930'lara kadar araştırmacılar duyumları tanımlamaya uğraştılar. Aristotle'ın beşinci his olan dokunma hissini bir üniteye ait görmedi. Göz, kulak, burun ve ağız gibi bir organ yoktu ve deri bir his organı olamazdı. Sonuçta klasik dokunma hissi beş duyuma ayrıldı: basınç, ılık, soğuk, ağrı ve harekete duyarlılık. Fakat bedenin çok fazla duyuma ayrılmış olması, karmaşık bulunarak bunun fizyologdan çok ruhbilimcinin işine yarayacağı belirtildi [Bloomer, 1977].

Aristotle gibi Gibson'da beş temel duyumu sıraladı fakat Aristotle'dan farklı olarak bu duyumları obje hakkında bilgi toplayabilen algısal 'sistemler' olarak tanımladı. Aristotle duyumları görme, duyma, koklama, tat alma ve dokunma olarak sıralarken, Gibson onları görsel sistem, işitsel sistem, tatma-koklama sistemi, temel-yönlenme sistemi (diğer duyumların birlikteliğinde vücudun dengede olma hali) ve haptic sistem (dokunma) olarak sınıfladı. Son iki sistem (temel-yönlenme sistemi ve haptic sistem) üç boyutu anlamamızda, mekânı deneyimlenmemiz de diğerlerinden daha fazla rol oynarlar [Bloomer, 1977].

Haptic duyum dokunma hissidir fakat sadece elleri değil tüm bedeni kapsar. Haptic duyum daha önce Aristotle'ın ayırdığı gibi basıncı, ılığı, soğuğu, ağrıyı ve harekete duyarlılığı kapsar. Bu duyumlar vücudun hem içi hem de dışı tarafından hissedilir. Örneğin bir mermeri yanlışlıkla yutarsanız, mermer midenize doğru yol alırken onu haptic olarak hissedersiniz [Bloomer, 1977].

Hall ise mekânsal ölçek ile duyuların özellikleri arasındaki ilişkilerden yola çıkarak duyuları iki gruba ayırır [Gehl, 1987]. Birinci grup uzaklık duyuları (görme, işitme, koklama; gözler, kulaklar, burun), ikinci grup ise yakınlık duyuları (dokunma, denge; deri ve kaslar) olarak adlandırılmaktadır.

Günümüzde farklı sınıflamalara giren 11 duyunun varlığı bilinmektedir. Bunlardan üç tanesi mimari çevremizi algılayıp anlayabilmemiz için oldukça önemlidir: görme, dokunma ve işitme. Bu üç duyumuz insan hayatındaki önemlerinden dolayı birincil duyular (görme ve işitme) olarak tanımlanırken diğerleri ikincil duyular olarak tanımlanır [Başkaya, 2004].

Mekân birçok uyaranı ile duyu organlarına bilgi iletir ve bunlar da mekânsal algının gerçekleşmesini sağlar. Bu uyarıcıların oluşturduğu algıların her biri, bir duyunun ağırlıklı olarak ön plana çıkmasıyla görsel algı, işitsel algı, boyutsal algı, ısısal algı [Aydınlı, 1986] gibi farklılaşabilmektedir [Kahvecioğlu, 1998].

Çizelge 2.1. Duyuların sınıflandırılması [Baymur, 1976].

Duyular		Duyu Organları	Duyumların Çeşit ve Özellikleri
Uyarıcısı Uzaktan Gelen Duyular	1. Görme	Göz	Renk ve Işık
	2. İşitme	Kulakta Salyangoz	Frekans, Tını
	3. Koklama	Burun İçindeki Zar	Farklı Kokular
Uyarıcının Deri İle Temas Etmesi Gereken Duyular	4. Tatma	Dilde Tat Çukurcukları	Tatlı, Ekşi, Tuzlu, Acı
	5. Dokunma	Deride Basnç Alıcıları	Basınç Duyumu
	6. Sıcaklık Duyusu	Deride Sıcaklık Alıcıları	Sıcaklık Duyumu
	7. Soğukluk Duyusu	Deride Soğukluk Alıcıları	Soğukluk Duyumu
	8.Acı Ve Sızı Duyusu	Deride Sinirlerin Açık Uçları	Acı Sızı Duyumu
Uyarıcısı İç Organlardan Gelen Duyular	9. Denge Duyusu	Kulak İçinde Yarım Daire Kanalları	Denge, Basınç Eğim ve Dönme
	10. Kas Duyusu	Kaslar	Devim ve Yön
	11. Organik Duyu	İç Organlardaki Sinirler	Sindirim Boşaltım vb.

Algılamada önemli role sahip birincil duyular;

Görme: En gelişmiş ve algılamaya en fazla yardımcı olan duyudur. Çevreden algılanan bilgilerin yaklaşık %80 den fazlası göz aracılığıyla algılanmaktadır. Renk, doku, form gibi mekânsal uyarım elemanları görsel algılamanın temelini oluşturur [Aydınlı, 1986].

Görme duyusu algısal süreçte birinci derecede önemli görülmektedir. Mekânla kurulan algısal ilişki geliştikçe tüm duyularla elde edilen duyumların, o mekân hakkında edinilen algıyı ve imajı geliştirdiği bilinmektedir. Mekân, görsel

uyaranlarının yanında birçok uyaranı ile duyu organlarına bilgi iletir ve bunlar mekânsal algının gerçekleşmesini sağlar.

Gözün ışık düzeyine uyum sağlaması, karanlığa uyum ve ışığa uyum olarak adlandırılan iki özelliğe bağlı olarak oluşur. Karanlığa Uyum, karanlık ortamlarda gözün ışığa duyarlık kazanması, Işığa Uyum ise aydınlık ortamlarda gözün ışık düzeyine olan duyarlılığının gerilemesi olarak tanımlanmaktadır [Cüceloğlu, 1994].
Gözün ayrıntıları algılayabilmesindeki duyarlılığa görsel keskinlik denilir. Görsel keskinlik, gözün nesneleri ağtabakaya ne denli doğru olarak odaklaştırdığına bağlıdır [Morgan, 1995].

Gehl birincil duyulardan olan görme ve işitmenin mekânsal ölçeğe bağlı olarak, farklı algı düzeylerine neden olacağını belirtmiştir. Buna göre mekânsal uzaklığa bağlı olarak insanlar görme duyuları ile

- 500–1000 metreden algıladıkları verileri 'kavramaya' başlamakta,
- 100 metreden daha kısa mesafede 'sosyal görüş' gerçekleşmektedir.
- 0–100 metre arasında ise mesafe azaldıkça genel algıdan, tüm ayrıntıların algılanabileceği algı düzeyine ulaşılabilmektedir.
- 20–25 metrelik bir mesafe, insanlar arası iletişim açısından bir üst sınır olarak görülmektedir. Bu mesafe işitme duyusu için 35 metre olarak kabul edilmektedir [Gehl, 1987].

20. yy. da algı beden merkezli olarak değerlendirilmiştir. Bu üç boyutlu mekânın beş duyu yoluyla alınan bilgiler eşliğinde faaliyet göstereceği anlamına gelmektedir. Fakat mimarlık alanında Kent Bloomer ve Charles Moore mekânın beden merkezli algısının, görsel bakıştan dolayı, zamanla yok edildiğini savunurlar. Body, Memory and Architecture adlı eserlerinde: "Mimarlıkta görmenin ana duyum olarak geleneksel bir şekilde üzerinde durulması bedeni arka plana atmamıza neden olur" derler [Porter, 1997].

Dokunma: Çevrenin algılanıp anlamlandırılmasında en büyük rolü dokunma oynar. Porter' a göre tasarımcılar eğer bu dokunma duyusunun önemini bilirlerse, daha zengin mekân alternatifleri ortaya koyabilirler [Porter, 1997].

Dokunma yoluyla çevremizdeki objelere anlamlar ve çağrışımlar yükleriz. Bu çağrışımlar çok erken yaşlarda öğrenilir ve hayatımız boyunca bizimle olur. Birtakım objelerle çağrışan anlamlar: onların göreli yumuşaklığı, ağırlığı, sıcaklığı, keskinliği ve bize verebileceği zararlarıdır. Bu tür anlamlar dünyayı yeni deneyimlendiğimiz erken dönemlerde içimize yerleşir ve sonraki dönemlerde bilinen ve bilinmeyen objelere içgüdümüzle benzer tepkiler gösteririz. Dokunma ile ilişkilendirebileceğimiz mesafe mimarlar için önemli bir faktördür. Dokunamadığımız bir objeye dokunabildiğimizi farz ederek onu hissetmeye çalışırız ve böylece çevremiz daha alışıldık ve anlaşılabilir bir hal alır [Jules, 1974].

Görme ve dokunma (el ve göz hareketinin birlikteliği) arasındaki otomatik ilişki çocukluktan edinilir. Daha sonra dokunmadan görerek dokunma duyumuzu kullanmayı öğreniriz. Böylece dokunma duyumuz sadece elleri kapsamaz. Çevremizdeki mekânı ve objeleri vücudumuzun bir uzantısı gibi algılarız [Scuri, 1995].

Dokunma ve görme deneyimlenmesi birbiri ile iç içe olmasına rağmen, görme, işitme, koku alma ve tat alma duyularımızı iptal ettiğimiz zaman dokunma duyumuzdan ayrı olamayız, bedenimiz her an ona destek veren yüzey ile temas halindedir [Porter, 1997].

İşitme: Sesleri duyabilme yetisi olarak tanımlanan işitme duyusu, hava moleküllerinin sıkışması ve gevşemesi ile oluşan ses dalgalarının kulaktaki alıcı hücreleri etkilemesiyle oluşur [Cüceloğlu, 1994].

Ses kaynağının yönünü saptama yetisi, ses kaynağının uzaklığını algılama, ses kaynağının hareketini algılama gibi özellikler işitme duyusunun mekânsal algı içindeki rolünü artıran faktörlerdir.

Görüşle koordineli olarak kulağın içindeki yarım daire kanallar denge duyumunu sağlarlar. Bütün bunlar yeryüzü ile olan yatay ve düşey ilişkilerimizi koordineli bir şekilde kurgulamamıza yarayan bir dizi akslara olanak tanırlar. Şaşılacak bir şekilde çoğu kişi tarafından bu akslardan hafif sapmalar hemen fark edilir [Jules, 1974].

2.5.2. Algı

Algı süreci duygusal, anlamsal ve kültürel boyutu ile ele alınır. Algı duyularla ve bunun devamında bilişsel süreçlerle bir bütün oluşturur. Anlık veya kısa süreli duyumsal imgelerin yanı sıra, insanın yaşamsal deneyim ve birikiminin ürünü olan kavramsal dünyası algıda önemli bir yer tutar [Başkaya, 2004]. Algının tanımı farklı şekillerde yapılmıştır bu tanımlamalardan bazıları;

"Duyumları yorumlama ve onları anlamlı hale getirme" [Morgan, 1995].

"Nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma" ve "dış dünyanın duyumlarla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımı" [Hançerlioğlu, 1993].

"Çevreden bilgi alma veya edinmeyi içeren aktif bir süreçtir. Bu süreç bilişin ve gerçeğin buluştuğu yerdir" [Lang, 1974], [Lang, 1987].

"Mekânsal çevreden alınan bilgilerin kodlanması, saklanması, hatırlanması ve tekrar kodların çözülmesi süreci" [Downs, 1973].

"Algı duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak çevremizdeki nesne ve olaylara anlam verme sürecine verilen addır" [Cüceloğlu, 1994].

"Algılama algılanan uyarıcının ve algılayan kişinin özelliklerinin etkileşmesiyle oluşur" [Cüceloğlu, 1995].

"Algılama, insanın psiko-fizik araçları ile belirlenmiş evrensel bir olgudur" [Betalanffly, 1969].

"Herhangi bir biçim, nesnel gerçekliğin; toplumun, tarihin ve tarihliliğin, kısaca insan eylemlerinin ürününün, insan bilincindeki yansıması olarak tanımlanan algılama olayı ile birlikte düşünülmek zorundadır" [Aksoy, 1977].

"Algı, insanın duyuları yoluyla gerçeklikten aldığı şeylerdir" [Caudwell, 1974].

"Algılama, çevreden bilgi alma ya da edinme sürecidir ve aktif bir süreçtir" [Lang, 1974].

"Algılama, duyu organları yoluyla beyne iletilen uyarımların duyumlar haline dönüşüp çeşitli bakımdan örgütlenip anlam kazanmasıdır" [Baymur, 1976].

"İnsan içinde yaşadığı çevreden yararlanabilmek, ona uyabilmek ya da onu kendine uydurabilmek için o çevreyi tanımak, anlamak zorundadır. Bu kendiliğinden olan bir olaydır ve çevreden bilgiler almak yoluyla olur. Bu bilgileri bize uygun ve doğru hareket etmemize yardım edecek biçimde yorumlayıp değerlendiren algıdır" [Schulz, 1966].

"Algı, nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma olayıdır. Algı, dış dünyanın duyumlarla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımıdır. Nesneler duyu örgenlerini etkiler, bu etki bilince aktarılır. Ne var ki algı, arı duyumlardan ansal bir işlevi gerektirmesiyle ayrılır. Örneğin, görme duyumuz her iki gözümüzde ve çeşitli planlarda beliren iki ağaç imgesi getirir. Bu iki ağaç imgesi ansal bir işlevle tekleşir. Tekleşen bu imgeye, bellekte biriken eski algılardan gerekli olanlar da çağrışım yoluyla eklendikten sonra ağaç algısı gerçekleşmiş olur. Özellikle görme, işitme ve dokunma duyuları insanın bilincine kavram ve düşünce yapımı için algısal gereçler taşırlar. Algı işlevini tarihsel süreçte duyumcular aşırı bir savla sadece duyuların, usçular da aynı aşırılıkla usun bir ürünü saymışlardır. Oysa algı, duyusal-ansal bir işlevdir. Diyalektik çözümleme, duyusal işlevle ansal işlevin bağımlılığını ortaya koymuştur" [Hançerlioğlu, 1993].

"Algılama, 'girdi-çıktı'ya ilişkin sistemlerin araştırılmasıdır ve algılama kuramları, düşünsel olarak, sistemlerde girdi ve çıktıların gözlenebilen ilişkilerini bir kavramlar kümesinde bir araya getirir" [Dember, 1960].

Lang ise mekânın içerdiği anlam ve sembollerin bazen bir kültürle sınırlı, bazen de evrensel olabileceğini belirtmiştir. Mekânsal algı geleneklerin ve deneyimlerin sonucu olarak gerçekleştiğinden, bireysel özelliklerin yanında grup özellikleri (kültür) de etkili olacaktır [Lang, 1974].

Çevreden yayılan uyaranların duyu organlarına ulaşarak, duyum mekanizmalarını harekete geçirmesi algısal sürecin başlangıcıdır. Duyumlarla (ilk imaj) başlayan ve algı (gerçek imaj) ile sona eren gibi bir dizi zihinsel süreci göz önüne alırsak, algı bu strüktürün sonunda oluşmakta ve aynı zamanda sürecin önceki süreçlerini dönüşümlü olarak etkilemektedir.

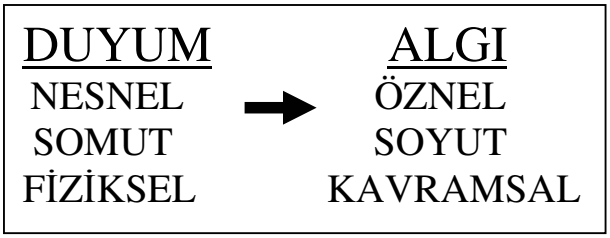
2.5.3. Algı ve duyum arasındaki ilişki

Cüceloğlu duyu ve algı arasındaki farkı: “Duyu; duyu organlarının ilettiği henüz işlenmemiş veri iken, algı; gelen verileri işleyerek, belirli bir yapı ve organizasyona sokma işlemidir” ifadesi ile belirtmekte ve algısal sürecin bütününü, “gelen duyusal verilere dayanılarak, dış dünya hakkında kurulan bir kuram” olarak belirtmektedir [Cüceloğlu, 1994].

Bu görüşe göre “bu kuram denemeye açık geçici bir kuramdır ve daha sonradan gelen duyusal verilerle ya daha kuvvetlenir, ya da zayıflayarak yerini başka geçici bir kurama terk eder ve her birey kendi algısal kuramını, kendi yaşantısı ve deneyimleri çerçevesinde kurar” [Cüceloğlu, 1994].
Buna göre genel olarak algı:

- Algı kişilere göre değişen bir olgudur,
- Algı olgusunda hareket önemli rol oynamaktadır,
- Algılamada insan çevresinden amaçlarına uygun bilgi almaktadır [Baymur, 1976]

- Duyumları ve onların devamında gelişen zihinsel ve bilişsel süreçleri içerir,
- Algısal sürecin duyum aşaması daha çok nesnel verilere dayanır,
- Duyum aşaması algısal süreç sonunda öznelleşerek kavramsallaşır,
- Algıların oluşturduğu deneyimlerin, yeni algılarda etkili olması, algısal sürece geriye dönük olarak da işleyen aktif bir özellik kazandırır [Kahvecioğlu, 1998].

Şekil 2.1. Duyum ve algının karşılaştırılması [Başkaya, 2004]

2.5.4. Çevresel (imaj) algı

Çevre tasarımında çevrenin fiziksel nitelikleri kadar sosyo-psikolojik nitelikleri de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle mimari tasarım çalışmalarında çevrenin niteliklerinin değerlendirilmesi amacıyla o çevre ile ilgili kişilerin imajlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece kullanıcılar için optimum mekanlar kullanıcıların katılımıyla gerçekleştirilmiş olacaktır.
Mekân değerlendirmeleri fiziksel ve matematiksel tekniklerle yapılabilir. Ancak bu tekniklere dayalı tanımlar ne derece detaylı olursa olsun mekânı tanımlamak için yetersizdir. İnsanlar yaşadığı mekânlar içinde, sosyal ve psikolojik birer çevre de oluşturduklarından mekânları gerçek anlamlarıyla anlayarak tanımlayabilmek için psikolojik ve sosyal değerleri de bu tanımlara katmak gerekmektedir [Scuri, 1995].

Çevrenin sosyo-psikolojik yönünü tanımlayabilmek, çevre biçiminin davranışsal açıdan ele alınmasını gerektirmektedir. Bunun yanı sıra kişilerin kendilerini yönetme ve yöneltmede dayandıkları zihinsel şemaların yani taşıdıkları çevre imajının sistematik bir şekilde açıklanması gerekmektedir [Yürekli, 1977].

Çevresel imajın tanımı ve işlevi

İmaj dış fiziksel çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmi ya da kişinin zihninde taşıdığı şematik bir çevre haritası / modeli olarak tanımlanabilir. Bu tanıma bağlı olarak bir yerin imajı bir ölçüde kadar temsil ettiği çevreye benzer [Yürekli, 1977].
Çevresel imaj, çevrenin görsel bileşenleri dışında tarihsel, ekonomik, politik ve diğer özelliklerini de kapsamaktadır. Lynch'e göre imaj, çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmidir. Bu imaj hem o anki duyguların hem de geçmişteki deneyimlerin bir bütünü olup, edinilen çevresel bilgileri yorumlama ve davranışları yönlendirmede etkendir [Lynch, 1960].

Küller, çevrenin tüm algısının sınırlı sayıdaki anlamsal boyutlar içinde belirlenebileceğini belirterek, çevresel algı kavramını, "kişi - çevre ilişkisinin algı ve bilişe ait bileşenleri ile zihinsel süreç" olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber "çevresel yargı" (değerlendirme) kavramına da yer vererek algının bu yanlarının, öğretilerek bilinçli hale getirilmiş ve karar verme süreci içine girmiş olduğunu belirtmektedir [Küller, 1979].

Gibson da, çevresel algıyı bir bilgi edinme süreci olarak görmekte, çevresel algı için gerekli tüm bilginin duyu organlarını etkileyen fiziksel enerji örüntülerinde bulunduğunu ileri sürmektedir.
Gibson'a göre görsel dünyayı nasıl algıladığımız konusu iki ayrı soruna bölünebilir; birincisi, evrenin maddesel ya da mekânsal algısı, ikincisi, dikkat ettiğimiz anlamlı ve yararlı şeylerin algısıdır.

İlki, renklerin, dokuların, yüzeylerin, kenarların, eğriliklerin, biçimlerin ve ara mekânların dünyası iken, diğeri genellikle daha alışkın olduğumuz nesneler, yerler, kişiler, işaretler ve yazılı simgelere ilişkindir. İkincisi, şu anda ne yaptığımıza bağlı olarak zaman içinde değişirken, ilki deneyimlerimiz için bir çeşit destek ve az ya da çok değişmez bir geri plan olarak kalır. Anlamlı şeyler dünyası, her şeye bir defada dikkat edilmesi açısından çok karmaşıktır ve algılarımız seçicidir. Bazı özellikler

sürekli kalırken bazıları ihmal edilir. Gibson, bu iki algı düzeyini ilkine “Literal”, diğerine “Şematik” algı diyerek ayırmaktadır [Ertürk, 1984].

Çevresel imajın işlevi dolaysız olarak insan davranışlarına yöneliktir. Çevresel imaj o çevre içindeki insan davranışlarını düzenleyen etkendir. Bu imajın temel amacı hareket özgürlüğü vermektir. Şöyle ki bir kaza sonucu beyninden yaralanarak hafıza kaybına uğramış ve uyum yeteneklerini yitirmiş insanları düşünürsek, bu insanlar konuşabilir, düşünebilir, bazı şeyleri zorlanmadan hatırlayabilirler ancak hatırladıkları resimleri sistemli bir şekilde peş peşe sıralayamazlar. Bu insanlar kendi odalarını ya da evlerini bile bulamayabilirler. Kaza sonucunda unuttukları mekânda bırakılan bu tip insanların küçük bir detayın (uyarımı) yardımı ile zihinsel şemalarını tamamlayarak mekânı hatırladıkları ya da hiç hatırlamayarak mekân içinden başkalarının yardımı ile çıkarıldıkları gözlenmiştir. Mekânların birçok uyarım ve objeyi kapsadıkları göz önüne alınırsa kimi insanların bir odayı bir tablodan, bir sokağı da tramvayın numarasından ya da bir dükkânın tabelasından tanımaları normaldir. Bu sembollerin aniden değiştirilmesi sonucunda bu insanların zihinsel şemalarındaki simgeler ile mekândakilerin uyuşmaması sonucunda garip bir şekilde tanıdıkları bir mekânda kaybolmaları söz konusu olabilir [Lynch, 1968]. Çevre imajının işlevi daha geniş ele alınırsa, algılan organize etmeyi, görsel ve mekânsal bilgileri kodlamayı, çevresel yapıyı zihinde oluşturmayı ve saklamayı bunlara bağlı olarak görsel olgulara karşı tepkileri düzenlemeyi sağlar. Ayrıca çevresel imaj birey ile çevre arasında kişisel sembolik anlatım, iletişim, yorumlama ve anlamlandırma için temel başvuru sistemidir [Lynch, 1968]. Bunların yanı sıra güçlü bir çevresel imaj, bireylere duygusal güven hissi vermekle birlikte kişiler arası iletişimi kolaylaştıran, ortak değerler ve simgelerin üretilmesini sağlayan bir olgudur [Aydınlı, 1993].

Çevresel imajın oluşum süreci

Çevresel imajın oluşum süreci kısaca "girdi-işlem-çıktı" olarak üç sözcük ile açıklanabilir. Bu tanımda imajın oluşum sürecinin ilk aşamasını ifade eden girdi olgusu insanın eylemlerini kurduğu çevresel bilgileri kapsamaktadır. Çıktılar ise

bireyin zihninde taşıdığı ve diğer insanlara sözlü, yazılı ya da grafik anlatımla ifade edebildiği çevresel imajdır [Aydınlı, 1993]. İnsan zihninin organik adaptasyonlarla başlayan ve nispeten sembolik elemanlara ulaşmakla biten bu faaliyeti somuttan soyuta giden bir iş olarak karakterize edilebiliriz [Yürekli, 1977].

Birey çevreyi algılar, çevreden bilgi alır, çoğunluk için değişmeyen birtakım somut simgeler kullanarak zihninde resimler oluşturur. Kullandığı simgelerin farklı olması gibi aktarılanda da değişikliklerin olduğu ortaya konmuştur. Bu zihinsel şemalarda bir yapının özellikleri bir gözlemci tarafından renk, doku, form detayları ile verilirken başka bir gözlemci tarafından fonksiyonu ve korkutucu, sevimli gibi soyut nitelikleri ile verilebilir. Bu da imaj unsurunun kişiye göre değişkenliğini ortaya koymaktadır [Lynch, 1968].

Çevresel imajın birçok etkeni vardır. Bunlar mekânın sosyal anlamı, adı, fonksiyonu, tarihi, mekânın adı gibi imajı etkileyen unsurlardır. Bunun dışında çevresel imaj bakış açısına göre değişken bir olgudur. Örneğin araç yolu bir sürücü için yol iken yaya için bir sınır elemanı olmaktadır. Başka bir örnek ise bir kentsel merkezin bakış açısına göre odak noktası ya da kentsel bölge olarak algılanmasıdır.

Gerçek çevre ile çevre imajı arasında birebir ilişki yoktur. Zihinde oluşturulan çevre imajında uzaklıklar, yönler ve açılar ile değişmez bir ilişkiler modeli yerine, süreklilik, yakınlık, benzerlik, peş peşelik ve bunlar gibi topolojik ilişkiler söz konusu olduğundan şekil ve ölçüler saptırılmış, uzaklıklar ve mekânsal ilişkiler değiştirilmiş kişiye bağlı olarak bazı noktalarda detaylar atılırken bazı noktalarda arttırılmıştır [Yürekli, 1977]. Çevresel imajın özgünlük, değişkenlik özelliği dışında esneklik özelliği de söz konusudur. Bu esneklik mekânın fiziksel ve zamana bağlı boyutlarında söz konusudur. Fiziksel esneklik, bireylerin mekân ile ilgili, sanki esnek bir örtüye çizilmişçesine ölçeği, uzaklıkları ve yönleri şaşmış ve tanınmaz zihinsel şemalar çizmeleri ile ortaya çıkmaktadır [Lynch, 1968]. Ancak imajdaki fiziksel mekânın esnekliğine karşın imaj öğelerinde sıralama genellikle doğrudur, yani harita parçalanarak başka bir düzende tekrar birleştirilmemiştir. Bu devamlılık imajın, değeri olmasını sağlayan unsurdur [Yürekli, 1977].

Kişilerin çevreyi edilgen ve verilerle bombardıman edilmiş olarak algılamaktan çok, anlamlı bilgiler edinmek amacıyla araştırdıklarını ileri sürmek için birçok kanıt gösterilebileceğini belirten Rapoport, çevrenin algılanması olayını şu üç sürecin sürekliliğinde açıklamaktadır [Rapoport, 1977]:

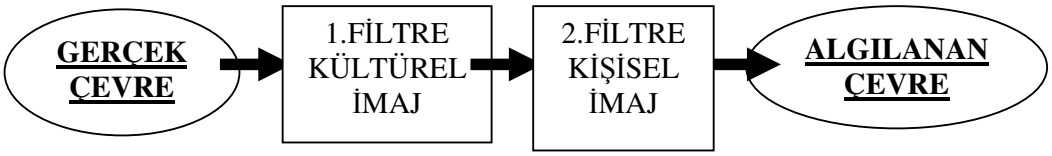
- Çevresel Algı,
- Çevresel Biliş,
- Çevresel Değerlendirme.

Çevrenin değerlendirilmesi çevresel niteliklerin algılanması, tercih, seçim, davranış ve kararları açıklamak üzere kullanıldığında "ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME" adı almaktadır.

Biliş, kişilerin çevreyi öğrenme, yapma, anlama yolunu açıklamak ve tartışmak için kullanıldığında ve bu amaçla biliş haritaları oluşturulduğunda buna, "ÇEVRESEL BİLİŞ" demek daha doğru olacaktır.

Algı; belli bir zaman aralığında, içindeki kişilerin çevrelerine ilişkin doğrudan duyumsal deneyimlerini açıkladığında "ÇEVRESEL ALGI" olarak tanımlanır.
Bu anlamda algı; bilginin nasıl elde edildiği ve biriktirildiği ile ilgili. Biliş; bunların nasıl düzenlendiği ile ilgili ve değerlendirme ise nasıl sıralanıp yorumlandığı ile ilgilidir [Ertürk, 1984].

Rapoport'a göre, bilme olayı doğrudan ve dolaylı deneyimlerden dereceli olarak oluşurken algı daha ani oluşur [Rapoport, 1977]. Örneğin, algılanan uzaklık, birlikte görülen noktalar arasındaki bir aralıkken bilinen uzaklık, nesnelerin yokluğunda daha çok hatırlamaya dayanan ve depolanmış bilgiler yoluyla ortaya çıkarılan uzaklıktır. Yine, mekânın kavranması bir algılama olayı iken, mekân kavramı bir bilme olayıdır. Rapoport'un filtre modelinde çevrenin algılanan biçimi ve gerçek biçimi arasında kültür ve kişilik faktörleri birer filitre işlevi görmektedir [Rapoport, 1977].

Şekil 2.2. Rapoport'un filitreleme modeli [Rapoport, 1977]

Çevresel algı kavramının altında yatan temel ve çeşitli düşünürlerin bu kavrama yaklaşma biçimleri kısaca gözden geçirildiğinde algılama sürecinin başlangıç ve bitiş noktaları yani algılama sürecinin kapsamının farklı belirlemelerden doğan ayrılıkların dışında birleştiği görülür [Ertürk, 1984]. Buna göre başlıca iki düzey tanımlanabilir.

Birinci algılama düzeyi; Gibson'ın Literal Algı olarak belirlediği, Rapoport'un Algı Dünyası olarak sunduğu, Appleyard'ın Uyarı Kaynaklı Algı adı verdiği, Hooper'in Algılama Alanı olarak çizdiği düzeydir. Bu düzeydeki algılar çevrenin fiziksel özelliklerinden kaynaklanır, çevrenin doğrudan deneyimidirler, renk, doku, yüzey, kenar, biçim gibi temel algısal boyutlara dayanır. Birinci algı düzeyi ikinci için gerekli bir ön koşul, değişmeyen bir arka plan olmak durumundadır.

İkinci algılama düzeyi ise; Gibson'ın Şematik Algı, Rapoport'un Çağrışım Dünyası, Appleyard'ın Çağrışım ve İşlemsel Algı, Hooper'in Değerlendirme Alanı ve Çağrışım Alanı olarak belirlediği düzeydir. Çevre-egemen birinci algı düzeyine karşılık ikinci düzey insan-egemen bir algı düzeyidir. Çevrenin fiziksel özelliklerinde kaynaklanan duygusal değerlendirmeler ve bunun yanında bireyin geçmiş deneyimlerinden, kişiliğinden içinde bulunduğu toplumun özelliklerinden, sosyal statüsünden, kültüründen kaynaklanan algılardır. Bu nedenle öznel, değişken, seçicidirler ve aynı biçimlerin farklı zaman ve gruplarda farklı çağrışımsal anlamlar ortaya koyması bu yolla açıklanabilmektedir [Ertürk, 1984].

2.5.5. Mekânsal algılamayı etkileyen faktörler

Mekânsal algılamayı etkileyen faktörlerin algılanan uyarıcıdan kaynaklanan etkenler ve algılayıcıya bağlı etkenler olarak sınıflandırılması mümkündür [Başkaya, 2004].

Algılanan uyarıcıdan (nesneden) kaynaklanan etkenler

Mekânın kendisinden kaynaklanan ve mekânın algılanmasında etkili olan unsurlar, kullanım özellikleri, estetik özellikler, bağlam ve ortam özellikleri ve algısal psikolojik mekân olarak sınıflandırılabilir [Başkaya, 2004].

Kullanım Özellikleri

Mekânın fonksiyonuna cevap verebilme performansı, o mekân hakkındaki görüşleri etkiler. Bu görüşler mekânın kullanım türüne ve süresine göre değişiklik gösterecektir. Böylece kentsel çevrenin başarılı bir elemanı olarak dıştan algılanan bir yapının oluşturacağı imaj, aynı yapının kullanıcılarının üzerinde oluşturduğu imajdan farklı olabilir [Başkaya, 2004].

Genelde yapılar bize nasıl kullanılmaları gerektiği konusunda ipuçları verirler. Onların mekân organizasyonları bazı kullanımları teşvik ederken, bazılarını engeller; bir tiyatroda sahne arkasına eğer davetkâr değilse gitmeyiz. Bir mahkeme salonunda yargılayanlar tasarımın tanımlanmış bir bölgesinde yer alırlar ve kanunun varlığını garanti ederler. Şayet bir bina bize görevi ve fonksiyonu hakkında doğru bir mesaj vermezse, bizim tedirgin ve karışık duygulara sahip olmamız kaçınılmazdır [Conway, 1995].

Uyum, davranış ve yapılanmış çevre modeli arasındaki ilişkiyi tarif etmek amacıyla kullanılır. Kelimeyi bu anlamda çalışmasında kullanan kişi Christopher Alexander (1960)dır [Lang, 1987]. Uyum sağlayabilme bazı istisnalar hariç, pek çok farklı davranış modelinin aynı çevre içersinde gerçekleşmesini mümkün kılar. Bazı çevrelerde yeniden yapılanmadan pek çok aktivite yapılabilir. Bu çevreler çok

fonksiyonlu sabit donanımlı çevrelerdir. İyi aydınlatılmış bir oda pek çok amaca hizmet edebilir, bir kere dekore edildikten sonra bazı şeyleri diğerlerinden daha iyi yerine getirebilir. Örneğin bir konutun salonu bir taraftan oturma - dinlenme faaliyetlerine cevap verirken, diğer taraftan yemek yeme eylemine imkân tanıyabilir. Mimar Robert Venturi (1966)'de çok fonksiyonlu kullanımın savunmasını; "Bir oda aynı anda da, farklı zamanlarda da pek çok fonksiyonu barındırabilir" şeklinde yapar [Lang, 1987].

Uyum sağlayabilme (adaptable) ve esneklik (flexible) sıklıkla benzermiş gibi kullanılsa da tam terside olabilir [Başkaya, 2004].

Esneklik bazı çevrelerin değişik aktiviteler için kolaylıkla değişebilmesidir. Bu durumda strüktürün farklı kullanımlar için değişimi oldukça kolaydır. Örneğin esnek bölücü duvarları olan büro mekânında duvarlar kolaylıkla yer değiştirilebildikleri için farklı organizasyonlara imkân tanır [Lang, 1987].

Kent yaşamına ilgi zaman zaman karşımıza çıkan bir gerçektir. Kentli insanlar komşuları ile ilişkilerini mesafeli tutmaya çalışırlar veya onları görmezlikten gelirler. Buradaki güçlük teknolojinin insanlar arası ilişkiyi ne yönde etkileyeceğini bilmektir. Bugünkü pek çok tahminler insanlar arası bölünmenin çok büyük boyutta olduğu ve yüz yüze iletişimin giderek azalacağı yönündedir. Bütün bu olasılıkları düşünerek gelecekteki yapılanmaların esnek ve gerektiğinde iletişimi sağlayabilir olarak tasarlanmaları gerekebilir [Lang, 1987].

Estetik Özellikler

Estetik boyut mekânsal imaj üzerinde belirleyici özellik taşımaktadır. Healt'a göre estetik kalitesi yüksek yerler kendi mekânsal rollerinin ve fonksiyonel özelliklerinin dışında çevre içinde köşe taşı olma özelliği kazanmakta ve bu yolla çevresel imajı etkilemektedirler. Aydınlı'nın çalışmasında estetiğin mimari mekân açısından simgesel, algısal ve değerlendirme boyutları ortaya konmaktadır [Aydınlı, 1993].

Bağlam ve Ortam Özellikleri

Mekânın maddesel boyutunun yanında, içinde geçirilen yaşamla bütünleşen bağlamsal boyutu da vardır. Örneğin; Geleneksel Türk konutundaki geçmişten gelen kullanım gelenekleri ile o kültürünün bir parçası haline gelen birçok mekân (sofa, başoda, ocak vb.), fiziksel ve estetik niteliği yüksek olmasa da, olumlu imajlara sahiptirler.

Bunun yanı sıra mekân aynı çevre (konut) içinde bulunduğunda bir bağlama oturması gereklidir. Örneğin; modern, çağdaş bir mekân veya yapı, konutun ya da yapının bazı bölümlerinde olumlu izlenimler ve imajlar oluştururken, aynı mekân ve ya yapı kentin tarihi dokusu içersinde yer aldığında farklı tepkiler almaktadır [Başkaya, 2004].

Algısal-Psikolojik Mekân

E.T. Hall ve R. Sommer, hayvanlarla benzerlikler kurarak, insanlarında kendi egemenlik alanı veya kişisel mekânı olduğunu ve bunun çok kişiselden aza doğru bir hiyerarşi gösterdiğini savunurlar [Porter, 1997].

Farklı kamusal mekânları insanların nasıl işgal ettiği ve orada nasıl davrandığı konusundaki araştırmalar ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin kalabalık mekânlarda genellikle sola değil, sağa dönüş tercih edilmektedir; restoran gibi mekânlarda başkaları tarafından çok rahatsız edilmemek için kenarda oturma tercihtir. Göz ve beden teması üzerinde çalışmalar yapan Michael Argyle ve Desmond Morris, Gaudi'nin Barcelona Parc Guell'deki kıvrımlı oturma elemanını gözlemişlerdir. Burada iç bükey oturma daha gizli, gözden ırak bir oturma imkânı tanırken, dışbükey oturma daha bir göz önünde olmaya sebep olur [Porter, 1997].

Algılayıcıya (özneye) bağlı etkenler

İnsan, çevresini bellekte oluşan imgelerle değerlendirmektedir. Bu değerlendirmede Fizyolojik Özellikler, Kişilik Yapısı ve Ruhsal-psikolojik Özellikler, Geçmiş Deneyimler (tekrar ve zaman), Sosyo-kültürel Özellikler 'in büyük payı olmaktadır. Daha sonra kendisi ile çevresi arasında yaptığı kıyaslamadan ve etki-tepki süreci sonunda, ya çevresine kendisi uyum sağlamakta, ya da çevresini kendisine uydurmaktadır [Lang, 1987].

Fizyolojik Özellikler

Kişinin yaşı, zekâ düzeyi ve cinsiyetinin yanında duyu organlarının kapasiteleri de kişiden kişiye göre değişen faktörlerdir. Bu tür değişkenler kişinin nesneye olan bakışını, dolayısıyla onu algılamasını ve algısal süreç sonunda oluşan imajını etkiler.

Yaş: Yapılan bir araştırmada gençlerin çevreyi algılamasında fiziksel özelliklere bağlı duyumların daha etkili olduğunun görülmesine karşın, yetişkinlerde yorumlama ve anlam daha ağırlıklı bir yer tuttuğu görülmüştür [Pennartz, 1990].

İnsanların yetkileri yaşları ile değişim gösterir ve artar. Yaşlanınca, bir hastalığa yakalanınca veya kaza geçirince bu yetkinliğin derecesi düşebilir ve yapılanmış çevre sınırlayıcı hale gelir. Yapılanmış çevrenin değişik modelleri (kent ve kırsal alan, oyun alanları, kent merkezleri, alışveriş merkezleri) insanların değişik yaşam evrelerinde ve fizyolojik yetkinliklerinde değişik deneyimler sunar [Lang, 1987].

Cinsiyet: Algıda yaşın yanı sıra cinsiyetinde etkisi de olduğu gözlenmiştir. Yapılan araştırmalarda kadınların erkeklere göre çevredeki görsel verileri daha hızlı algıladıkları ve görsel hafızalarının daha kuvvetli olduğu, erkeklerin ise karmaşık bir biçim içindeki figürleri daha iyi ayırt ettikleri sonuçlarına varılmıştır [Kimura, 1992].

Kişilik yapısı ve ruhsal-psikolojik özellikler

Farklı kişilik yapılarının, değişik ruhsal ve psikolojik durumların algıyı etkileyeceği bir gerçektir. Kişiden kaynaklanan sosyal veya asosyal kişilik yapısı veya klostrofobi gibi ruhsal durumların etkileri yanında, algı anındaki geçici ruh hali (korku, kaygı, öfke, sevinç, gibi), moralsizlik ve beklentiler de algıyı olumlu veya olumsuz yönde etkiler.

Bu nedenle yapılanmış çevre ve davranış arasındaki uyumun kalitesine ilişkin tutarlı bir teori geliştirmek oldukça güçtür. Bazı insanlar diğerlerinden daha fazla şikâyette bulunurlar; iyi ruh haline sahip insanlar ruh hali bozuk olanlara kıyasla daha olumlu değerlendirmeler yaparlar; insanlar yapıları ve mekânları farklı boyutlarda irdelerler, her şeyden öte insanların beklentileri farklıdır [Lang, 1987].

Geçmiş deneyimler (tekrar ve zaman)

Kişinin bireysel birikimi, geçmişinden kaynaklanan kişisel deneyimleri içerir. Örnek olarak, misafir olarak gidilen bir konutun algılanması ile o konutun içersinde yaşayan insanın o evi algılaması arasında farklılıklar görülmektedir. O evin içersinde yaşayan insan için kendi evi, hem aile fertleri ile hem de içersinde geçirilen anılarla oluşan bir ‘ev’ olmaktadır. Ancak dışarıdan gelen bir insana göre herhangi bir ev olmaktan ileriye gitmeyecektir. Zamanla birtakım şeyler paylaşılmaya başlanınca, bu yabancı için de, bu ev anlam değiştirebilecektir. Burada aynı nesneden farklı şekillerde etkilenen iki özne tipi karşımıza çıkar [Albal, 1997].
Benzer bir şekilde bir kentlinin kenti algılaması ile kente ilk defa gelen bir kişinin kenti algılaması farklı olacaktır. İlk defa bir yapıya giren kişinin algılarının oluşması için zaman geçmesi gerekirken, orada yaşayan için bu durum söz konusu olmayacaktır.

Burada geçmiş yaşamsal deneyim, zihinde hâlihazırda var olan geçmiş deneyime ait kalıplar ile birlikte çalışacaktır. Geçmiş deneyimlerin yalnızca benzer mekânlarla sınırlı olması gerekli değildir. Farklı mekânlardaki deneyimler imaj üzerinde etkili

olabilir. Charles Correa, Gotik Katedralleri yorumlarken, bu yapıların iç mekânındaki ışığın aynısının İskandinavya'daki çam ormanlarında rastlanabileceğinden bahsetmektedir [Kahvecioğlu, 1998].

Bir mekân ilk kez algılandığında etkili olan bileşenler, zaman içinde aşina hale geldiklerinden etkilerini yitirirler. Zaman faktörünün algı üzerindeki diğer bir etkisi ise tanıma ve bilme ile ilgilidir. Algının süresine ve tekrarına bağlı olarak o mekân 'tanınan' ve 'bilinen' bir mekân özelliği kazanır. Herhangi bir mekân anlık sunumları ile algılanırken, tanınan ve bilinen mekân, geçmiş algısal deneyimlerin birikimi ile algılanacaktır [Kahvecioğlu, 1998].

Sosyo-kültürel özellikler

Kültür, bir grup insan tarafından belirsiz veya belirgin olarak paylaşılan kurallar ve anlamları içeren bir antropolojik sözcüktür. Bu kurallar ve anlamlar yaşam, çalışma, farklı cinslerin birbiri ile ilişkisi, çocukların sosyalleşmesi, törenler gibi temel aktiviteleri kalıcı kılarlar. Bir kültür grubunun üyelerinin paylaştığı zihinsel şema, o kültürde gözle görülür normların ve düzenliliklerin ortaya çıkmasına neden olur. İnsanlar arasında ilişkileri yönlendiren kültürel normlar (davranış normları) insanlara, yapılanmış çevreye ve dolayısıyla tasarımcıların çalışmalarına müdahale edebilirler [Lang, 1994]. Sosyalleşme sürecince bu kültürel normlar bir kuşaktan diğerine aktarılabilir. Fakat unutulmaması gereken şey bir kültürdeki insanların hepsinin aynı şekilde davranmayacağıdır [Lang, 1987]. Unutulmaması gereken diğer bir konu ise kültürün durağan değil, devingen olduğudur. Zaman içinde çok karmaşık yapıdaki etkiler kültürü değişmeye zorlar ve kültürün aynası olan mimarlıkta değişir. Uyuma, pişirme ve yeme gibi aktiviteler kültürel olarak farklılıklar gösterir. Bazı kültürlerde erkek önce yer, diğer kültürlerde aile birlikte yer. Bazı kültürlerde insanlar yerde oturur, bazılarında insanlar sandalye ve masaları kullanır. Buna göre mekânın yorumlanması farklılaşır. Amerika'da kültürlerin farklılığı iç mekân organizasyonlarından anlaşılabilir. Örneğin Puerto Rican aileler mutfağı misafirlerini ağırlama yeri olarak kullanırlar ve mekânın boyutları buna elvermese dahi bu geleneği sürdürmeye özen gösterirler [Lang, 1987].

Tarihte pek çok kültürde kadın ve erkeğin evdeki görevleri arasında belirgin bir ayırım olmuştur. Müslüman toplumlarda kadın adeta eve kapanmıştır. Cinsiyetlerin toplumdaki görevlerinde farklılıklar olduğunda, konutların iç düzenlerinde de (konut-sokak ilişkisi, konut düzeni gibi) değişiklikler olacaktır [Lang, 1987].

2.5.6. İç mekân tasarımında formun görsel etkisi

Algılanan tüm objeler bir biçime sahiptir. Her biçimde gözlemci için küçük de olsa bilginin gerçek özü vardır. Bu nedenle biçimin değerlendirilmesinde ortaya çıkan memnuniyet duygusu, bir mekânın, fiziksel özeliklerini yansıtmaktadır. Biçimlerin algılanması sonucu meydana gelen görsel tatmin duygusunun yanı sıra, biçimler, dikkat çeker, merak uyandırır, heyecan ve coşku verir. Formun uyarıcı etkileri ve bu etkilerin bireyde meydana getirdiği etkileşim, gözlenen ve gözleyen arasındaki ilişki üzerinde odaklanmaktadır [Aydınlı, 1993].

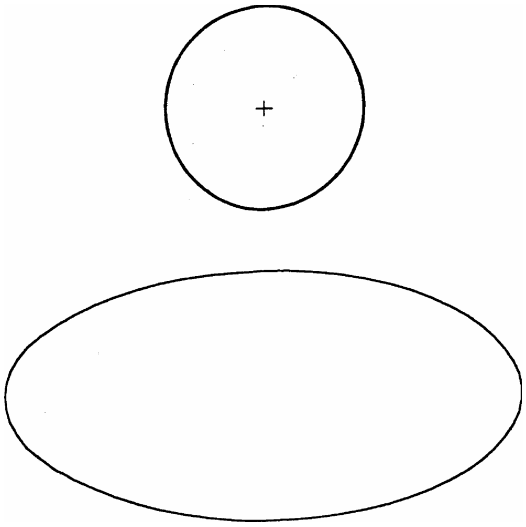
Geometrik şekillerin ilişkilerinin, boylarının, uzaklıklarının vb. bütün elemanlarının ve bunların organizasyon metotlarının gözle görülür ve elle tutulur bir yönü olur. Fakat görsel kuvvetleri analiz edebilmek daha zordur. Çünkü en önce ele alınan tasarımdaki organizasyonun varlığının fark edilmesi, sonra da bu organizasyonu kuran görsel kuvvetlerin "ne olduğunun" ortaya konulması gereklidir.

İç mekân tasarımında, çevresel konum organizasyonu, hacimsel devinim ve cephe kompozisyonu görsel çekiciliği etkileyen unsurlar olarak bilinmektedir. Formun genelde geometrik özeliklerinden kaynaklanan bu etkiler, gerek plan düzeyinde gerekse cephe düzeyinde bir devinim yaratmaktadır [Aydınlı, 1993].

<u>İç mekânda formun görsel devinimi</u>

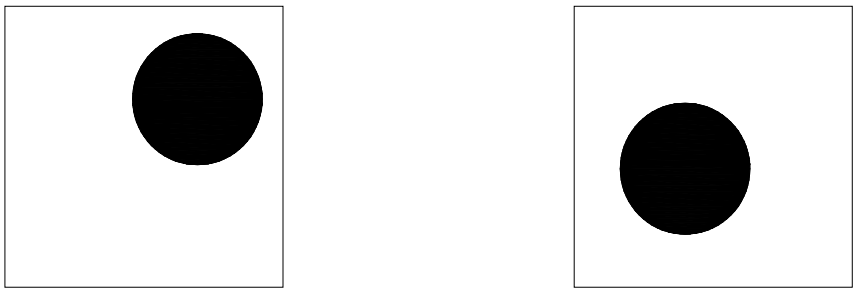
İnsan gözü görsel olarak şekilleri yorumlama gücüne sahiptir. Bu olayın özünde gözün bir denge arayışı içinde olması yatar. Buna bir örnek verecek olursak; bir kişi bir çembere tepeden baktığında onu yuvarlak olarak tanımlarken ona gözünü

yaklaştırarak çaprazdan bakarsa, onu elips olarak tanımlayacaktır. Hâlbuki fiziksel olarak çemberin formunda bir değişiklik olmamıştır. Yani çember fiziksel olarak elipse dönüşmemiştir fakat elips görünümündedir (Şekil 2.3).

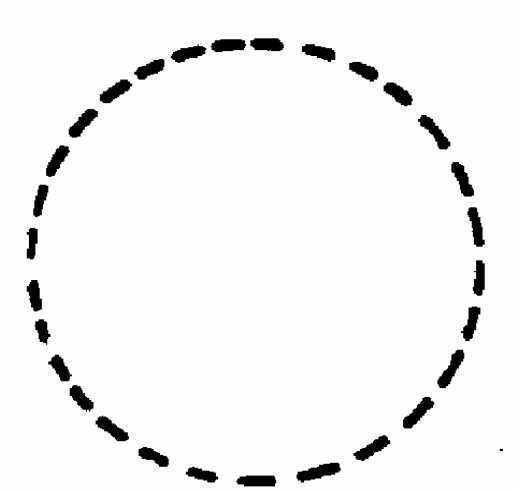
Şekil 2.3. Bir çemberin perspektif görüşü [Arnheim, 1974]

Rudolf Arnheim ise görsel devinim olayını şu şekilde açıklamaktadır: Bir insanın veya hayvanın algıladığı, objelerin, renklerin hareketlerin ve boyların organizasyonu değildir. Belki de bütün bunlardan önce algılanan, gerilimlerin karşılıklı etkileşimidir. Bu gerilimler, gözlemcinin keyfi olarak imgelere sonradan eklediği bir şey değildir. Çünkü bu gerilimler, belli bir yöne ve büyüklüğe sahiptir. Bu kuvvetler, psikolojik kuvvetler olarak da tanımlanabilir [Arnheim, 1977] (Şekil 2.4).

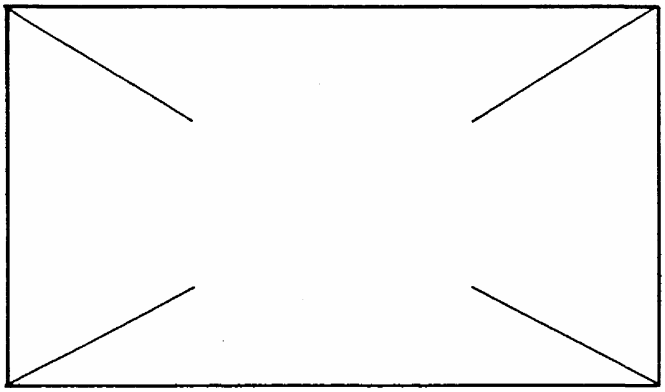
Şekil 2.4. Karenin Merkezine Doğru Çabalayan, Daireler [Arnheim, 1974]

Şekil 2,4' deki diskler karenin merkezine doğru ilerliyor gibi görünmekte ve fiziksel olarak görünmeyen bir güç tarafından çekilmektedir. Beyaz karenin ortasındaki merkezi nokta, herhangi bir işaretle tanımlanmamıştır, Kuzey kutbu veya ekvator çizgisi gibi gözle görülemez. Bununla beraber kuvvetin odaklandığı bir nokta vardır ve karenin sınır çizgileri tarafından belirlenen bir uzaklığa konuşlanmıştır. Görsel alanda gözün retinasına çarpan bu olaydan daha başka olaylar da vardır. Örneğin kesik çizgilerle tanımlanmamış daire, çizgiler arası boşluklarla beraber tanımlanmış gibi görünmektedir [Arnheim, 1977] (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Gözün boşlukları tamamlayarak bütünü algılama çabası [Arnheim, 1974]

Tek kaçışlı bir perspektifte kaçış noktası görünmese bile, birbirine yaklaşan çizgiler sayesinde varmış gibi görünürler. Bu tür algısal kuvvetler, mantıksal çıkarımlardan farklıdır. Çıkarım, görsel objenin yorumlanmasıyla ona bir şeyin eklemesidir. Görsel akım ise daha önceki tecrübelerimize dayanarak iki şey arasına bir şey koymaktır En tipik örneği; yarım kalmış objenin algılama süresi boyunca kendiliğinden tamamlanmasıdır. Tıpkı kesik çizgilerle çizilmiş daire ve kaçış noktaları birleştirilmemiş perspektif gibi [Arnheim, 1977].

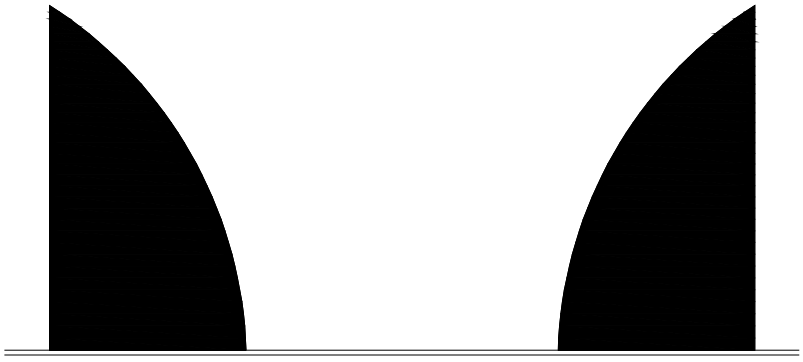
Şekil 2.6. Daralan çizgiler sayesinde işaretlenmese bile kaçış noktasının varmış gibi algılanması [Arnheim, 1974]

Objeler arasındaki mesafe, birbirleriyle ilişkili ve ilişkisiz olma durumunu ortaya koyar. Uzaklık ve ilişkisizliği, sadece metrik mesafeler olarak değil aynı zamanda, görsel dinamizm olarak da ele aldığımızda, bunun çekme ve itme kuvvetlerinden kaynaklandığını görürüz. Diğer bir şekilde, birbirine çok yakın olan objeler, görsel olarak birbirini itme eğilimi gösterirler, birbirlerinden uzak olmak isterler. Aralarında çok büyük uzaklık bulunan objeler, birbirlerini çekiyormuş gibi görünürler. Bu kuvvetler, yapılar arasındaki uygun mesafeyi, duvardaki resimlerin yerini, bir odadaki mobilyanın yerleşim düzenini belirler. Objeler arasındaki herhangi bir mekânsal ilişkide, sezgisel olarak göz tarafından belirlenen bir mesafe vardır. Tasarımcılar ve mimarlar, devamlı yapılar, pencereler ve mobilyalar arasındaki bu doğru mesafeyi ararlar [Arnheim, 1977].

Eğer şekiller birbirleri ile ilişki içinde olurlarsa, aralarındaki boşluk, tanımlı hale gelir. Bu olay, mekân içindeki boş alanların tanımlı olmasına benzetilebilir. Eğer şekiller birbirlerinden bağımsız iseler aradaki alanda anlamsızlaşır [Arnheim, 1977] (Şekil 2.7-8).

Şekil 2.7. Birbirleri ile ilişkili şekiller [Arnheim, 1977]

Şekil 2.8. Birbirlerinden bağımsız şekiller [Arnheim, 1977]

İç mekânda görsel denge

Estetiğin temelindeki hoşnutluk duygusunu uyandıran, objeler arasındaki görsel dengedir. Aslında tabiatta bütün oluşumlarda bir dengeye ulaşma eğilimi gözlenmektedir.

Başarılı bir kompozisyonda, kullanılan öğelerin birbirleriyle ve bütünle ilişkisinde çizgisel, yüzeysel, hacimsel ve oransal bir denge hissedilmektedir. Denge hissi, yürüme, bisiklete binme, kayak yapma etkinliklerinde olduğu gibi dengeli ve dengesiz olma arasındaki gerilimden ortaya çıkmaktadır. Objeler arasında görsel olarak bir uyumun olup olmaması, tıpkı dengeli ve dengesiz olma durumundaki gibi bir gerilim yaratacaktır [Rapoport, 1977].

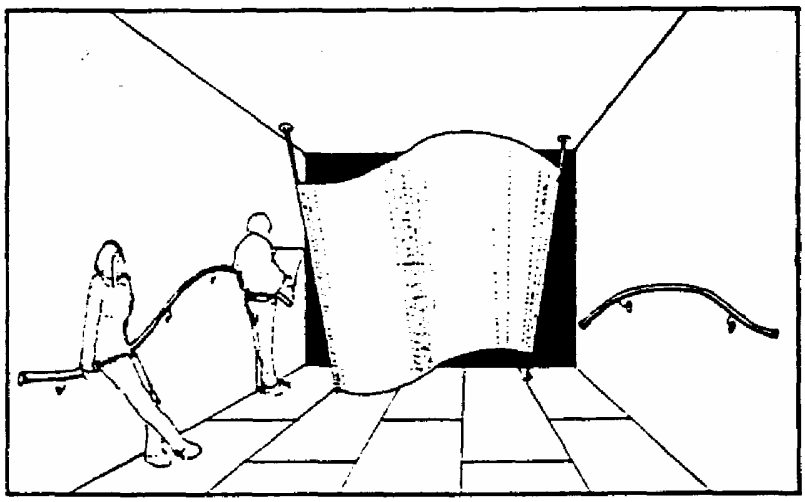
Bir küçük terazi ve eşit ağırlıklar düşünelim: Her kefeye aynı sayıda ağırlıklar koyalım, bir denge elde ederiz. Eğer ağırlıklar iki kefeye de aynı biçimde konulmuşlarsa hem bir simetrik görünüm hem de görsel denge elde ederiz. Eğer bir kefede kule gibi üst üste konulup diğer kefede uzunluğuna dizilmişlerse bu sefer asimetrik görünüme sahip bir görsel denge elde ederiz [Zevi, 1990].

Bir kompozisyonda düzensizliğin yarattığı gerilim karşı kuvvetlerle dengelenmelidir. Aksi takdirde gerek mimari kompozisyonlarda gerekse iç mekân tasarımında figürlerin eşit olmayan boyutları, bir sondan yoksun hale gelir ve tasarım anlamsızlaşır, heyecanını yitirir. Dengesizlikte yalnızca bir dengeyle ifade edilebilir [Arnheim, 1974].

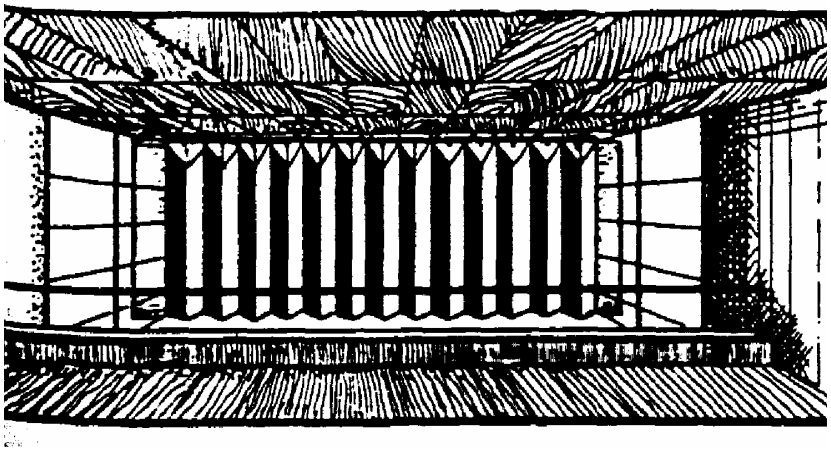
Mekânda şekil – alan dengesi

Bir objenin uygun bir şekilde algılanması için, uygun bir mesafeden bakılması gereklidir. Objeyi çevreleyen kuvvetlerin menzilini belirleyen, sadece objenin hacmi veya yükseldiği değil, aynı zamanda görünüşün zenginliği ya da sadeliğidir. Cephe, hacimce zengin ve ifade bakımından çok yayılan bir güce sahipse gözlemcinin geriye gitmesi gerekir. Böylece kişinin pozisyonu, yapının görsel devinimi tarafından belirlenir [Arnheim, 1977].

Algı bakımından yapıyı çevreleyen planların ve oluşumların dışında kalanlar boşluk olarak kabul edilmemelidir. Bu boşluklar mimari yapı tarafından oluşturulan görsel güçlerle kaplanır ve kompozisyonu oluşturan öğelerin şekli ve boyutu tarafından belirlenirler. Bu nedenle boşluk objeleri çevreleyen algısal alanın bir parçası olarak algılanmalıdır. Enerjisi az olan düz bir yüzey, kısa mesafeden bakılarak algılanabilir. Enerjisi fazla olan yüzey dar bir iç hacim de çok ağır bir etki yaratır. Yüzeyin enerjisi ile hacmin büyüklüğü birbiri ile dengelenemez ise yüzey alana göre çok ağır kalır (Şekil 2.9–2.10).

Şekil 2.9. Enerjisi az olan düz bir yüzey [Arnheim, 1977]

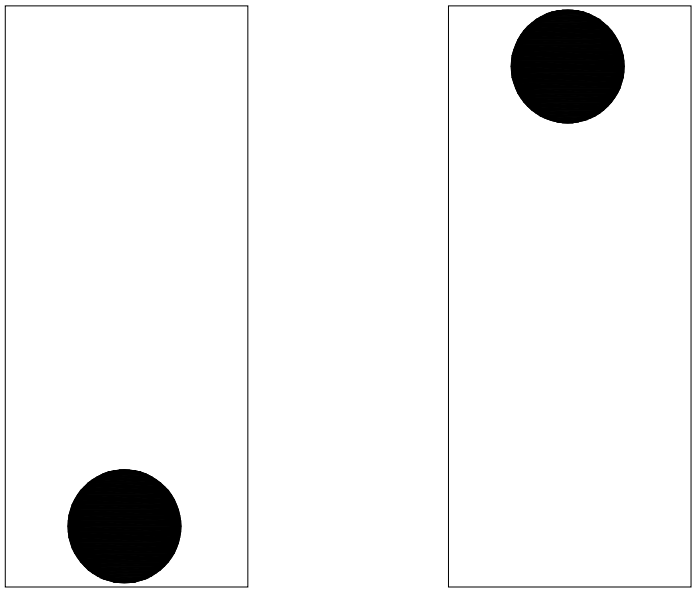

Şekil 2.10. Enerjisi fazla olan yüzey [Arnheim, 1977]

Yatay ve dikey kuvvetler dengesi

Dikey mesafe, yukarı gidildikçe yükseklik, aşağı doğru gidildikçe derinlik olarak kabul edilir. Geometrik olarak yukarı ve aşağı gitmek arasında bir fark yoktur, fakat fiziksel ve algısal olarak fark çok temeldir. Bir merdivene, bir ağaca tırmanan herhangi birisi, ağırlık olarak tanımladığı karşı kuvvete baş kaldırır. Yükselmek ışığın şiddetini arttırmak, bir yeri kazmak ise karanlığı aydınlatmaktır [Arnheim, 1974].

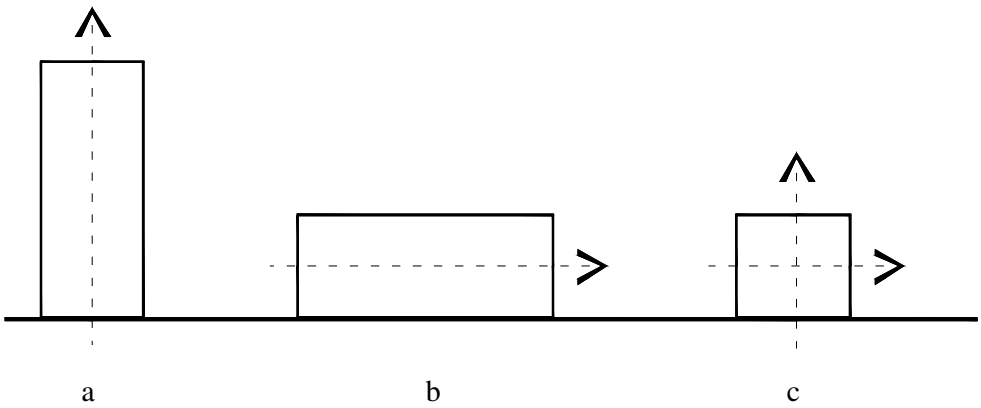
Yüksekte bulunan bir kütledeki potansiyel enerji, aşağıda olandan çok daha yüksektir. Görsel olarak belli bir şekle, boyuta veya renge sahip obje, yükseğe yerleştirildiğinde daha fazla enerji taşıyacaktır. Böylece dikey yöndeki denge, aynı objelerin farklı yüksekliklerde durması ile elde edilemez [Arnheim, 1974] Şekil 2.11. "a" şeklindeki daire ağırlıksız ve dengede iken, "b" şeklindeki daire yükseğe çıktıkça görsel olarak ağırlığı artar (Resim 2.211).

(a) (b)

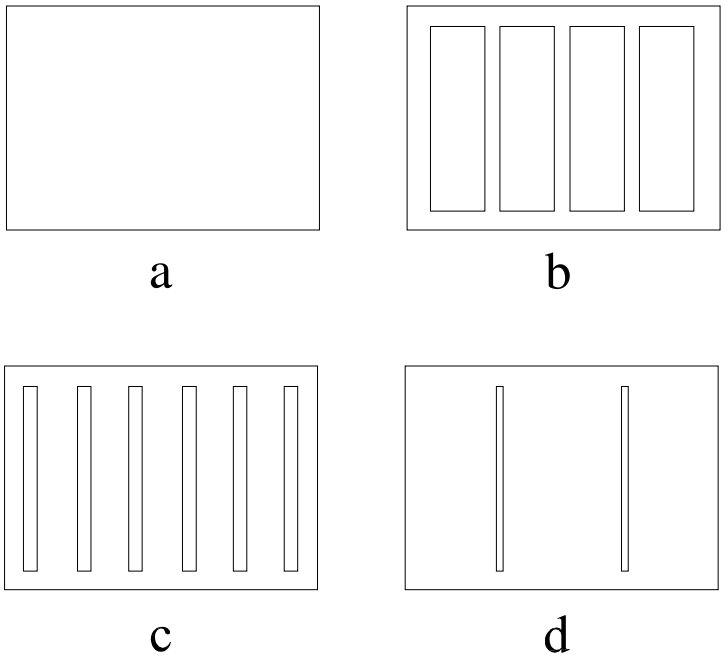
Şekil 2.11. Dairenin düşey konumunun algılamaya etkisi [Arnheim, 1974]

Herhangi bir zemine dik olarak konumlandırılan dikdörtgen, görsel olarak dikey hareketi oluşturmakta, zemine yatık bir şekilde konumlandırılan dikdörtgen ise yatay hareketi oluşturmaktadır. Kare ise eşit güce sahip yatay ve dikey kuvvetleri oluşturduğu için dengelenmiş bir tavır sergilenmektedir [Arnheim, 1977] (Şekil 2.12).

Şekil 2.12. Cismin mekân içerisindeki konumunun algılamaya etkisi
a: Dikey hareketin egemen olduğu durum
b: Yatay hareketin egemen olduğu durum
c: Yatay ve dikey hareketin dengede olduğu durum [Arnheim, 1977]

Bir dikey uzantı (pencerenin boyu), yatay uzantıdan (İki pencere arasında kalan boşluktan) daha uzun olursa, dikey olarak konumlandırılmış dikdörtgen giderek genişlik kazanarak dört tarafı eşitmiş gibi görünecektir. Bu da dikdörtgen yapıya kare görünümü kazandıracaktır. Görsel olarak incelediğimizde, içi boş dikdörtgen yapı dikey harekete sahiptir, fakat pencereler arası uzaklıklar kısa tutularak yatay hareket güçlendirilmiş ve dikey hareketle yatay hareket arasında bir denge kurulmuştur [Arnheim, 1977]. Aynı şekilde iç hacimdeki tasarımının başarısı, yatay ve dikey kuvvet faktörlerinin dengelenmesi ile sağlanabilir. Şekil 2.13' de formun yatay ve dikeyde dengelenmesi şemalaştırılmıştır. a: Yatay harekete sahip dikdörtgen yüzey, b: Yatay alan üzerine dikdörtgenler eklenerek dikey hareket oluşturulur, c: Dikdörtgenler inceltilerek dikey hareket güçlendirilir. Fakat hala yatay hareket baskındır, d: Dikdörtgenler iyice inceltilerek dikey kuvvet maksimum seviyeye ulaşır. Böylece yatay ve dikey hareket dengelenerek şekil kare gibi görünür. Bunun en iyi örnekleri Mackintosh'un Willov çay evi (Resim 2.1) için yaptığı tasarımlarda görülebilir.

Şekil 2.13. Formun yatay ve dikeyde dengelenmesi [Arnheim, 1977]

Resim 2.1. Charles Rennie Mackintosh'un tasarladığı "Willov Tea Room" [İnternet].

Oransal Denge

Yunan felsefesinin en erken devirlerinden beri sanatta bir geometri kanunu bulunmaya çalışılmıştır. Çünkü güzellik ahengin, ahenk de orantıların gözetilmesinden doğduğuna göre, bu orantıların değişmezliğini kabul etmek akla yatkındır [Yurtsever, 1986].

Klasik oran teorisi, bütünü oluşturan parçaların uyumlu ve düzenli olarak bir araya gelmesi için uygulanan özün, kurallar ve ilkeler setini içerir. Tasarımda, uyumlu ve çekici düzen yaratma endişesiyle birçok oran teorisini ve kavramını açıklayan oran sistemleri geliştirilmiştir. Bir oran sistemi, bir kompozisyonun parçalan arasında birbirine uygun ilişkiler seti kurarak; bir parçadan diğerine ya da bir bütünden parçalara geçişe izin veren bütünlük, süreklilik, akıcılık etkisini güçlendiren sabitleştirilmiş bir ilişkiyi açıklamaktadır. Tüm oran sistemlerinde ortak amaç, belirli bir düzen yaratarak ve müzikal bir uyum, ritim duygusunu uyandırarak, görsel tatmin sağlamaktır [Aydınlı, 1993].

Mimarlıkta uyum sağlayan matematiksel ilişkileri arayan oran sistemleri arasında en çok sözü edilen sistemler, "Altın oran" ve Le Corbusier'in "Fibinocci Dizileri" arasındaki ilişkiye dayanarak ortaya koyduğu "Modulor" ölçü sistemidir. "Parçalar tamamen bütüne hizmet etmelidir" diyen Alberti, altın oranı, binaların cephelerinde, planlarında ve perspektiflerinde, mekânı kontrol altına almak üzere kullanmıştır. Parçalar arasında boyutsal ilişkileri açıklayan orantı, gerek ritim duygusu, gerekse denge yaratmaktadır. Bazı ritim ve denge düzenlemelerinin, diğerlerinden daha doyurucu olmasının nedenini kısmen de olsa, orantı sistemlerinde aramak doğru olacaktır [Aydınlı, 1993].

<u>İç mekân tasarımında formun tekrarı</u>

Tasarımda birlik ve bütünlüğü sağlamanın bir yolu pencere ve kolonlar gibi benzer parçaların tekrarı ile mümkündür. Objelerin benzerliği, hatta kısmi benzerliği, birlikteliği vurgulamanın bir yoludur. İnsan ırkının üyeleri, kişisel görünümlerinde

farklılıklar olmasına rağmen, birçok benzer özelikleri sayesinde tanınmaktadırlar. Mimarideki ritmin önemi insan ritmi ile olan ilişkisine dayanmaktadır. Yürümek, nefes almak, doğal ritimler, gelgit olayları, mevsimler ve müziğin işitsel ritimleri temsil etmesi gibi mimarlık ta görsel ritimleri temsil eder. En basit şekilde mimaride ritmi oluşturmanın yolu, parçalar arasında boşluk bırakmaktır. Bu, notalar ve vuruşlar arasındaki boşluklara benzetilebilir. Bir yapıdaki görsel ritmin karakteri, parçalar ve boşlukların boyutlarına bağlıdır [Lasseau, 1991].

Mimari ve iç mimaride ritim duygusu, yüzeysel ve hacimsel bir kompozisyonda benzer öğelerin uyumlu ve düzenli bir tekrarı sonucu yaratılmaktadır. Mekânda, ölçekte, oransal ilişkilerde, renk ve doku farklılıklarında etkin olarak ifade edilebilen, "zaman içinde tekrar" duygusu uyandıran, bir örüntüyü açıklamaktadır. Bir revak, bir pencere sırası, benzer yapı kütleleri, benzer profiller, yüzeylere uygulanan her türlü tekrar eden strüktür ya da süs öğesi, yapı eyleminin ortaya çıktığı zamandan günümüze, mimarların "ritmik" etkilerden haberi olduğunu ye onu bilinçli olarak kullandıklarını göstermektedir [Aydınlı, 1993].

Dikkatsizce uygulanacak ritimler, eğer istenilen o değilse, zevksiz bir monotonluk yaratırlar. Monotonluktan kurtulmanın yollarından biri, tasarıma elemanları doğal bir çekiciliğe sahip olan bir tema ile başlatmaktır. Sonra, bu elemanlar kurdukları düzende tekrarlandıklarında gruplaşıp ilgi çekebilen sistemlere gidilebilir [Denel, 1970].

Hiyerarşinin az olduğu grup halindeki ritmik düzenlerde monotonluk riski daha fazladır. Ritimler, tamamen aynı şekillerin tekrarı olmak zorunda değildir. Şekillerin genel görünümlerinin benzer olması da yeterli olabilir. Tekrar, bir şehirde ve hatta yeryüzünde yön tayin edebilmemiz için gereklidir. Fakat çok fazla tekrarın olduğu ve tekrar eden elemanlar arasında çeşitliliğin ve hiyerarşik düzenin bulunmadığı ritmik sistemler çeşitliliğini kaybederler. Bir ritmik sistemde, belirli yerlerde ritim, yön ve yoğunluk değiştirebilir. Bu söz konusu kurulu düzeni değiştirmekten çok onun havasım değiştirecek bir müdahaledir [Demirel, 2002].

Çeşitlilik ve birlik

Çeşitlilik, birliği sağlayan kuralların planlı bir şekilde bozulmasıyla sağlanabilir; Çerçevelemeden veya tekrar eden bir şablondan kaçınma, ritim, parçaların farklılığı ve çoklu gridler, baskın olan geometrinin bozulmasıdır. Çeşitlilik ve birlik kendi başlarına var olan özellik değillerdir. Bunların bir arada kullanılması ile her iki özeliğin yoğunluğu artar [Lasseau, 1991].

Son yıllarda çevresel tasarım alanında yapılan araştırmalara göre, birbirinin benzeri olmayan, çeşitlilik gösteren öğelerin bazı ilkeler doğrultusunda bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan "çeşitlilikte birlik" duygusu, dikkat çekici dominant etkiyle ilgi topladığı ve canlılık yarattığı için, estetik bir değer oluşturmaktadır. Post modern mimarinin birbiriyle çelişen üslupsal farklılıklar gösteren öğelerinin oluşturduğu çeşitlilik de kimi zaman birlik duygusunu güçlendirmektedir. Görsel ve anlamsal birlik, birbiriyle olan uygunluk şeklinde düşünüldüğünde, "çeşitlilik / zıtlık" karşıt bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Önemli olan, birlik ve çeşitliliğin ya da karmaşıklığın dengeli birlikteliği sayesinde uyumun elde edilmesidir [Aydınlı, 1993].

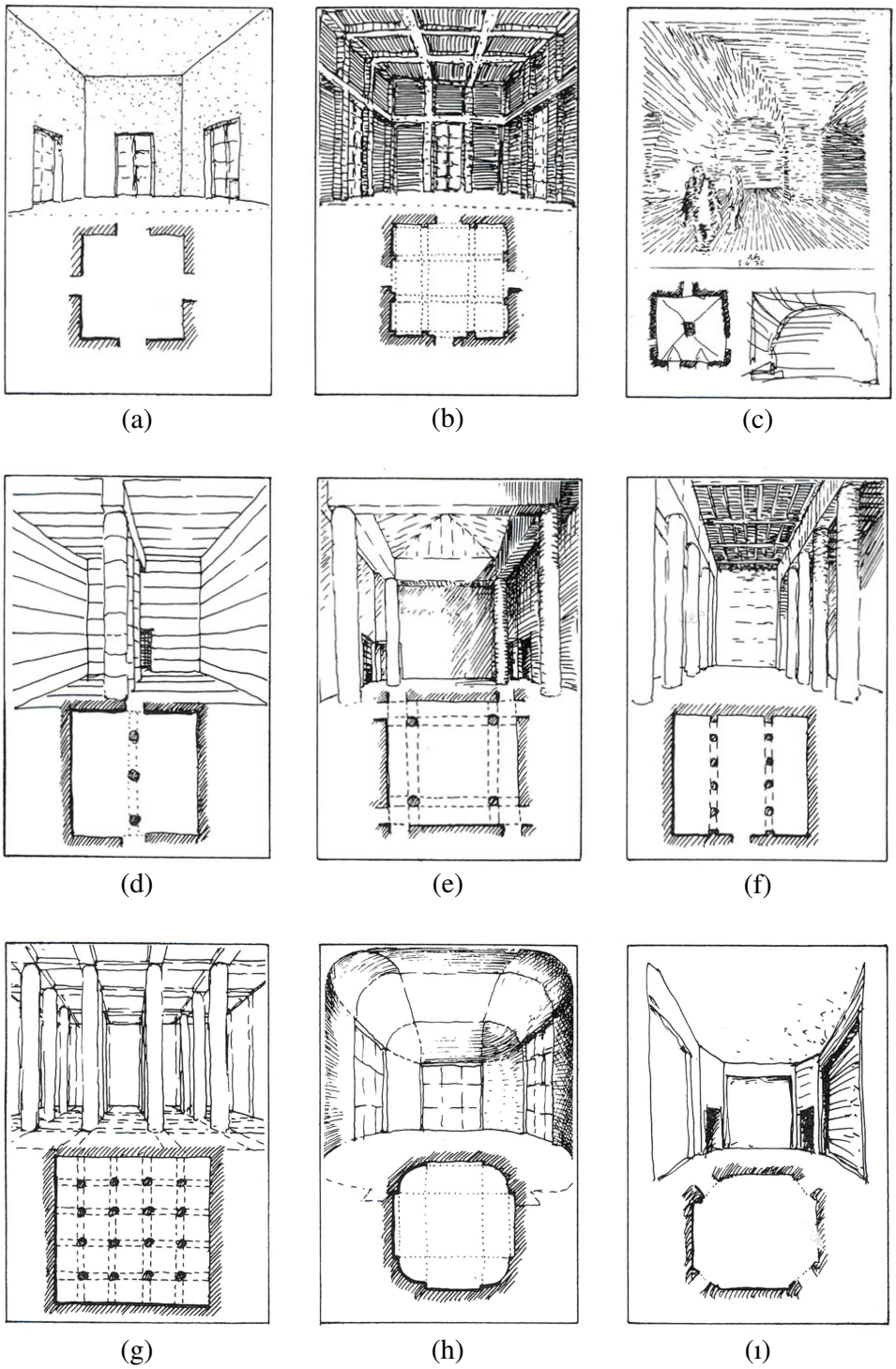
2.5.7. İç mekân tasarımında formun algılanması

Mekânı oluşturan çeşitli bileşen ve öğeler, mekânsal örgütlenmede çok farklı roller üstlenmekte, mekânın topyekûn etkisi üzerinde etkili olmaktadır. Mekân bileşen ve öğeleri mekânsal örgütlenmede sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici, ayırıcı roller üstlenirler. Bu roller gözlemciye o mekânın kavranabilmesi için gerekli ipuçlarını verir [Gür, 1996].

İnsanlar doğru bir derinlik ve uzaklık algısıyla hareket edebilirler. Bu üç boyutlu bir dünyayı algılamak demektir. İnsan tarafından tasarlanan çevrede, mimari mekân fiziksel olarak üç boyutludur. Bununla beraber bütün mekânlar, üç boyutlu gelişim bakımından aynı değildir. Mekânlar, üçüncü boyutta esneklik ve genişleyebilirliği gerektirirler. Mekânın boyutsal özeliklerini ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerini anlamak estetik ve fonksiyonel başarıyı anlamanın anahtarıdır [Kurtich, 1993].

Kare mekânların algılanması

Açıklıkların çok cepheli simetrik organizasyonunda kare form çok rahat biçimde tanımlanabilmektedir. Herhangi bir yönlendirmenin olmadığı, açıklıkların odanın akslarına yerleştirildiği iyi dengelenmiş bir mekânsal etki yaratır (Şekil 2.14-a,b). Bunun biraz daha geliştirirsek, mekanın yüzeylerinin kare kartonpiyer gridlerle, veya kapı lentolarıyla bölünebildiğini görüyoruz. Burada mekânın geometrisi desteklenmiş, hatta kare bölüntüler, daha güçlü bir etki meydana getirmiştir. Şekil 2.14-c de kare şeklinde bir zemin planı görüyoruz fakat çapraz tonozlar ve kolon nedeniyle mekân, tamamen farklı bir yerçekimi merkezine sahiptir. Burada tonozun tektonikliği, mekânın zemin planından çok daha önemlidir. Şekil 2.14-d, e, f, g' deki örnekler, teknik veya fonksiyonel sebeplerin, mekâna tamamen farklı ilişkiler ve yönler verdiğini göstermektedir. Karenin bir yönde üç parçaya bölünmesiyle vurgu, ortadaki ana mekâna yönlendirilmiştir. Eğer tek girişli orta bölüm, iki sınır bölgesinden daha dar olursa bu yoğunluk tersine dönebilir. Bu durumda, ortadaki mekân bir yol karakteri kazanır ve böylece her iki taraftaki bölgenin önemi artar. Şekil 2.14-e içeride bir kubbe konstrüksiyonu bulunan kapalı bir mekânı göstermektedir. Bir mekânın içerisinde başka bir mekânın oluşmasıyla mekânın tümü güçlendirilmiştir. Mekânın içinde olmasına rağmen tamamen mekâna ait olmayan bir kapı eşiği bölgesi gibi. Böyle bir iç mekân yalnızca daha büyük bir ölçekte var olduğu zaman mantıklıdır. 2.14-h ve 2.14-ı numaralı şekiller, köşelerin yuvarlatılması yoluyla karenin merkezileşmesini göstermektedir. Bu köşelere müdahaleler, belirsiz bir mekân oluşumunda kaçınmak için yan taraflara oranla daha küçük boyutta olması gerekir. Diğer türlü bu müdahale, kare bir mekânın dairesel veya sekizgen mekâna dönüşmesine neden olabilir [Krier, 1988].

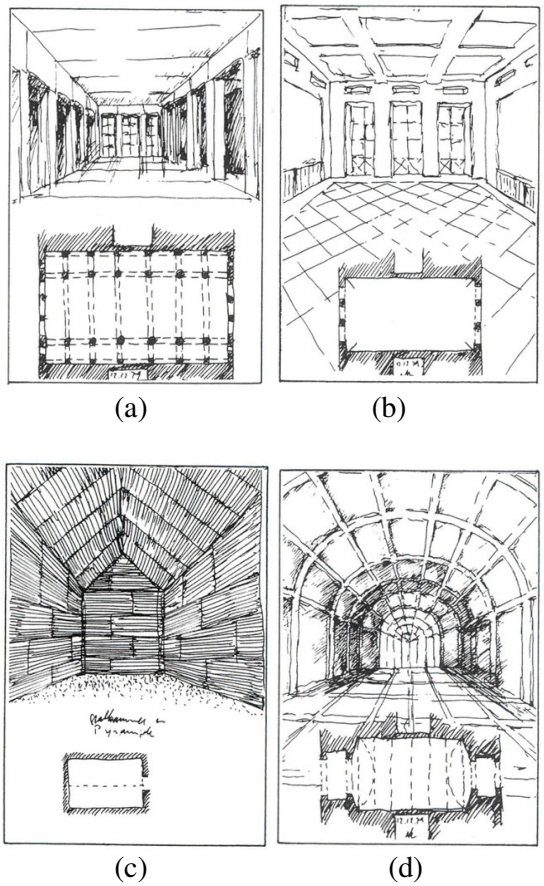

Şekil 2.14. Kare mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

Dikdörtgen mekânların algılanması

Açık çatılı basit dikdörtgen alan, bir ev formudur (Şekil 2.15-a). Bu alan formu, kullanılan malzemenin ne derece önemli olduğunun bir göstergesidir. Sazdan yapılmış bir kulübeyle sert taştan yapılmış bir tapınağa kadar alanın anlamı ve özelliği başlı başına değişmelere maruz kalabilir [Krier, 1988].

Dikdörtgen alanlarda (Şekil 2.15-a,b,c), açılışların yeri tamamen belirgindir. Eğer kısa kenarlarda yer alırlarsa (Şekil 2.15-b), oda yatay aks boyunca uzanan havadar bir atmosfere kavuşur, iskele dizisi eklendiğinde ise bu eğim daha da ortaya çıkar. Karanlık kalan kenar bölgelerde de ikincil amaçlar ve aktiviteler için kullanılan alanlar olarak değerlendirilebilir. Yatay bir fıçı görünümü (Şekil 2.15-d) de çok daha kapalı çapraz alanları vurgular [Krier, 1988].

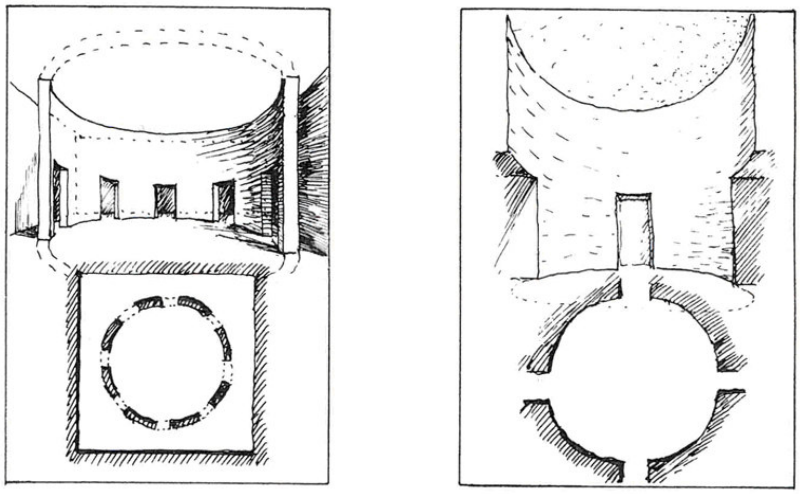

Şekil 2.15. Dikdörtgen iç mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

Dairesel mekânların algılanması

Şekil 2.16-a' daki mekân, kare bir oda içinde özel bir iç alan meydana getiren yuvarlak hatlı bir duvar göstermektedir. "Alanın içinde alan" ilkesinden yola çıkarak, özellikle de Amerikalı mimar Louis Kahn tarafından mükemmellik noktasına kadar geliştirilen alanlar ilginç konumsal etkilere sahip olmaktadırlar.

Şekil 2.16-b' deki dairesel alan da kare ve çapraz gibi mimarideki temel formlara dahildir. İyi bir konumsal düzenleme elde edebilmek için pratik uygulamaya elverişli olabilecek şekilde düşünmek de gereklidir. Diğer taraftan psikolojik bakış açılarının da düşünülmesi yerinde olur [Krier, 1988].

(a) (b)

Şekil 2.16. Kare içinde daire ve normal bir daire iç mekân [Krier, 1988]

Birbiri içine geçen iki temel form, kare ve daire, şekil 2.17-a' da çok iyi bir şekilde ele alınmıştır. Küpün yüksekliği ile karşılaştırıldığında silindir daha aşağıda kalır ve bu noktada dört kısmı da bölme olarak varlığını sürdürür. Bu, farklı yüksekliklerin bir mekânda yarattığı ortam ve ortaya çıkardığı etkiler konusunda iyi bir örnektir.

Şekil 2.17-b' deki ortada kare kubbesiyle dairesel alan merkezi alanın önemi üzerinde yoğunlaşır. Aynı zamanda oda, insana açıklık hissi vermektedir [Krier, 1988].

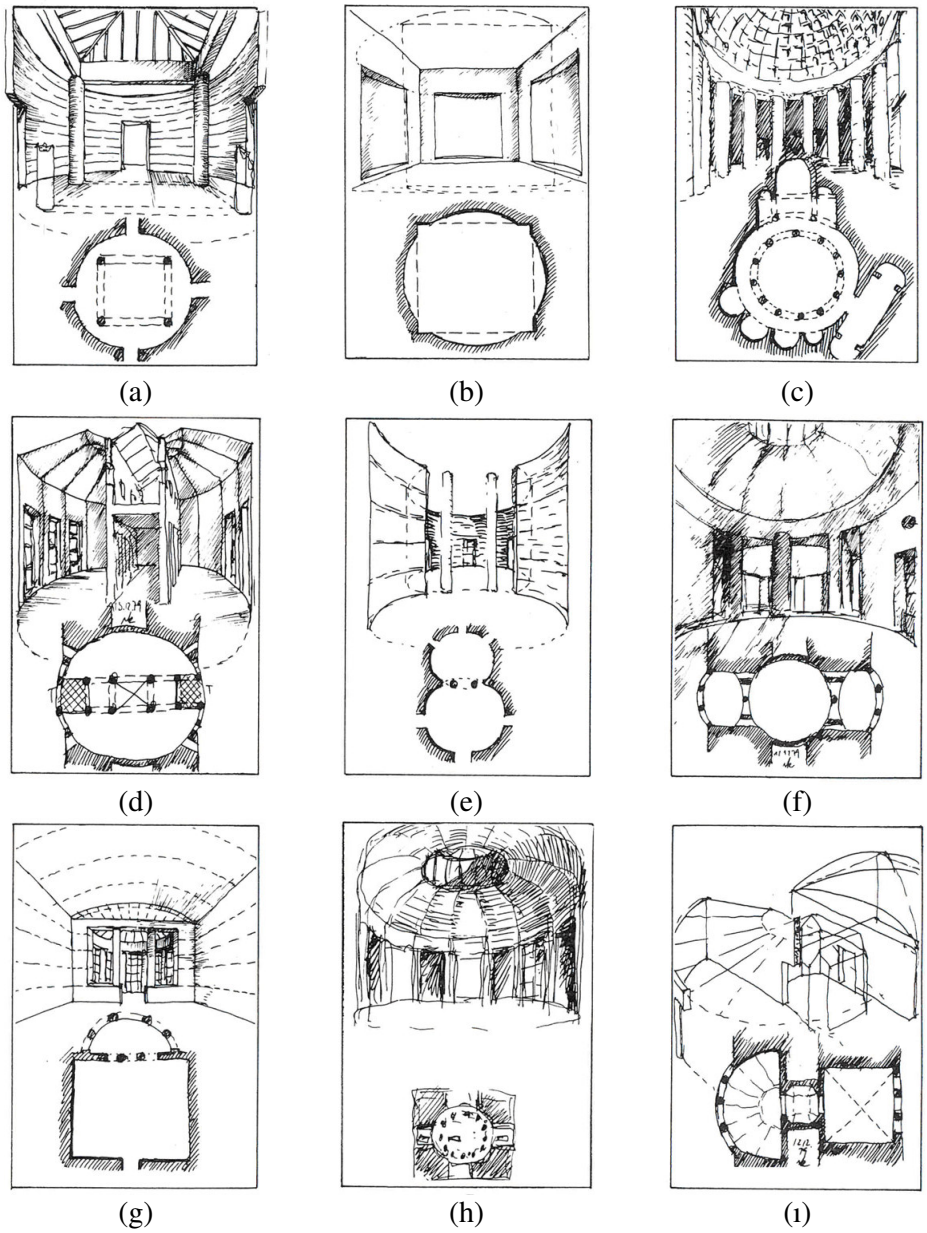
Pek çok yan oda ve bölmesiyle heterojen alan oluşturan şekil 2.17-c, iskeleler yardımıyla şekillendirilmiş ve bir kubbe ile sarılmış bir dairesel alan sayesinde merkezi belirlemektedir. Bu, genelde geçerli mimari sonuçlara varabileceği mevcut alanların benimsenmesi için kullanılabilecek bir tekniktir.

Dairesel alanların konumlarını ve işlevsel farklılıklarını geliştirmek için hiç de küçümsenmemesi gereken belli bir minimum bir boyuta ihtiyaç vardır [Krier, 1988].

Özellikle tavanın yüksekliği ve formu çok önemlidir. Şekil 2.17-d' deki yüksek dairesel alan, şeffaf yapısı nedeniyle alanın bütünüyle algılanmasına imkân tanıyan bir köprü yardımıyla kesilmektedir. Bu örnek şu gerçeği de ortaya koymaktaydı ki; dairesel alanlar herhangi bir yönü işaret etmemesi nedeniyle, genellikle sınır konumlarında ve çok yönlü yapısı olan alanlar arasında geçişi sağlar [Krier, 1988].

Şekil 2.17-e birbiri içine geçmiş iki silindiri tanımlamaktadır. Şeffaflık böyle bir alanı nefes kesici bir şekilde içimize çekmemizi sağlar. Şekil 2.17-f ve g'de diğer odalarla ilişkileri içinde dairesel alanlar ele alınmaktadır. Daha sonrakiler ise merkez alanı kuşatan loca ve antreler olarak tasarlanmışlardır. Bu düzenlemeler, dairesel alanın çelişkili - kararsız bir rol üstlenmesine neden olur; sakinlik ve huzur verici bir alandır, boşluktur ve farklı rotalarla bağlantıyı sağlayabilecek en iyi pozisyonda yer alarak bir tür dağıtıcı görevi üstlenmektedir [Krier, 1988].

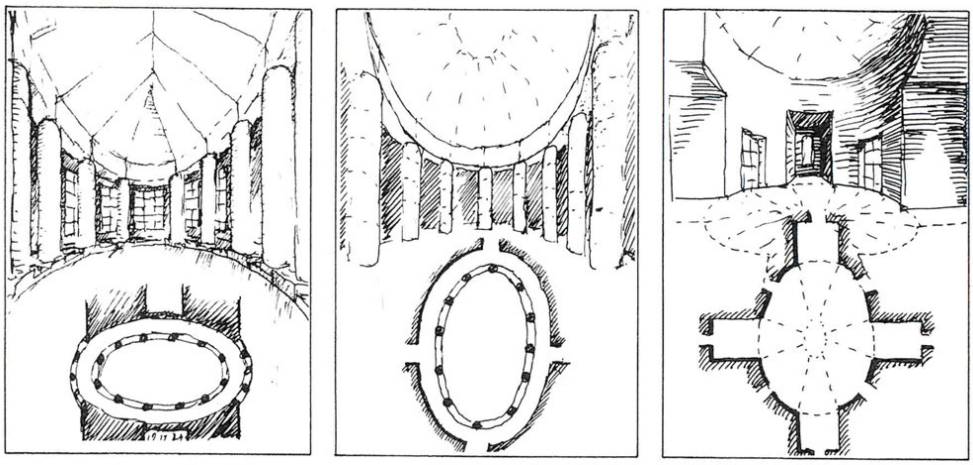
Şekil 2.17-ı aslında bu şekliyle bir alan kompozisyonuna aittir. Planında kare, sekizgen ve yarım daire ritmik bir alan dizisi ortaya çıkarır. Önemli olan geometrik formları en anlamlı ve uyumlu şekilde bir araya getirilmesidir [Krier, 1988].

Şekil 2.17. Diğer mekânlarla birleştirilmiş dairesel iç mekânlar [Krier, 1988]

Oval mekânların algılanması

Oval şekildeki mekânlar formsal bir bakış açısıyla ele alındığında, dairenin sağladığı benzer olanaklara sahip olduğunu görürüz. Ovalin dikdörtgene benzeyen bir tarafı da yönlendiricilik özelliğidir [Krier, 1988] (Şekil 2.18-a,b,c).

(a) (b) (c)

Şekil 2.18. Oval mekânlarda algı [Krier, 1988]

Birbirine eklenerek oluşturulan mekânların algılanması

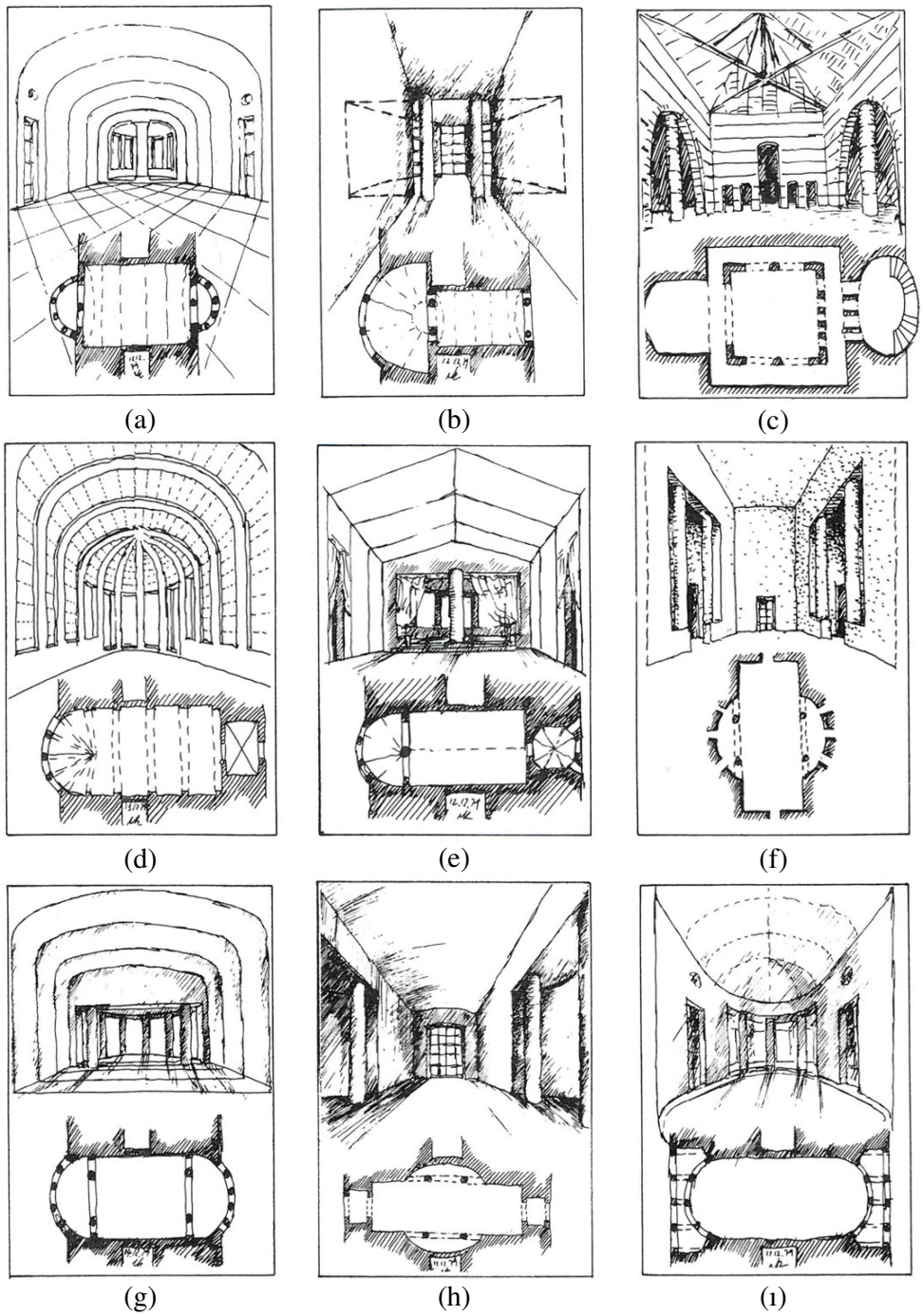
Önceki bölümlerde açıklanan temel formlar, sayısız kombinasyonun oluşturulabilmesine imkân tanır. Şekil 2.19-a'da bir kare görünmektedir, çadır şeklindeki bu alan, kendisini koridordan ayıran bir iç iskelet tarafından şekillenmektedir. Rotası, elips içine yerleştirilmiş temsili bir merdivenden antreye, oradan da ana odaya doğrudur [Krier, 1988].

Şekil 2.19-b'de ise yönlendirici dikdörtgen alan, rahatlatıcı bir etkisi olan yarım dairesel alana açılmaktadır. Her iki alanın da dar oluşu, ortamda bir gerginlik yaratmaktadır [Krier, 1988].

Şekil 2.19-c' de gösterilen alanda, yarım dairesel alanla ilişki kuran dikdörtgen bir alanın tonozundan bahsedilmektedir. Şekil 2.19-d ve e'deki örnekler ise basit olan serilerdir. Bir giriş alanından dikdörtgen bir odaya ulaşılmakta ve bu oda da yarım dairelerin etkisiyle kesmeye uğramaktadır [Krier, 1988].

Şekil 2.19-f ve g'de kanıtlamaktadır ki; dikdörtgen bir alanda, genişletme ya da merkezi bir dairesel alan ilave etmek yoluyla merkez yaratmak mümkündür. Şekil 2.19-h ve ı' da kıvrımlı uçları olan bir dikdörtgen göze çarpmaktadır. İç

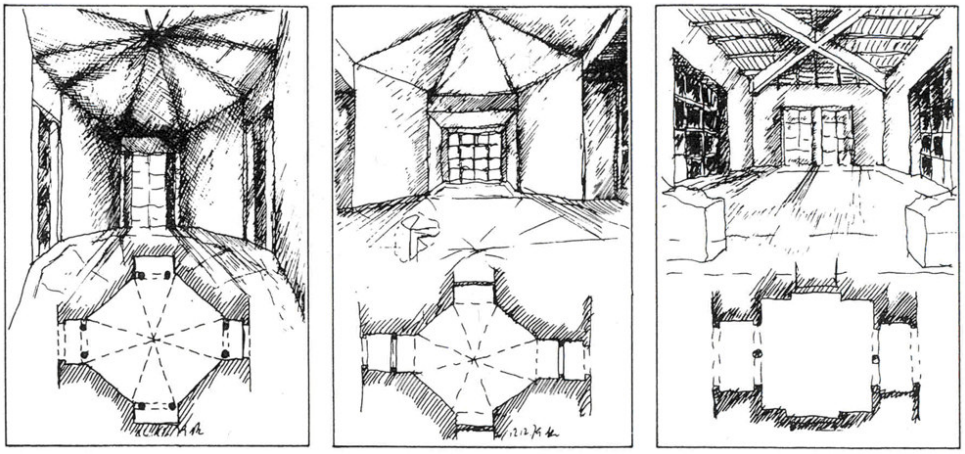
düzenlemeleri ve genişletilmesi sayesinde farklı bir mekânsal etkiye kavuşmuştur [Krier, 1988].

Şekil 2.19. Çeşitli formlara sahip mekânların birbirini eklenmesiyle oluşturulan iç mekânlar [Krier, 1988]

Belli bir biçime sahip olmayan mekânlarla ritmik seriye sahip mekânların algılanması

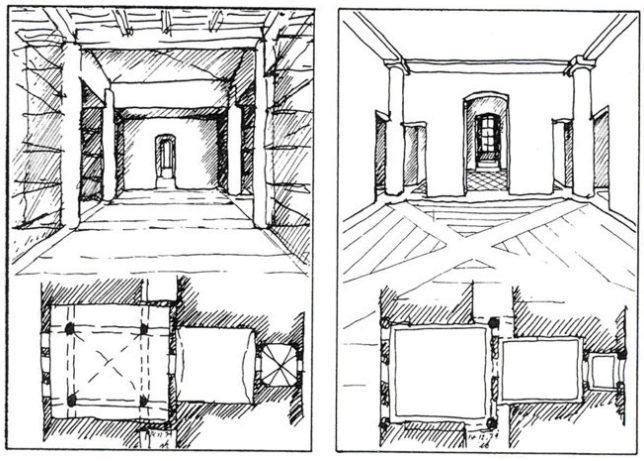
Böyle mekânlar, "merkeziyetçilik" düşüncesini yansıtmaktadır. Bölmeler ve ön cephedeki eşik alanları nedeniyle şekil 2.20 daki örnekler sade (tek) alanlar ile seri alanlar arasındaki geçiş rolünü üslenirler. Bölmelerdeki kapı ve pencereler, güçlü bir bireysellik duygusu içinde belli mimari alanları oluşturur. Alanın ortasındaki kısım kişinin dikkatini bölmeler üzerinde toplamaktadır [Krier, 1988].

(a) (b) (c)

Şekil 2.20. Belli bir biçime sahip olmayan mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

Sınır teşkil eden küçük giriş alanı ile bir rota, üzerinde oluşan duraklardan meydana gelir. Antrenin basit bir yönü vardır. Dikdörtgen şeklinde bir rota izler ve bizi ana alana geçişe hazırlar. Bu ana alan kare şeklindedir ve en sonunda bulunan pencerenin cephesi, rotanın son noktasını oluşturur. Rota, perspektifindeki alan serileri sayesinde kolayca tanınır haldedir. Böylesine bir etki, dört kolonun psikolojik olarak rotayı kesintiye uğrattığı izlenimi veren bir ek konumsal filtre oluşturduğu şekil 2.21-a ve b' de kendini gösterir [Krier, 1988].

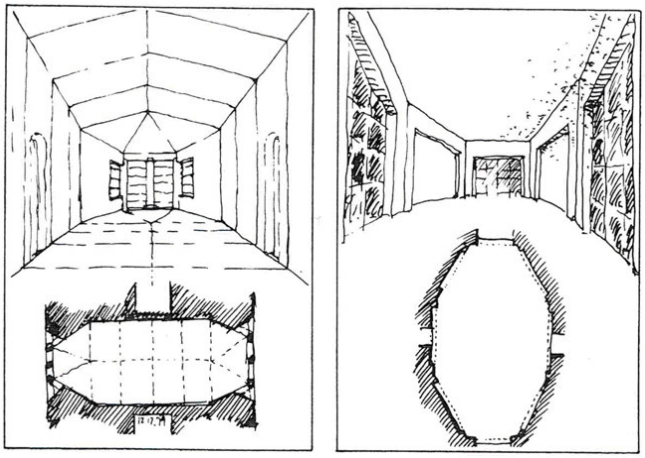

(a) (b)

Şekil 2.21. Belli bir biçime sahip olmayan mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

Sekizgen mekânların algılanması

Burada anlatılan sekizgen alan çeşitleri, çağdaş anlayışa göre, oldukça egzotik bir özelliğe sahiptir. Ancak bir takım avantajları da vardır. Mekân gerildiğinde sekizgen alanlarda tam anlamıyla bir orta bölge ve iki dar uç alan ortaya çıkar. Bu durumda gerektiğinde odalar ardı ardına bir diziliş gösterebilir [Krier, 1988] (Şekil 2.22-a ve b).

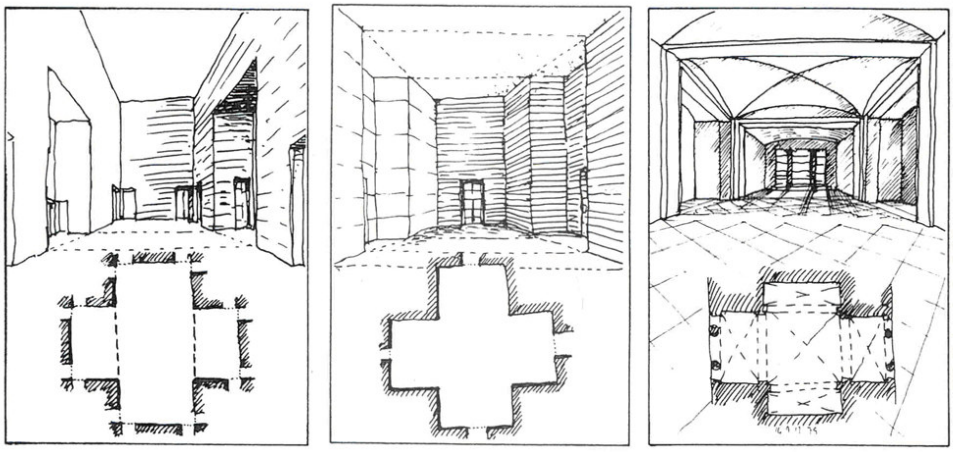

(a) (b)

Şekil 2.22. Sekizgen mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

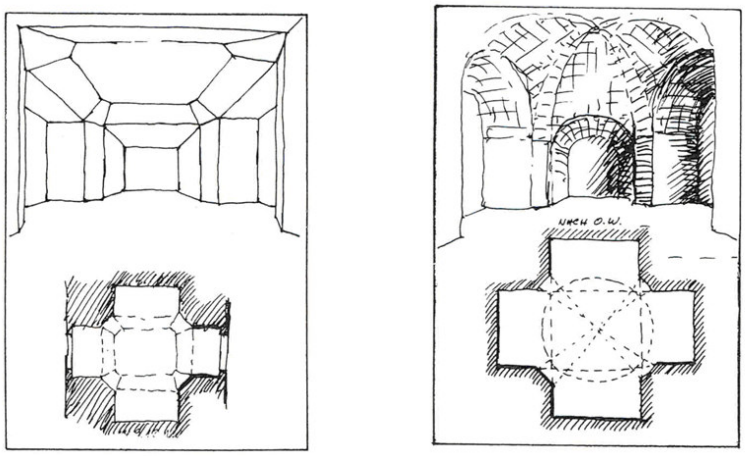
Çapraz şekilli iç mekânların algılanması

Çapraz şekilli iç mekânlarda, en önemli sorun iki yönün nasıl değerlendirileceğidir. Şekil 2.23-a ve b aynı türden iki dikdörtgen alanın birbiri içine geçişini göstermektedir. Eğer yalnızca iç kısma odaklanılacak olursa konumsal alanların eşitliği kaçınılmaz bir hal alır. Ancak bu alanın aynı zamanda, pencere ve kapı gibi açılış noktaları da vardır ve bunlar farklı değerlere sahip olmaları nedeniyle, konumsal alanlar arasında hiyerarşik bir düzen oluştururlar. Bu noktada Palladio'nun Rotondo villası örnek gösterilebilir. Bu villa, farklı ihtimallerinin etkilerinin belirgin olduğu benzer zemin planlı bir binadır. Mesela, bir bölümün oranı değiştiğinde, kendi içinde bir yön hiyerarşisi barındıran bir alan elde edilmiş olur. Şekil 2.23-c' de böylesine bir düzenlemeyle elde edilecek cinsten bir etki söz konusudur. Alanın bir kısmı yükseltilir ve kenar kısımları da bölmeler için alçaltılmış olur. Merkez alana odaklanma, bir çapraz tonoz sayesinde elde edilebilir ya da çapraz alan yolu da denenebilir (Şekil 2.24-a ve b). Merkezileştirilmiş planlı kiliselerde "çaprazlama" adı verilen bu alanın çok yüce, sembolik ve mistik bir önemi vardır [Krier, 1988].

(a) (b) (c)

Şekil 2.23. Çapraz mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

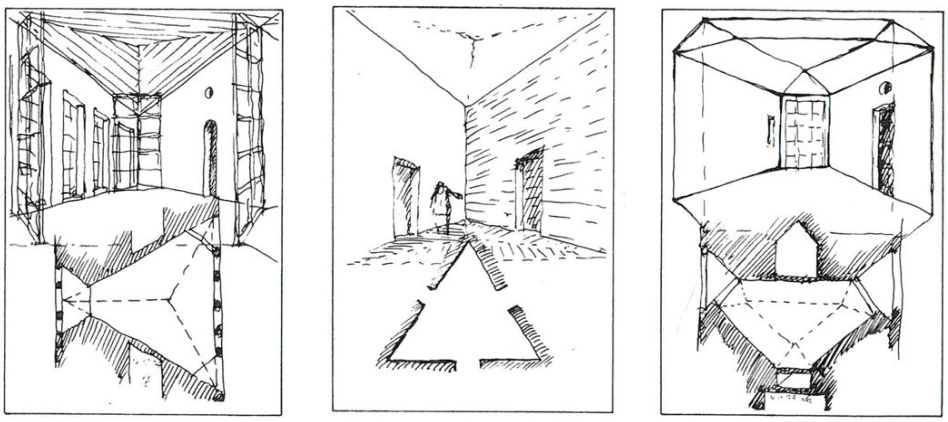

(a) (b)

Şekil 2.24. Çapraz mekânların algı üzerine etkisi [Krier, 1988]

Üçgen mekânların algılanması

Üçgen alanlar ise, kullanılmaya engel olan sivri uçları nedeniyle tamamıyla kendine özgü formlardır. Pratik nedenlerden dolayı, üçgenin genelde formu değiştirilir, sivri ucu kesilerek devre dışı bırakılır ya da üç kenarına biraz daha yuvarlak hatlar verilir. Eşitlik nedenlerinden dolayı da üçgen, üç farklı rotanın kesişme noktasıdır. Şekil 2.25'deki örnekler denenmiş ve düzensizce tasarlanmış örneklerdir [Krier, 1988].

(a) (b) (c)

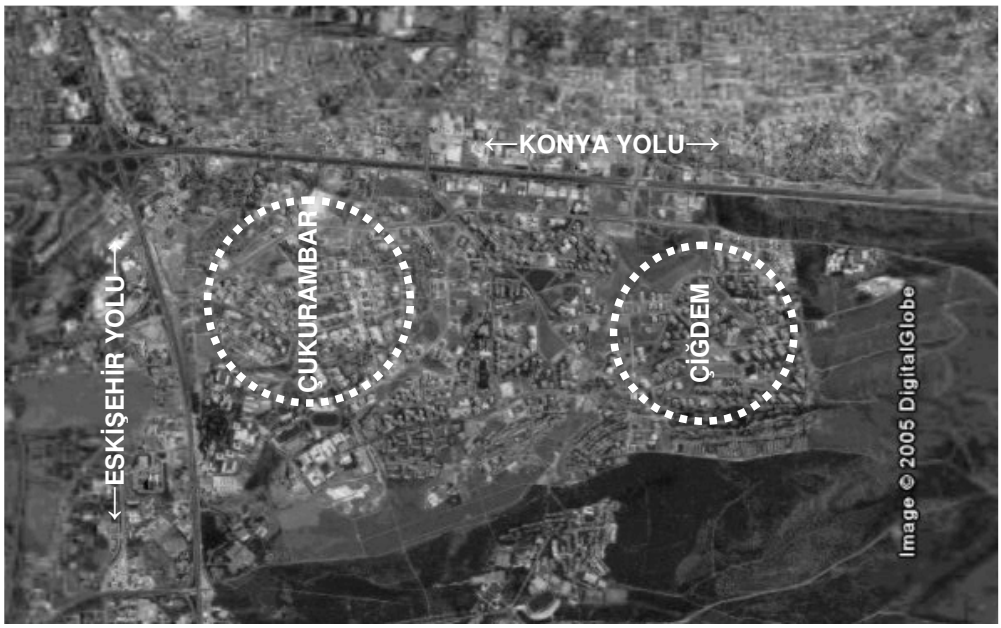
Şekil 2.25. Üçgen mekânlarda algı [Krier, 1988]

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Sınırları

Bu araştırmada, Ankara'nın Çiğdem ve Çukurambar mahallelerinde bulunan ve ÜSED' e hitap ettiği düşünülen eğrisel biçimlerin mekânların içine taşındığı blok-konutlar seçilmiştir. Bu amaçla, beş blok-konut araştırma kapsamına alınmıştır. Eğrisel biçimlenmelerin konumlarının mekânın algısal kalitesini ve kullanıcı memnuniyetini nasıl etkilediğini belirlemek üzere seçilen bu blok-konutlardaki eğrisel hacimlerin salon mekânlarında ve benzer büyüklükte olması sağlıklı bir karşılaştırma için gerekli görülmüştür.

Çiğdem, ve Çukurambar mahalleleri, Konya ve Eskişehir Yollarının oluşturduğu akslar üzerinde bulunmaktadır (Harita 3.1). Her iki bölgede de geçmişte gecekondu yerleşimleri bulunmaktadır. Zaman içinde, her iki bölge de orta-üst ve üst gelir grubuna hitap eden birer yerleşim haline gelmiştir ve halen yeni konut üretimi hızla devam etmektedir.

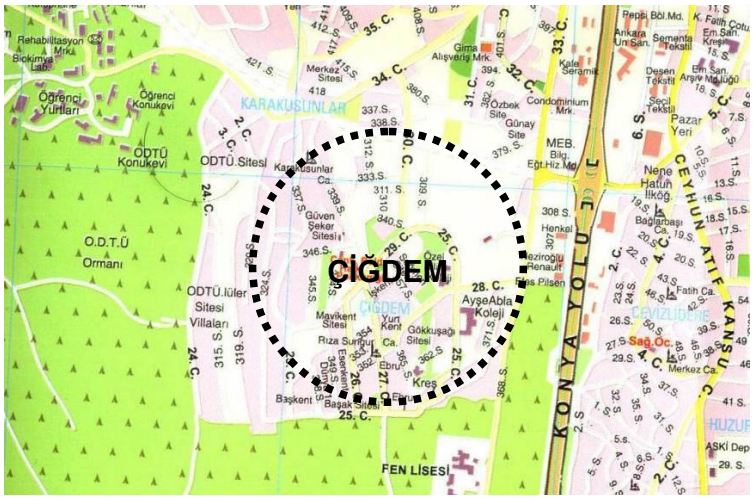
Harita 3.1. Çiğdem ve Çukurambar mahallelerinin konumu [Kaçar, 2006]

Eskişehir yolu aksı, bakanlık binaları, diğer bazı devlet kurumları, alışveriş merkezleri, Havelsan gibi üretici firmalar, banka prestij yapılarıyla beraber konut yerleşimlerinin de bulunduğu, lineer bir alandır. Konya yolu ise sağlık yapıları, siyasi parti genel merkezleri, sanayi yapıları, atölyeler ve otellerle bir diğer prestij alanıdır.

Çiğdem Mahallesi

Çiğdem Mahallesi, Ankara'nın merkezi Kızılay'ın güneybatısında yer almaktadır. Doğusunda Konya yolu ve ODTÜ arazisi, batı ve güneyinde yine ODTÜ arazisi, kuzeyinde ise 100. Yıl Mahallesi ile sınırlıdır (Harita 3.2).

1983 yılında çıkarılan 2085 sayılı af kanunu sonrası hazırlanan ve 1984'te onaylanan "1/5000 ölçekli Çukurambar-Karakusunlar Nazım Islah İmar Planı" kapsamına girmektedir. Bu planın yetersizliği üzerine "1/5000 ölçekli Çukurambar-Karakusunlar Revizyon Nazım İmar Planı" hazırlanmış ve 1991'de onaylanmıştır. Çiğdem Mahallesi'ni içine alan "1/1000 ölçekli Karakusunlar I. Etap İmar Planı " ise 1992'de yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten itibaren plan kararlarına yapılan itirazlar nedeniyle plan notlarına ekler yapıla gelmiştir. İmar planı 3000 m^2'lik parsellerde 10, 2100 m^2'lik parsellerde 7, 1500 m^2'lik parsellerde ise 5 katlı konut yerleşimi öngörmektedir [Çankaya, 1998].

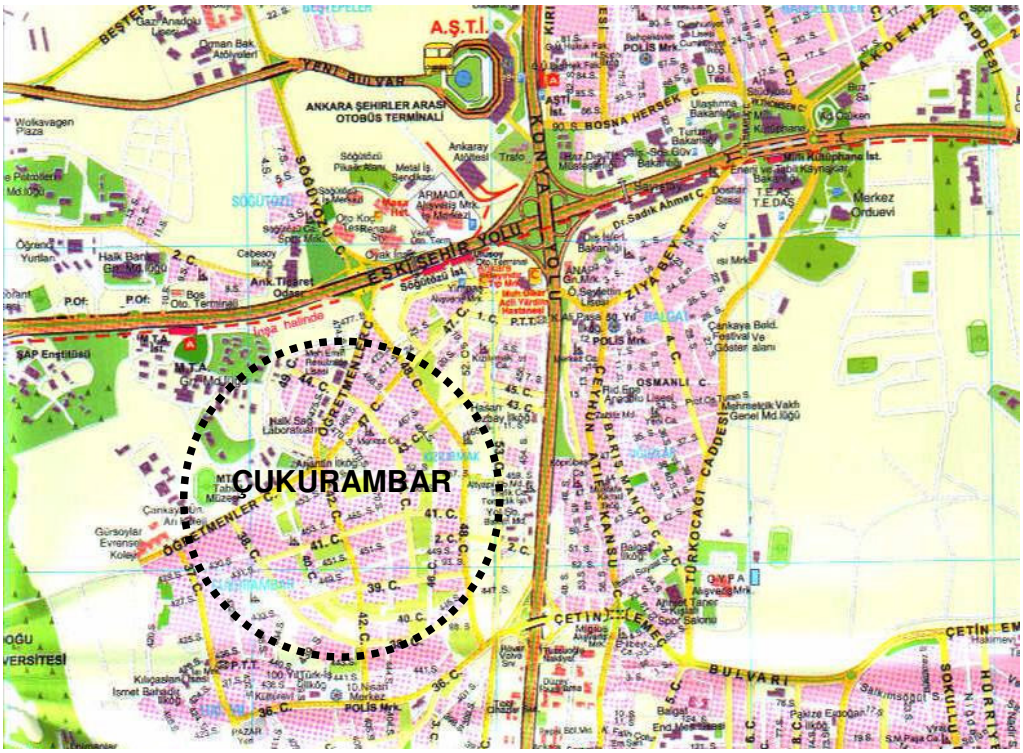

Harita 3.2. Çiğdem Mahallesi [Kaçar, 2006]

Çukurambar Mahallesi

Çukurambar Mahallesi de Çiğdem Mahallesi gibi Ankara'nın merkezinin güneybatısında yer almaktadır. Kuzeyinde Eskişehir yolu ve Kızılırmak Mahallesi, batısında MTA, doğusunda Konya yolu ve Balgat ve güneyinde ise 100. Yıl mahallesi ile sınırlıdır.

1960'lardan itibaren bir gecekondu bölgesi olan Çukurambar, 1990'lı yılların başından beri bir dönüşüm geçirmektedir (Harita 3.3).

Harita 3.3. Çukurambar Mahallesi [Kaçar, 2006]

Bölge için öncelikle 1983 yılı 2805 sayılı Af kanunu sonrasında "1/5000 ölçekli Çukurambar-Karakusunlar Nazım Islah İmar Planı" hazırlanmış, fakat söz konusu plan gelişmelerin gerisinde kaldığı için daha sonra bunun yerine bir Revizyon İmar Planı hazırlanarak, 1991 yılında onanmıştır. Bölgede imar çalışmaları etap ve aşamalar halinde yapılmıştır. Hazırlanan planlar içinde parselasyon çalışmalarının en

az 1500, en çok ise 3000 m².lik parsel düzenlemesi olacak şekilde yapılması karara bağlanmıştır [Çankaya, 1991]. 1920'li yılların planlama anlayışıyla yapılan bu düzenleme bölgede yüksek bir yoğunluğa ve bir bağlamsızlık ortamına sebep olmuştur [Tan, 2002].

Resim 3.1. Çukurambar Mahallesinin planlı bir yapıya dönüşümü

Bölgede yapılaşmanın başlangıcı finans anlamında güçlü firmaların bölgeye gelmesiyle olmuştur. Fakat gecekondudan dönüşen bölgelerin çoğunda yaşandığı gibi burada da alt yapı hizmetleri, yapılaşmanın yoğunlaşmasıyla getirilmiştir.

Resim 3.2. Çukurambar Mahallesinden genel görünüm

Yapılaşmanın başlamasıyla bölgeye talep artmış ve Ankara'nın çeşitli bölgelerinden farklı ekonomik seviyede müteahhitler burada konut inşaatına başlamışlardır. Diğer yandan bu çeşitlilikte yapı üreticisi, yanında geldiği bölgedeki pratiklerini de taşımış ve mimarlardan da bunu talep etmişlerdir. Özellikle, müşteri tarafından beğenildiğini bilinen form uygulamaları yapmayı tercih etmişlerdir. Bir başka yöntem ise bölgede daha önce yapılan ve yüksek talep gören bir yapının aynen veya benzer bir şekilde taklit edilmesidir. Çukur ambar mahallesinde bulunan eğrisel biçimlere sahip apartman konutlardan örnekler Resim 3.2' de verilmiştir.

(a) (b) (c)

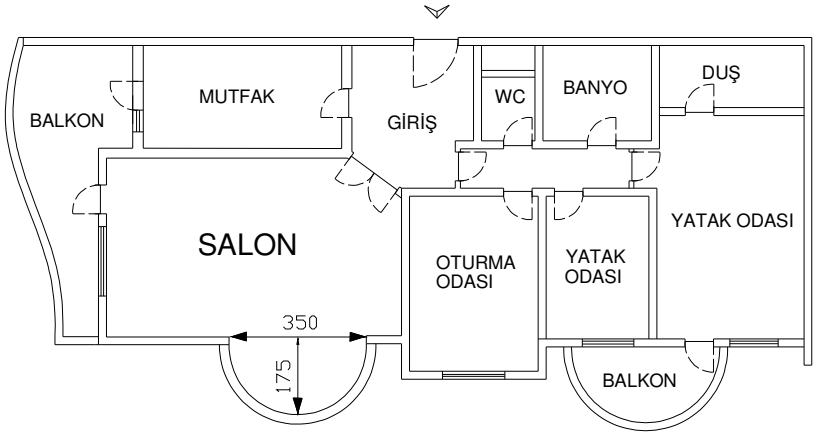
Resim 3.3. Çukurambar mahallesinde bulunan bazı apartman konutlar
a - Kuruçay sitesi b- Erciyes ap. c- Çağlayan sitesi

İnceleme yapılan konutlardan birincisi, Çiğdem mahallesinde bulunan Görkem sitesidir. Site 10 katlıdır ve her katta 4 daire olmak üzere toplam 40 daireden oluşmaktadır. Her daire 3 oda, 1 salon şeklinde planlanmıştır. Bu dairelerde eğrisel çıkıntı salonun bir kenarındadır. Konutun diğer iç hacimlerinde ise eğrisellik yoktur.

Resim 3.4. Görkem sitesi cephe görünüşleri

Salondaki eğrisel çıkıntı, salon girişinin hemen karşısında, kenarda planlanmıştır. Çıkıntının genişliği 3,5 metre ve derinliği 1,75 metredir ve bu eğrisellik salonun sadece bir bölümünü etkilemektedir.

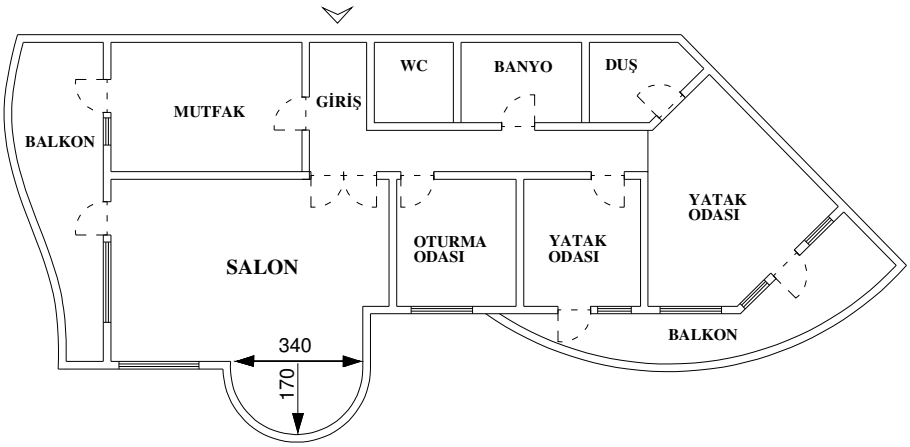
Şekil 3.1. Görkem sitesi normal kat planı

Araştırma yapılan konutlardan ikincisi; Çiğdem mahallesinde bulunan Seymen Seley sitesidir. Site 11 katlıdır ve her katta 4 daire olmak üzere toplam 44 daireden oluşmaktadır. Eğriselliğin bulunduğu daire sayısı, her katta 2 daire olmak üzere toplam 22 adettir. Eğriselliğin bulunduğu her daire 3 oda, 1 salon şeklinde planlanmıştır. Bu dairelerde eğrisel çıkıntı salonun bir kenarındadır. Konutun diğer iç hacimlerinde ise eğrisellik yoktur.

Resim 3.5. Seymen Seley sitesi cephe görünüşleri

Salondaki eğrisel çıkıntı, salon girişinin hemen karşısında, kenarda planlanmıştır. Çıkıntının genişliği 3,4 metre ve derinliği 1,7 metredir ve bu eğrisellik salonun sadece bir bölümünü etkilemektedir. Seymen Seley ve Görkem sitesi eğriselliğin bulunduğu salon bakımından birbiri ile aynı özellikleri göstermektedir. Görkem ve Seymen siteleri eğriselliğin salonun kenarında olduğu durumu temsil etmektedir.

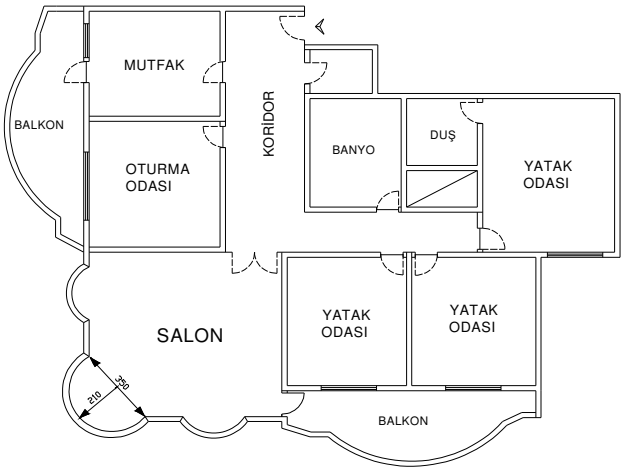
Şekil 3.2. Seymen Seley sitesi normal kat planı

Araştırma yapılan üçüncü konut ise Çukurambar mahallesinde bulunan Menekşe sitesidir. Bu site 8 kat ve her katta dört daire olmak üzere toplam 32 daireden oluşmaktadır. Daireler 4 oda, 1 salon olarak planlanmıştır.

Resim 3.6. Menekşe sitesi cephe görünüşleri

Eğrisel çıkıntı salonun ana köşesinde planlanmıştır. Çalışma kapsamına alınan eğriselliğin çapı 3,5 metre ve derinliği 2,1 metredir. Bu eğrisellik salon girişinin karşısında ve salonun ana köşesinde yer almaktadır. Menekşe Sitesi eğriselliğin salonun ana köşesinde olduğu durumu temsil etmektedir.

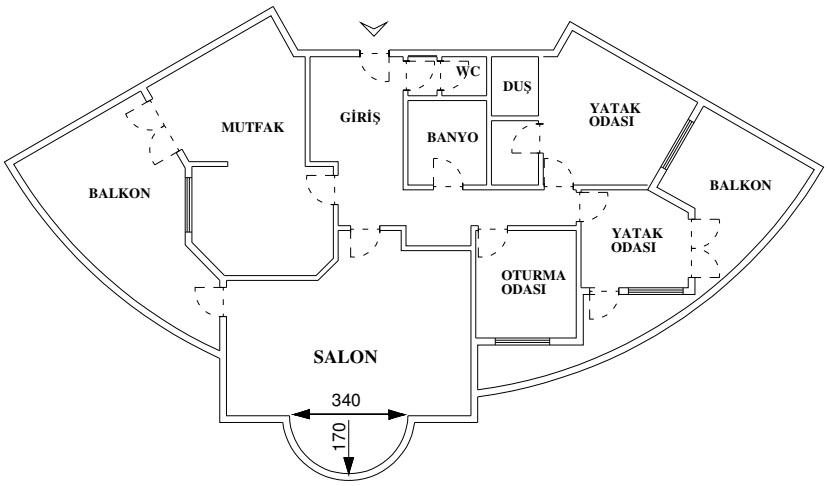
Şekil 3.3. Menekşe sitesi kat planı

Araştırma yapılan dördüncü konut ise Çiğdem mahallesinde bulunan Çağrı Sitesidir. 7 katlı olan sitede her katta 3 daire olmak üzere toplam 21 daire bulunmaktadır. Ancak ilk iki katı hariç diğer katlarda eğrisel salonlara yer verilmiştir.

Resim 3.7. Çağrı sitesi cephe görünüşleri

Salondaki eğrisel çıkıntı, salon girişinin hemen karşısında ve duvarın ortasında planlanmıştır. Çıkıntının genişliği 3,4 metre ve derinliği 1,7 metredir ve bu eğrisellik salonun genelini etkilemektedir.

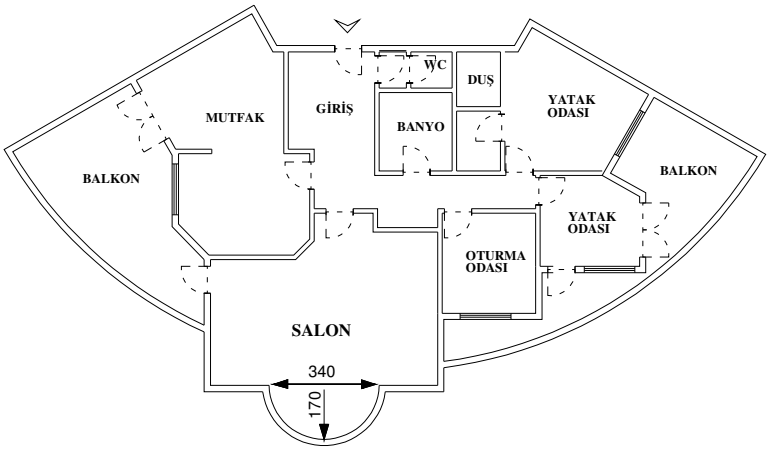
Şekil 3.4. Çağrı sitesi normal kat planı

Araştırma yapılan beşinci konut ise Çiğdem mahallesinde bulunan ve Çağrı Sitesi ile aynı plana sahip olan Açelya Sitesidir. 5 katlı olan sitede toplam 15 daire bulunmaktadır. Tüm katlarda eğrisel salonlara yer verilmiştir.

Resim 3.8. Açelya sitesi cephe görünüşleri

Salondaki eğrisel çıkıntı Çağrı sitesindeki gibi salon girişinin hemen karşısında ve duvarın ortasında planlanmıştır. Çıkıntının genişliği 3,4 metre ve derinliği 1,7 metredir ve bu eğrisellik salonun genelini etkilemektedir. Açelya ve Çağrı sitesi birbiri ile aynı özellikleri göstermektedir. Çağrı ve Açelya Siteleri eğriselliğin salonun ortasında olduğu durumu temsil etmektedir.

Şekil 3.5. Açelya sitesi normal kat planı

3.2. Verilerin Elde Edilmesi

Araştırma verileri, Ankara'nın ÜSED'e hitap ettiği düşünülen Çukurambar bölgesinde bulunan eğriselliğin salon iç mekânına yansıtıldığı blok-konut kullanıcılarından elde edilmiştir. Örneklem genişliği olarak beş adet blok-konut ele alınmıştır. Veriler; anket uygulama (Ek.1), mekân ölçülerini belirleme ve fotoğraflarla belgeleme gibi üç farklı şekilde elde edilmiştir. Veriler 2004 – 2005 yılları arasında 9 aylık bir süre içerisinde toplanmıştır.

3.2.1. Anket uygulama ve sistematik gözlem yapma

Anketin tasarımında daha önceki araştırmalarda geçerli ve güvenilir bulunmuş konut değerlendirme anketlerinden faydalanılmıştır. Bu anket, konutun geneli üzerindeki eğrisel biçimlenmelerin mekânların içerisine yansıtılan konutlardan seçilen beş blok-

konutta uygulanmıştır. Anket, dört ana başlıkta değerlendirilmiştir. (1) Kullanıcıların demografik özellikleri ile ilgili sorular (cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu vb). (2) salondaki eğrisel alanın konumu ve fonksiyonel kalitesi ile ilgili sorular. (3) Eğrisel biçimlenmenin algılanması ile ilgili sorular (uygun yerleşim / kötü yerleşim, geniş mekân / sıkışık mekân, ilgi çekici / itici mekân, iyi düzenlenmiş / kötü düzenlenmiş mekân). (4) Eğrisel mekânda karşılaşılan sorunlarla ilgili sorular (mobilya yerleşimi). Bu boyutlara ait değerlendirme soruları "boşlukları doldurma, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular" kullanılarak ölçülmüştür.

3.2.2. Mekân ölçülerini belirleme

İncelenen blok-konutların benzer özellikte olması istendiğinden; kat planları, iç mekân alanları, özellikle eğrisel çıkıntının konumu ve büyüklüğü anket uygulaması sırasında kullanıcıdan alınan izinlerle belirlenmiştir.

3.2.3. Fotoğraflarla belgeleme

Araştırma sırasında; İncelenen konutlardaki eğrisel biçimleri ayrıntısıyla belgelemek, anket yapılırken ve plan şeması alınırken unutulan eksikleri sonradan kontrol etmek, yorumlanmasında güçlük çekilen kısımları sonradan değerlendirmek ve tez yazımında kullanmak için konutların fotoğrafları çekilerek tasnifi yapılmıştır.

3.3. İstatistikî Değerlendirme

Bu çalışmada, kullanıcıların salonda bulunan eğrisel biçimlenmeyi algılamaları bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Kullanıcıların algılamalarını etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerden eğriselliğin salon içindeki konumu ise bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin anlaşılabilmesi ve aynı yollarla elde edilmiş verilerle karşılaştırılabilmesi için verilerin belli kurallara göre özetlenerek, sunulması gerekir. Bu amaçla, araştırma verilerinin yüzdelik değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmış, verilerin Cronbach Alpha güvenilirlik testleri yapılmış ve bağımlı ve bağımsız değişkenler

arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan (P <0,001 düzeyinde) anlamlı olup olmadığını test etmek için tekli (ANOVA) varyans analizleri yapılmıştır. Varyans analizinde önemli görülen değişkenlerin birbirleriyle karşılaştırılabilmesi içinde Tukey HSD testi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Ankara'nın ÜSED'e hitap eden Çukurambar ve Çiğdem mahallelerinde bulunan, eğrisel biçimlerin mekânların içine taşındığı blok-konutlar belirlenmiş ve bu blok-konutlar arasından araştırmanın amacına uygun olan beş blok-konut inceleme kapsamına alınmıştır. Araştırmada, Menekşe sitesi eğriselliğin ana köşede olduğu durumu; Görkem ve Seymen siteleri, eğriselliğin kenarda olduğu durumu; Çağrı ve Açelya siteleri ise eğriselliğin ortada olduğu durumu temsil etmektedir. Eğrisel formları barındıran salon mekânları, bu eğriselliğin kullanım şekilleri ve kullanıcının memnuniyet durumu hazırlanan anket yardımıyla belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular sistematik bir sıra ile aşağıda verilmiştir.

4.1. Kullanıcılar İle İlgili Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan kullanıcıların %47,5'i bayan ve %52,5'i erkektir. Kullanıcıların % 21,8'i 18-32 yaş arası, %52,5'i 33-46 yaş arası ve %25,7'si ise 47 yaş ve üzerindedir. Bunların %40,6'sı ortaöğretim mezunu iken, %59,4'ü ise yüksek öğretim mezunudur. Kullanıcıların genel bilgileri Çizelge 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Kullanıcılara ait genel bilgiler

Kullanıcıların Genel Bilgileri		**Menekşe**		**Görkem ve Seymen**		**Çağrı ve Açelya**		**Toplam**	
		F	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
Cinsiyeti	Bayan	17	56,7	18	43,9	13	43,3	48	47,5
	Erkek	13	43,3	23	56,1	17	56,7	53	52,5
Yaşı	18-32 yaş arası	7	23,3	12	29,3	3	10	22	21,8
	33-46 yaş arası	13	43,3	17	41,5	23	76,7	53	52,5
	47 ve üzeri	10	33,3	12	29,3	4	13,3	26	25,7
Eğitim düzeyi	Ortaöğretim	14	46,7	16	39	11	36,7	41	40,6
	Yüksekokul	16	53,3	25	61	19	63,3	60	59,4

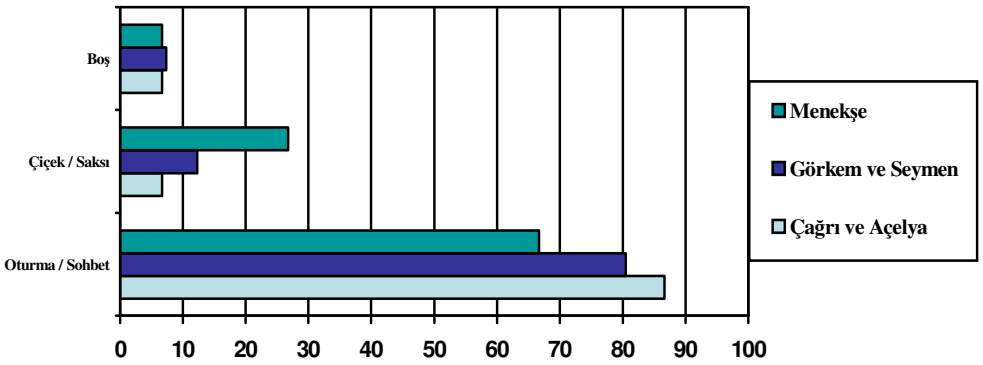
F: Frekans sayısı %: Yüzdelik değer

4.2. Salondaki Eğrisel Hacmin Kullanımı

İncelenen blok-konutların büyük çoğunluğunda (Menekşe %66,7, Görkem ve Seymen %80,5, Açelya - Çağrı %86,7) eğrisel hacim oturma ve sohbet eylemleri için kullanılmaktadır. Diğer taraftan Menekşe sitesinin %26,7'si, Görkem ve Seymen sitelerinin %12,2'si, Açelya - Çağrı sitelerinin %6,7'sinin eğrisel alana çiçek ya da saksı koyarak değerlendirmeye çalıştığı tespit edilmiştir (Resim 4.1). İncelenen eğrisel hacimlerin kullanım şekilleri Şekil 4.1'de verilmiştir.

Resim 4.1. Eğrisel hacmin çiçek/saksı koyularak değerlendirilmesi (Menekşe sitesi)

Şekil 4.1. Eğrisel hacmin kullanımı

Eğrisel hacmin çiçek saksı koyularak değerlendirilmesinin Menekşe sitesinde diğer örneklere göre daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Buna karşın Görkem – Seymen ve Açelya – Çağrı sitelerinde bu eğrisel alan çoğunlukla oturma ve sohbet için kullanılmaktadır (Resim 4.2). Eğriselliğin salonun ana köşesinde olduğu Menekşe sitesinde eğrisel hacmin aktif olarak kullanımının diğer örneklere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre; kullanım şeklinde görülen bu farklılığın eğrisel hacmin salon planı içindeki konumundan kaynaklandığı söylenebilir.

Resim 4.2. Eğrisel hacmin oturma – sohbet için kullanımı (Görkem sitesi)

Eğrisel hacmin salon planındaki konumuna göre, bu eğriselliğin kullanımı sırasında karşılaşılan problemlerde farklılıkların olup olmadığını görmek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Eğrisel hacimde mobilya yerleştirirken karşılaşılan problemlerle ilgili verilerin kategorik ortalamaları ve homojenlik grupları Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Eğrisel hacimlerde karşılaşılan problemlere ilişkin Tukey HSD sonuçları

Eğrisel Hacimlerde Karşılaşılan Problemler	**Eğriselliğin farklı konumlarda olduğu siteler**					
	Menekşe		**Görkem ve Seymen**		**Çağrı ve Açelya**	
	x	**HG**	**x**	**HG**	**x**	**HG**
Mobilyaları yerleştirirken	2,06	B	**1,46**	A	1,53	A

Not: M: Ortalama Değer HG: Homojenlik grubu
Değişken ortalamaları 1' den 5' e kadar sıralanmıştır. Yüksek değer daha negatif cevapları göstermektedir.

Çizelge 4.2'e göre; eğrisel hacimde karşılaşılan problemlerin, eğrisel hacmin salondaki konumuna göre farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Çizelgede verilen ortalama değerlere bakıldığında, mobilya yerleşiminin eğriselliğin kenarda olduğu Görkem ve Seymen sitelerinde daha sorunsuz olarak gerçekleştirilebildiği görülmektedir. Buna göre mimari planda kullanılan eğrisel hacimlerin plan içindeki konumunun, kullanım kolaylığı sağlayabileceği gibi bazı problemlerle de neden olabileceği söylenebilir. Bu ortalama farklılıklarının anlamlı olup olmadığı ANOVA ile test edilmiştir. ANOVA testi sonuçları Çizelge 4.3'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Eğrisel hacimlerde karşılaşılan problemlere ilişkin ANOVA testi sonuçları

Eğrisel Hacimlerde Karşılaşılan Problemler		**Kareler Toplamı**	**Serbestlik Derecesi**	**Kareler Ortalaması**	**F Değeri**	**Önemlilik Derecesi**
Mobilyaları yerleştirirken	Gruplar arası	7,026	2	3,513	12,506	P<0,001
	Grup içinde	27,528	98	0,281		
	Toplam	34,554	100			

Not: α: 0,001 düzeyinde önemlidir.

Çizelge 4.3'e göre; eğrisel mekanın salonun planındaki konumuna bağlı olarak, eğrisel mekanda mobilya yerleştirirken karşılaşılan problemler ($P < 0{,}001$ düzeyinde) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

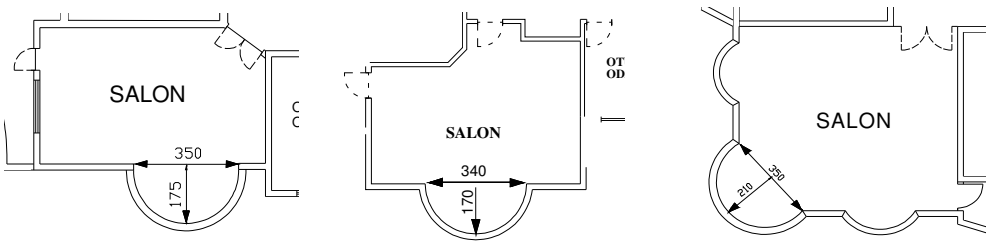

Resim 4.3. Eğrisel hacim minderlerle değerlendirilmeye çalışılması (Menekşe sitesi)

Buna göre; eğrisel hacmin salonun ana köşesinde olduğu (Menekşe Sitesi) durumlarda kullanıcılar, eğrisel mekânın kullanımı sırasında diğer mekânlara göre daha çok sorun yaşamaktadır. Mobilyaları yerleştirirken karşılaşılan problemler azdan çoğa doğru sıraladığında;

Kenarda (Görkem-Seymen) = Ortada (Çağrı-Açelya) > Ana Köşede (Menekşe)

olduğu görülmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Mobilya yerleşiminde karşılaşılan problemler

Sonuç olarak; eğrisel hacmin salon planındaki konumunun, mekânın kullanımı sırasında karşılaşılan problemler açısından farklı etkileri olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan kullanıcıların salonlarında hangi eylemleri yaptıkları da belirlenmiştir. Buna göre; kullanıcıların tamamı salonlarında misafir ağırlarken, salonlarını günlük oturma için kullananların oranları Menekşe'de %23,3, Görkem - Seymen'de %53,7, Açelya - Çağrıda ise %63,3 dür. Kullanıcıların salonda yaptıkları eylemler Çizelge 4.4'de verilmiştir.

Çizelge 4.4. Salonda yapılan eylemler

Salonda Yapılan eylemler		**Menekşe**		**Görkem ve Seymen**		**Çağrı ve Açelya**		**Toplam**	
		F	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
Misafir ağırlama	Yapılıyor	30	100	41	100	29	96,7	100	99
	Yapılmıyor	-	-	-	-	1	3,3	1	1
Günlük oturma	Yapılıyor	7	23,3	22	53,7	19	63,3	48	47,5
	Yapılmıyor	23	76,7	19	46,3	11	36,7	53	52,5

F: Frekans sayısı %: Yüzdelik değer

Bu verilere göre; salonların sadece misafire ayrılması geleneğinin devam ettiği söylenebilir. Ancak salonlarını günlük olarak daha çok kullananların (Görkem-Seymen ve Açelya-Çağrı), konutlarının oda sayısı bakımından daha küçük oluşu dikkat çekmektedir. Bu nedenle kullanıcıların salonlarını günlük kullanıma açmak zorunda kaldıkları sonucuna varılabilir.

4.3. Salondaki Eğrisel Hacmin Algısal Kalitesi

Bu bölümde, üç farklı konumda bulunan eğrisel hacmin, kullanıcıların algısal değerlendirmelerinde bir farklılık oluşturup oluşturmadığının görülmesi için Tukey HSD testi yapılmıştır. Eğrisel hacmin algısal kalitesiyle ilgili verilerin kategorik ortalamaları ve homojenlik grupları Çizelge 4.5'te verilmiştir.

Çizelge 4.5. Eğrisel hacimli salonların algısal kalitesine ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Eğrisel Hacimli Salonların Algısal Kalitesi	Eğriselliğin farklı konumlarda olduğu siteler					
	Menekşe		Görkem ve Seymen		Çağrı ve Açelya	
	x	HG	x	HG	x	HG
Uygun yerleşim / Kötü yerleşim	4,03	B	3,56	B	**3**	A
Çekici mekân / İtici mekân	3,73	B	3,31	B	**2,7**	A
Ferah mekân / Sıkıcı mekân	2,66	B	**1,73**	A	1,8	A
Düzenli / Düzensiz	3,23	B	**2,21**	A	2,9	B

Not: M: Ortalama Değer HG: Homojenlik grubu
Değişken ortalamaları 1' den 5' e kadar sıralanmıştır. Yüksek değer daha negatif cevapları göstermektedir.

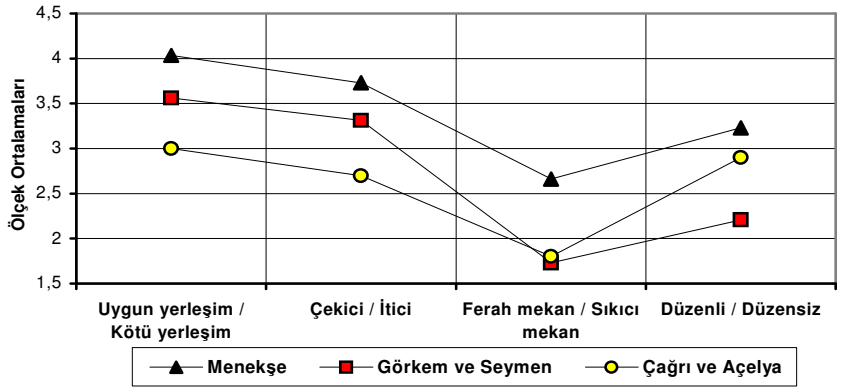
Çizelge 4.5'e göre; kullanıcıların salon mekanını algılamaları arasında eğrisel hacmin konumuna göre farklılıklar gösterdiği açıkça görülmektedir. Çizelgede verilen ortalama değerlere bakıldığında, Uygun yerleşim / Kötü yerleşim ve Çekici mekân / İtici mekân unsurlarının eğriselliğin ortada olduğu Çağrı-Açelya sitelerinde daha olumlu karşılandığı, Ferah mekân / Sıkıcı mekân ve Düzenli / Düzensiz şeklinde belirlenen atmosferik unsurların ise eğriselliğin kenarda olduğu Görkem-Seymen sitelerinde daha olumlu karşılandığı görülmektedir. Bu ortalama farklılıklarının anlamlı olup olmadığı tekli varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. ANOVA testi sonuçları Çizelge 4.6' da verilmiştir.

Çizelge 4.6. Eğrisel hacimli salonların algısal kalitesine ilişkin ANOVA testi sonuçları

Eğrisel Hacimli Salonların Algısal Kalitesi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
Uygun yerleşim / Kötü yerleşim	Gruplar arası	16,064	2	8,038	9,710	P<0,001
	Grup içinde	81,064	98	0,827		
	Toplam	97,129	100			
Çekici mekân / İtici mekân	Gruplar arası	16,262	2	8,131	15,022	P<0,001
	Grup içinde	53,045	98	0,541		
	Toplam	69,307	100			
Ferah mekân / Sıkıcı mekân	Gruplar arası	17,395	2	8,698	15,354	P<0,001
	Grup içinde	55,515	98	0,566		
	Toplam	72,911	100			
Düzenli / Düzensiz	Gruplar arası	19,147	2	9,573	11,569	P<0,001
	Grup içinde	81,091	98	0,827		
	Toplam	100,238	100			

Not: α: .001 düzeyinde önemlidir.

Çizelge 4.6'ya göre; eğrisel mekânın salonun planındaki konumuna bağlı olarak, mekânın algısal kalitesiyle ilgili anlamsal farklılaşma ölçeklerinden; Uygun yerleşim / Kötü yerleşim, Çekici mekân / İtici mekân, Ferah mekân / Sıkıcı mekân, Düzenli / Düzensiz unsurlarının tümü ($P < 0{,}001$ düzeyinde) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Eğrisel mekânın salonun planındaki konumuna bağlı olarak, kullanıcıların mekân algılamaları arasındaki farklara ait ortalama değerlerin birbiriyle karşılaştırılabilmesi için elde edilen veriler grafiksel olarak Şekil 4,3'de verilmiştir.

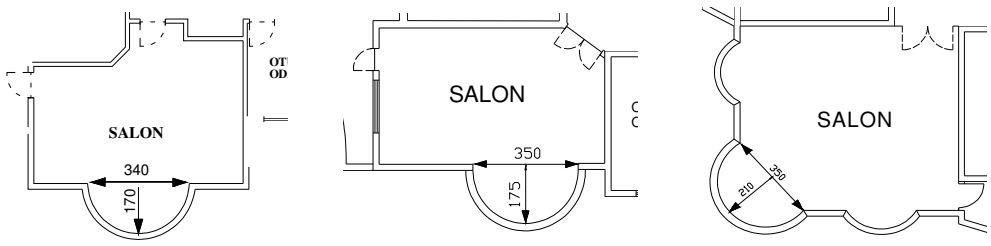
***Not**: Değişken ortalamaları 1' den 5' e kadar sıralanmıştır. Yüksek değer daha negatif cevapları göstermektedir.*

Şekil 4.3. Eğrisel hacimli salonların algısal kalite ölçek ortalamaları

Blok-konutların eğrisel salon mekânını kullanıcıların algısal değerlendirmesini kapsayan mekân atmosferik unsurlarının güvenilirliği "Cronbach alfa" ile test edilmiştir. Buna göre, kullanıcıların mekân algılamalarını kapsayan anlamsal farklılaşma ölçekleri kapsamında mekânın atmosferik unsurlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,61'dir. Bazı araştırmacılara göre (Bagozzi ve Yi, 1988; Kim ve Jin, 2001; Karasar, 1995) tüm unsurlar için alfa güvenilirlik katsayıları 0,60'ın üzerinde çıktığında "güvenilir" olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada, elde edilen Cronbach alfa değerlerinin güven düzeyinde olduğu kabul edilebilir.

Şekil 4.3'e göre; eğrisel hacmin salonun ana köşesinde olduğu (Menekşe Sitesi) durumlarda kullanıcılar, mekânın atmosferik unsurlarını daha negatif olarak algılamaktadırlar. Uygun yerleşim / Kötü yerleşim ve Çekici mekân / İtici mekân unsurları olumlu algılanandan olumsuz algılanana göre sıraladığında;

Ortada (Çağrı-Açelya) > Kenarda (Görkem-Seymen) > Ana Köşede (Menekşe) olduğu görülmektedir (Şekil 4.4).

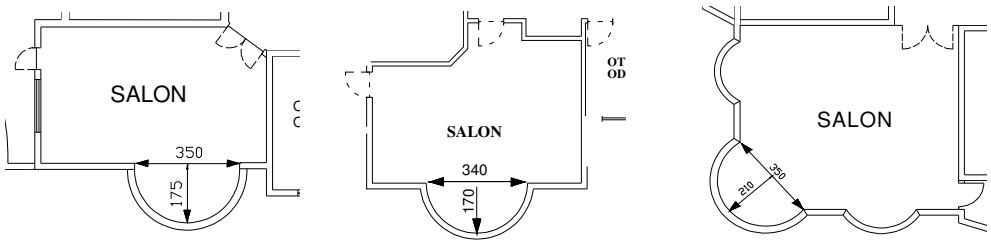

Çağrı Sitesi > Görkem Sitesi > Menekşe sitesi

Şekil 4.4. Uygun yerleşim / Kötü yerleşim ve Çekici mekan / İtici mekan unsurlarının algılanması

Bununla beraber; Ferah mekân / Sıkıcı mekân ve Düzenli / Düzensiz şeklinde belirlenen atmosferik unsurlar olumlu algılanandan olumsuz algılanana göre sıraladığında;

Kenarda (Görkem-Seymen) > Ortada (Çağrı-Açelya) > Ana Köşede (Menekşe) olduğu görülmektedir (Şekil 4.5).

Görkem Sitesi > Çağrı Sitesi > Menekşe sitesi

Şekil 4.5. Ferah mekan / Sıkıcı mekan ve Düzenli / Düzensiz unsurlarının algılanması

Sonuç olarak; eğrisel hacmin salon planındaki konumunun, kullanıcıların mekân atmosferik unsurlarını olumlu ya da olumsuz algılanmasında etkili olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, blok-konut salonlarında bulunan eğrisel biçimlenmelerin konumlarının mekânın algısal kalitesine ve kullanıcı memnuniyetine etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Ankara'nın ÜSED'e sahip kullanıcılarına hitap ettiği kabul edilen Çukurambar ve Çiğdem mahallelerinde bulunan, eğrisel hacmin, mekânların içine taşındığı blok-konutlar belirlenmiş ve bu blok-konutlar arasından uygun olan beş blok incelemeye alınmıştır. Buna göre, eğrisel hacimli salon mekânlarıyla ilgili olan sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Blok-konut kullanıcılarının ilk olarak salondaki eğrisel mekânı nasıl kullandıkları belirlenmiştir. Buna göre, kullanıcıların büyük çoğunluğu salondaki eğrisel hacimlere oturma elemanı koymaktadır. Bununla birlikte eğrisel biçimlenmenin ana köşede olduğu durumlarda kullanıcıların bir bölümü mekâna uygun mobilya düzenlemesi yapılamamaktadır. Bu nedenle kullanıcılar eğrisel hacme çiçek-saksı koyarak değerlendirme yoluna gitmekte ya da bu alanı boş bırakmaktadır. Buna karşın eğriselliğin kenarda ve ortada olduğu durumlarda ise, bu eğrisel mekânın çiçek-saksı koyarak değerlendirmeye çalışılması daha düşük düzeyde kalmıştır. Elde edilen verilere göre eğrisel hacimlere sahip iç mekânlarda, eğriselliğin konumunun, mekânın kullanımını etkilediği açıkça görülmektedir. Mekânın kullanım kalitesini yükseltebilmek için mekâna dâhil edilen formların (eğrisellik / çıkıntı / cumba vb.) düşünülen fonksiyona hizmet edebilecek konumları önceden belirlenmeli ve planlanmalıdır. Ancak bu şekilde salon için gerekli görülen iç donatım elemanları, mekân içerisinde istenilen biçimde yerleştirilebilir ve rahat bir şekilde kullanılabilir. Bu sonuç, Krier'in 1988 de yaptığı çalışmayla da desteklenmektedir. Krier bu çalışmasında "Önemli olan geometrik formların anlamlı ve uyumlu şekilde bir araya getirilmesidir." diyerek sıradan mekânlara eğrisel biçimler eklenerek bir merkez oluşturulabileceğini belirtmiştir [Krier, 1988].

Benzer şekilde mekânın biçiminin kapalılık – açıklık, ferahlık – sıkıcılık vb. duygusal etkiler üzerinde de etkili olduğunu Sadalla ve Oxley yaptıkları deneyler sonucunda tespit etmişlerdir. Bu çalışmada; aynı fiziksel büyüklükte fakat farklı

geometrik biçimlerde tasarlanan odaların, algılama büyüklüklerinin değişik olduğu saptanmıştır [Sadalla ve Oxley, 1984]. Bu araştırmalar göstermektedir ki; mekân şekli, mekânın algılanmasında bilinçli olarak seçilen bir tasarım girdisi olabileceği gibi, bilinçsizce uygulandığında biçimden kaynaklanan sorunları da ortaya çıkarabilmektedir.

Kullanıcıların salonlarını günlük olarak kullanıp kullanmadıkları da belirlenmiştir. Buna göre; salonların sadece misafire ayrılması geleneğinin devam ettiği görülmektedir. Ancak oda sayısı az olan konutlarda salonların günlük olarak kullanıldığı söylenebilir. Eğriselliğin ana köşede olduğu plan tipinde mekânın günlük olarak kullanılmamasının nedeni olarak kullanıcılar üzerindeki algısal kalitesinin düşük oluşu ve bu eğrisel mekânda daha çok problemle karşılaşılmasından kaynaklandığı da düşünülebilir.

Araştırma kapsamında incelenen konut kullanıcılarının, eğrisel mekânın bulunduğu salonun algısal kalitesiyle ilgili değerlendirmelerinden elde edilen verilere göre eğrisel hacimlere sahip iç mekânlarda, eğriselliğin konumu ile kullanıcıların algısal kalite değerlendirmeleri arasında istatistiksel açıdan ($P > 0{,}001$ düzeyinde) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Salon mekânının algısal değerlendirmesinde kullanılan atmosferik unsurlara ait anlamsal farklılaşma ölçekleri doğrultusunda, eğriselliğin ortada olduğu durumlarda mekân yerleşimi daha uygun ve çekici görülmüştür. Bununla beraber eğriselliğin kenarda olduğu durumlarda ise mekân daha ferah ve düzenli olarak algılanmıştır. Eğriselliğin ana köşede olduğu durumda ise mekânın algısal kalitesinin diğerlerine oranla düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Sonuçta, eğrisel hacimlere sahip iç mekânlarda, eğriselliğin konumunun kullanıcının algısal kalitesini etkilediği rahatlıkla söylenebilir. İç mekân tasarımında kullanıcı istek ve beklentileri göz önünde tutulmalı ve kullanıcıların mekân algılamalarına göre beklentileri karşılayacak mekân tasarımları yapılmalıdır. Bu durum, Arslan'ın 2000'de yaptığı çalışmada da vurgulanmıştır. Arslan çalışmasında konut biçiminin, iç mekânın ve donatıların kullanıcılara etkisini, "Yapının oluşturulmasındaki ilkelere ve kullanıcının kişiselleşen istek ve amaçlarıyla uyum içinde olan, bir sistem

bütünlüğünde ele alındığında son üründeki başarı oranı artmaktadır" şeklinde açıklamaktadır [Arslan, 2004].

Aynı şekilde Erkan (1996) yaptığı çalışmada, kullanıcı istek ve beklentilerine yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini;

"Çevre tasarımında çevrenin fiziksel nitelikleri kadar sosyo-psikolojik nitelikleri de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, mimari tasarım çalışmalarında çevrenin niteliklerinin değerlendirilmesi amacıyla o çevre ile ilgili kişilerin imajlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece kullanıcılar için optimum mekanlar kullanıcıların katılımıyla gerçekleştirilmiş olacaktır"
şeklinde vurgulamıştır [Scuri, 1995]

İncelenen konut kullanıcılarının, salondaki eğrisel mekânda karşılaştıkları sorunlarla ilgili değerlendirmelerinden elde edilen verilere göre eğrisel mekânın salon planındaki konumuna bağlı olarak, eğrisel mekânda, mobilya yerleştirirken karşılaşılan problemler ($P < 0{,}001$ düzeyinde) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Eğrisel mekânın konumuyla bağlantılı olarak daha çok mobilya yerleşimiyle ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Eğrisel biçimlenmenin salonun ana köşesinde olduğu durumlarda kullanıcıların bir kısmı grup mobilyalarını istedikleri gibi yerleştirememektedirler. Buna karşın eğriselliğin ortada ve kenarda olduğu plan tiplerinde ise mobilya yerleşimi ile ilgili fazla sorun yaşanmamaktadır.

Bozkurt (1962) çalışmasında, insan içinde yaşadığı boşluğu tanımlanabilir kıldığını, insanın boşluğu tanımlayıp biçimlendirmesinin mümkün olabileceği gibi, mekânın da insan yaşantısını biçimlendirmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Mekânın fonksiyonel olmasının, insan yaşantısını kolaylaştırabileceği gibi tam tersi durumda zorlaştırabileceğini de vurgulamıştır [Bozkurt, 1962]. İç mekân için gerekli olan donatı elemanlarının birbirleriyle ilişkisi önceden belirlenmelidir. Mekânlar, donatı elemanlarının uygun yerleşimine olanak tanıyacak ölçü ve biçimde tasarlanmalıdır. Kullanıcıların karşılaşması muhtemel sorunları önceden belirlenmeli ve tasarım aşamasında çözümlenmelidir. Aksi durumda, kullanıcılar mekân içerisinde çeşitli sorunlarla karşılaşabilir ve bunun sonucunda mekânın kullanım kalitesi düşebilir.

KAYNAKLAR

1. Adalı S., "Türk Ailesinin Yaşadığı Mekanlara / Konutlara İlişkin Eğilimler", **Aile Araştırma Kurumu Yay.**, Ankara, 1198-1207 (1999).

2. Albal, U., "Mimarlık ve Algılama: Özne-Nesne Diyalektiğine Analitik Bir Yaklaşım", Y.Lisans tezi, **İTÜ– Fen bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 36 (1997).

3. Alp, V., "An Experimental Study of Aestheic Response to Geometric Confirations of Architectural Space", **Leonardo**, 26:2, 149-157, (1993).

4. Aksoy Ö., "Biçimlendirme", **KTÜ yayınları,** Trabzon, 79 (1977).

5. Aksu A., "1950 – 1975 Dönemi Sosyal Yapı Değişiminin Konut Tasarımına Etkisi – Ankara Kavaklıdere Örneği", Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,** Ankara, 32-43 (1987).

6. Arcan E.F. ve Evci F., "Mimari Tasarıma Yaklaşım", **2K Yayınları**, İstanbul, 80-148 (1992).

7. Arnheim R., "The Dynamics of Architectural Form", **University of California Pres,** USD, 9-21 (1977).

8. Arnheim R., "Art and Visual Perception", **University of California Pres,** USD, 10-31 (1974).

9. Arslan P., "Konutta Oturma ve Yaşama Hacimlerinin İç Mekan Biçimlenmesi", Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 214 (2000).

10. Aslan S., "Günümüz Konut Tasarımı İçin: Kullanıcı – Tasarımcı Etkileşiminde Kültür Etkeninin İzmit Örneğinde İrdelenmesi ve Bir Yöntem Önerisi", Doktora Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 106-108 (2000).

11. Ataç, İ., "Mekan Kavramının Tipolojik Olarak İrdelenmesi", **Tasarım No:5,** İstanbul, 84-85 (1990).

12. Ayata S. ve Ayata A. G., "Konut Komşuluk ve Kent Kültürü", **Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Konut Araştırmaları Dizisi No: 10**, Ankara, 40-45 (1996).

13. Aydınlı, S., "Mimarlıkta Estetik Değerler", **İ.T.Ü Mimarlık Bölümü Baskı Atölyesi,** İstanbul, 112 (1993).

14. Aydınlı S., "Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model", Doktora tezi, **İ.T.Ü – Fen bilimleri Enstitüsü,** İstanbul, 39-45 (1986).

15. Baker, J., "The Role of the Environment in Marketing Services: The Consumer Perspective", In J. Czepiel, Et Al. (Eds.), The Services Challenge: Integrating For Competitive Advantage, **American Marketing Association**, Chicago, 79-84 (1986).

16. Başkaya A., "Mekansal İmajin Oluşumu Ve Yapısı Bağlamında Algısal Süreç", **G.Ü. Yüksek lisans ders notları**, Ankara, 1-35 (2004).

17. Baymur F., "Genel psikoloji" **İnkılap ve ata kitap evi**, İstanbul, 124 (1976).

18. Bektaş C., "Babadağ Evleri", **Yem Yayınları,** İstanbul, 28-29 (1991).

19. Bertalanffly L. V., "Genaral System Theory" **Penguin Books**, Newyork, 273 (1969).

20. Bloomer, K.C.-Moore, C.W., "Body, Memory, and Architecture" **Yale University Press,** New Haven and London, 33-35 (1977).

21. Bozkurt, O., "Bir Mekan Anlayışı", **Teknik üniversite matbaası,** İstanbul, 7 (1962).

22. Caudwell C., "Yanılsama ve gerçeklik" **Payel yayın evi,** İstanbul, 167 (1974).

23. Conway, H.-Roenish, R., "Understanding Architecture" **Routledge,** New York, 23-24 (1995).

24. Cüceloğlu, D., "İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları" **Remzi Kitabevi**, İstanbul, 98 (1994).

25. Cüceloğlu, D., "Yeniden İnsan İnsana", **Remzi Kitabevi**, İstanbul, 78 (1995).

26. Çankaya Belediyesi, Karakusunlar, Çukurambar, Çevre Yolu Kuzeyi, II. Etap I, II ve III. Aşama İmar Planı, **İmar Şb. Müdürlüğü**, Şehir Pl. Şb. Md. Raporu, Ankara (1991).

27. Çankaya Belediyesi, "1/1000 Ölçekli Karakusunlar I. Etap Nazım İmar Plan Notları", **İmar Şb. Md**., Ankara (1998).

28. Dede, Ö., "Mekanın Algılanma Olgusu Ve İnsan – Hareket – Zaman Faktörlerinin Etkisi", Yüksek lisans tezi, **İTÜ. Fenbilimleri Enst.,** İstanbul, 6-15 (1997).

29. Dember W.N., " The Psychology of perception", **Holt, Rinehart and Winston Inc.**, Newyork, 24 (1960).

30. de Bruyne P., "Architectural form and light", Farmer, B. -H. Louw Companion to Contemporary, 319 (1993).

31. Demirel, E., "İç Mekan Tasarımında Görsel Biçimlenişin Analitik Olarak Değerlendirilmesi", Yüksek lisans tezi, **Hacettepe Üniversitesi, Sosyal bilimler Enst**., Ankara, 180-235 (2002).

32. Denel B., "Tasarım Üzerine Bir Deneme", **Yükselen matbaacılık**, İstanbul, (1970).

33. Downs, R.M.- Stea, D., "Cognitive Maps and Spatial Behaviour: Process and Products, Image and Environment: Cognitive Mapping and Spatial Behaviour" ,**Chicago,** Adline, 8-26 (1973).

34. Dülgeroğlu Y., "Konut Mekanı Kavramının Tipolojik Temelleri", **İTÜ Mimarlık baskı atölyesi,** İstanbul, 3-11, 21-28 (1995).

35. Eldem S. H., "50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", **Mimarlık**, 11-12: 5-7 (1973).

36. Eldem, N., "Mekan Örgütlemesi Dersinden Birkaç Kesit", **Dekorasyon No:6**, İstanbul, 102-103 (1991).

37. Eriç, M., Ersoy H., Yener, E., "Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım", **Teknografik Matbaası,** İstanbul, 3-23 (1986).

38. Ertürk S., " Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma" Doktora tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi**. Trabzon, 27-56 (1984).

39. Ertürk, S., "Geleneksel Mutfak Mekanı ve Yemek Yeme Alışkanlığının Günümüz Konutlarındaki Mekansal Oluşuma Etkileri", **Kongre Bildiri Kitabı Yapı ve Yaşam '92, Mimarlar Odası Bursa Şubesi**, Bursa, 176-185 (1992).

40. Gehl, J., "Life Between Buildings" **Using Public Space VNR Company,** New york, 67 (1987).

41. Göksu, S., "Ankara'da Bir İmar Öyküsü", Kent, Planlama, Politika, Sanat, Yenişehir, ODTÜ Yayını, Ankara, 22 (1994).

42. Grandjean, E., "Ergonomics of the Home", **Taylor & Francis ltd.** London, 176-176 (1978).

43. Günay, R., "Türk Evi Geleneği ve Safranbolu Evleri", **Yem Yayınları**, İstanbul, 70-71 (1998).

44. Gür, O. Ş., "1980'li Yıllarda Apartman Örnekleri", **Mimarlık**, 1: 62 (1989).

45. Gür, Ö, Ş., Geçkin, Ş., "Konutta Mekan Standartları", **Yapı Dergisi** 179: 75-82 (1996).

46. Hacıbaloğlu, M., "Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşamamasının Nedenleri", **G.Ü.Müh. Mim. Fak**., Ankara, 18-63 (1989).

47. Hançerlioğlu, O., "Felsefe Sözlüğü", **Remzi Kitabevi**, İstanbul, 9-42 (1993).

48. Hoogstad, J., "Space-Time-Motion" **Nitgevenj's, Gravenhage**, 17 (1990).

49. Işık, Z., "Geleneksel ve Günümüz Konutlarının İç Mekan Analizi" Doktora Tezi**, G. Ü. Fen Bil. Enst.,** Ankara, 35-42 (1992).

50. İnternet: Willow tea room, Great Building, http://www.greatbuildings.com/cgibin/gbi.cgi/The_Willow_Tea_Rooms.html/cid_1077830303_IMAGE0065.gbi (2006)

51. Jeodicke, J., "Space And Form İn Architecture", **Karl Kramer Verlag**, Stuttgart, 24 (1985).

52. Jules, F., "Form /Space and the Language of Architecture" **Milwaukee,** 1-2 (1974).

53. Kaçar, C., "1990 Sonrası Ankara Apartman Konutlarında Mimari İmaj Arayışları: Çiğdem, Çukurambar ve Mustafa Kemal Mahalleleri", Yüksek lisans tezi, **Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 38-43, (2006).

54. Kahvecioğlu, H. L., "Mimarlıkta imaj: Mekansal imajın oluşumu ve yapısı üzerine bir model" Doktora tezi, **İTÜ– Fen bilimleri Enstitüsü,** İstanbul, 7-8 , 94 (1998).

55. Karpuz, H., "Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri", **Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını-562,** Ankara, 9-14 (1984).

56. Kimura, D., "Sex Differences in the Brain", **Scientific American-Special Issue,** 267 (3):120-123 (1992).

57. Kuban, D., "Mimarlık Kavramları, **3. baskı, İstanbul,** 15-16 (1990).

58. Kurtich J, ve Eakin G., "Interior Architecture", **Van Nostrand Reinhold**, New York, 61-63 (1993).

59. Küçükerman Ö., "Kendi Mekanı Arayışı İçinde Türk Evi; Türkiye", **Tur. ve Otomobil Kur.**, İstanbul, 27-65 (1985).

60. Küller, R. A., "Semantic Test for Use in Cross-Cultural Studies", **Man-Environment Systems, Vol. 9, Num: 4-5, July-September,** 14 (1979).

61. Krier R., "Architecture Composition", **Rizzoli Intenational Publications**, New York, 71-78 (1988).

62. Lang, J.-Burnette, C.-Moleski, W.-Vachon, D. (eds.), "Designing for Human Behaviour: Architectural and Behavioural Sciences" **Stroudsburg, Pennsylvania: Dowden Hutchinson & Ross Inc.,** 86 (1974).

63. Lang, J., "Creating Architectural Theory" The Role of the Behavioural Sciences in Environmental Design**, Van Nostard Reinhold Company**, New York 85-86, 119-124 (1987).

64. Lang, J., "Urban Design: The American Experience", **Van Nostrand Reinhold,** New York, 21 (1994).

65. Lasseau P., "Frank Lloyd Wright Between Principle and Form", **Van Nostrand Reinhold.** 2. cilt, New York, 47-117 (1991).

66. Lynch, K., "The Image Of The City", **Then IMT. Pres, Cambridge**, 46 (1960).

67. Lynch, K., "Das Bild Der Stadt" **Bertalsman Fachverlag, Münih**, 104-107, 144 (1968).

68. Meiss, P., "Elements Of Architecture" **Van Nostrand Reinhold,** New York, 101,121 (1992).

69. Morgan, T.C., "Psikolojiye Giriş" **Hacettepe Üniv. Psikoloji Bölümü Yayınları,** Çeviren: S. Karataş Ankara, 252-265 (1995).

70. Özcan Z., "İç-Batı ve Güney-Batı Anadolu Geleneksel Mimarisinden Örneklerle Tarihsel Süreçte Kültürün Mekanı Biçimlendirmedeki Rolü", **VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuarı & Kongresi**, Bursa, 47-54 (1995).

71. Özmen, A., "1920 Sonrası Ankara'da Apartman Konut Gelişimi ve Sosyal Değişim ile Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma", **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi, 47-181(1995).

72. Pennartz, P.J.J.-Elsinga, M.G., "Adults, Adolescents and Architects-Difference in Perception of the Urban Environment", **Environment and Behaviour,** 22 (5):675-714 (1990).

73. Porter, T., "The Architect's Eye" **Visualization and depiction of space in architecture,** London E&FN Spon, 29-30, 43-44 (1997).

74. Rapoport, A., "Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design" **Pergamon Press**, Great Britain., 31-38 (1977).

75. Sadalla, E. and Oxley, D. "The perception of room size: The rectangularity illusion" **Environment and Behaviour**, 16: 394-405 (1984).

76. Schulz C.N., "İntentions in Architecture" **Allen and Unwin Ltd.,** London, 28 (1966).

77. Scuri, P., "Design of Enclosed Spaces" **Chapman & Hall,** New York, 75 (1995).

78. Şenyapılı, T., "Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)", **Kant Koop Yayınları**, Ankara, 35 (1985).

79. Tan Erşahin, R. E., "Kentsel Mekanın Üretiminde Mimarlık ve Kentsel Tasarımın Rolünü Yeniden Tanımlamak: Çukurambar Örneği", **Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten**, Ekim, 22-29 (2002).

80. Tekeli, İ., "Türkiye'de Kentleşme Yazıları", **Turhan Kitabevi**, Ankara, 57-71 (1982).

81. Tekeli, İ., "Yetmiş Yıl İçinde Türkiye'nin Konut Sorununa Nasıl Çözüm Arandı", **TOKİ Yayınları**, Ankara, 16 (1995).

82. Tekeli, İ., "Türkiye'de Yaşamda ve Yazında Konut Sorununun Gelişimi", TOKİ Konut Araştırmaları Dizisi, **ODTÜ Basım İşliği**, Ankara, 62-70 (1996).

83. Tzu, L., "Tao Te King, Taoizm", **Reinhold,** New York, 7 (1946).

84. Yıldırım K., "Konut Mutfaklarının Mekan ve Donatı Organizasyonunda Ergonomik Yaklaşım" Doktora Tezi, **G.Ü. Fen. Bil. Enst.,** Ankara, 242-248 (1999).

85. Yıldırım, K., Hacıbaloğlu, M., "Konut Mutfakları ile ilgili Ergonomik Bir Araştırma", **G.Ü. Fen Bil. Ens. Dergisi,** 13 (3):549-566, Ankara (2000).

86. Yıldırım, K. and Başkaya, A., Problems Related with The Dimensions of Curved Areas in The Main Living Rooms of Apartment Housing, **Journal of Architectural and Planning Research**, 2006. (Baskıda)

87. Yıldırım, K. ve Başkaya, A., "Evaluation of Main Living Room in Block Housing By Users of Different Revenue Groups", **Journal of The Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University,** 21 (2): (2006).

88. Yurtsever H., "Doğal Veriler Işığında Ölçü Modül ve Oran", **Yapı Dergisi**, 177: 81-86, Ankara (1986).

89. Yürekli, F., "Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması", Doktora tezi, **İTÜ. Fen bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 52-56 (1977).

90. Zevi B,. "Mimariyi Görmeyi Öğrenmek", (çev. Demir Divanoğlu), **Birsen Yayınevi,** İstanbul, 11,83 (1990).

EKLER

EK-1 Anket Formu

ANKET FORMU

Anketin Amacı

Bu araştırma, özel sektör tarafından ticari amaçla yapılan blok-konutların; mimari ve mekansal performanslarının kullanıcı memnuniyetine etkilerinin tespit edilmesine yönelik bir çalışma olup; bu araştırmayla konutların kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmektedir.

Önemli Not

Bu anket, Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM danışmanlığında hazırlanmış olup, Yüksek Lisans tezinin belirli bir bölümünü oluşturması amacıyla yapılmaktadır. Çalışmadan sağlanacak olan bilgiler Türk kanun ve yönetmeliklerine göre korunup, sadece Yüksek Lisans tezinin yazımında kullanılacaktır.

KONUT İLE İLGİLİ SORULAR

...lütfen konu ile ilgili aşağıda verilmiş olan soruları cevaplandırınız !

1. Konutun mülkiyet durumu nedir?

□	Ev Sahibi	□	Kiracı

2. Konutunuzun alanı nedir?

Alan	….. m2	□	Bilmiyorum

3. Konutunuzu satın alırken ya da kiralarken sizin için önemli olan sadece 3 kriteri aşağıdaki listeden işaretler misiniz?

□	Evin konumu	□	Evin fiyatı
□	Evin biçimi (estetik)	□	Ulaşım kolaylığı
□	Cephe kaplaması	□	Komşular
□	Planın kullanışlılığı	□	Evin bulunduğu çevre
□	Balkonların büyüklüğü	□	Diğer……...

4. Konutunuzu genel olarak nasıl buluyorsunuz?

Mükemmel	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü
□	□	□	□	□

5. Konut dış cephesindeki eğrisel biçimlenme için yorumunuz nedir?

Çok etkileyici	Etkileyici	Orta	Gereksiz	Çok gereksiz
□	□	□	□	□

6. Salondaki çıkıntılı bölümü ne amaçla kullanıyorsunuz?

Yemek masası	Oturma - Sohbet	Çiçek - Saksı	Boş	Diğer ……..
□	□	□	□	□

EK-1 (Devam) Anket Formu

7. Bu dairesel mekanı tamamen istediğiniz gibi kullanabiliyor musunuz?

Evet	Hayır	Kararsız
□	□	□

Nedenini kısaca açıklayabilirsiniz:……..……

8. Bu dairesel mekan kullanırken aşağıda belirtilen sorunları yaşıyor musunuz?

Sorunlar	Evet	Hayır
Mobilyaları yerleştirirken zorluk yaşıyorum	□	□
Diğer…	□	□

9. Salonunuzda aşağıdaki eylemlerden hangilerini yapıyorsunuz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

Günlük oturma	Misafir ağırlama	Yemek yeme	Diğer…
□	□	□	□

10. Cephedeki eğrisel biçimlenme eşyalarınızın yerleşimini ne kadar etkiliyor?

Çok fazla	Fazla	Biraz	Çok az	Hiç etkilemiyor
□	□	□	□	□

Etkiliyorsa neden:……..……..……

11. Salonunuzun iç mekan düzeninin algılanmasına ilişkin ifadeleri aşağıda verilen ölçekler doğrultusunda değerlendirip, uygun kutucuğu çarpı (x) koyarak işaretleyiniz.

	Çok Fazla	Fazla	Normal	Az	Çok Az	
Uygun Yerleşim	……	…..	…..	…..	…..	Kötü Yerleşim
Ferah Mekan	……	…..	…..	…..	…..	Küçük – Sıkıcı Mekan
Etkileyici Mekan	……	…..	…..	…..	…..	İtici Mekan
İyi Düzenlenmiş	……	…..	…..	…..	…..	Kötü Düzenlenmiş

12. Mobilyaların yerlerini değiştirirken ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)

Nedenler	Evet	Hayır
Mekanın şeklinden dolayı farklı yerleştiremiyorum	□	□
Mekanın küçüklüğünden dolayı farklı yerleştiremiyorum	□	□
Mobilyalar büyük ve ağır olduğu için kolaylıkla yerleştiremiyorum	□	□
Mobilyalarım farklı yerleştirmelere müsait değil	□	□
Diğer……..	□	□

EK-1 (Devam) Anket Formu

13. Aşağıdaki ifadelerden hangisine ya da hangilerine katılıyorsunuz? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)

Sorular	Evet	Hayır
Salondaki eğrisel duvarlar estetik ama çok kullanışlı değil	□	□
Salonun ortasındaki dairesel çıkıntının daha **büyük** olmasını isterdim	□	□
Salonun ortasındaki dairesel çıkıntının daha **küçük** olmasını isterdim	□	□
Salonun ortasındaki dairesel çıkıntının tam ortada değil de salonun bir kenarında olmasını tercih ederdim	□	□
Salonda eğrisel duvar olmasaydı mobilyalarımı istediğim gibi yerleştirebilirdim	□	□
Diğer (Lütfen fikrinizi yazınız)……..	□	□

GENEL SORULAR

...lütfen kendi hakkınızdaki bölümü de doldurunuz !

a) Eğitim Durumunuz :.....

b) Yaşınız :.....

c) Cinsiyetiniz :…….

d) Konutta yaşayan kişi sayısı:……..

e) Apartman Daire No :.....

Anketi doldurduğunuz için çok teşekkür ederiz….

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : HİDAYETOĞLU M. Lütfi

Uyruğu : T.C.

Doğum tarihi ve yeri : 18.06.1981 Konya

Medeni hali : Bekar

Telefon : 0 (332) 235 80 90

Faks :

e-mail : mlutfih@hotmail.com

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet tarihi**
Lisans	Gazi Üniversitesi/ Mobilya ve Dekorasyon Böl.	2004
Lise	Meram Endüstri Meslek Lisesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Yıldırım K., Başkaya A., **Hidayetoğlu M.L.,** "Farklı Sosyo Ekonomik Düzeye Sahip Blok-Konut kullanıcılarının Sabit İç Donatım Elemanlarından Memnuniyeti", **Politeknik Dergisi**, 8 (2): 89-197, Ankara (2005).

Hobiler

Elektronik, Bilgisayar teknolojileri, Grafik, 3D Modelleme